

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Pars Secvnda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

est. Sumendum à Deo principium; omnis in eo finis claudendus; omnia Dei beneficia paratis gratis accipienda. Exurgite ergo, & deprecemur Deum, quia sic jungimur Deo.

9. V.

6. A. Serratore orbis Domino Jesu. Luc. cap. 6. vers. 12. Ambros. l. 5. in Luc. 6. 6. post initium.

VI. AD hoc ipsum precandi studium Servator Orbis, Dominus Jesus tempore nostrum suis tam præceptis, quam exemplis excitavit. Et erat, quod Lucas asserit, *pernoctans in oratione Dei*. Ambrosius hanc pervigilis orationis ideam noctantibus oculis opponens: *Species tibi datur, Christiane, inquit, forma præscribitur quam debeas emulari. Quid enim te pro salute tuâ facere convenit, quando pro te Christus in oratione pernoctat?* Illud Christiani frigidissimi argumentum est. Non tantum nec unquam quidem noctem, sed nec duas tresve horulas vel semel quidem pro Christo pervigilare velle. In conventiculis nocturnis quam facile vigiletur?

Chrys. to. 3. hom. 26. in Acta Apostolorum, suâ p. 534.

Matt. c. 26. vers. 40.

Chrysofomus id suis exprobrans: *Scitis etiam mulieres, inquit, si qua vos necessitas facit ire in agrum, vel ad vigiliam progredi, quomodo per totam noctem vigilant. Toto anno Christi Nascens non pervigilari solet, sed nec tota. Sunt, qui vel herilis officii, vel aliter coacti surgant, sed eam noctem pane omnem lusuibus consumant. Sunt & alii, qui surgant, sed etiam inviti, hinc angulos quarunt & latebras, ubi somno intemptivo indulgeant. Hinc jure Christus suum occinat: *Siccine? Non potestis unâ horâ vigilare mecum?* Vigilare & orare vel semel in anno his talibus nemo persuaserit. Pari modo plurimos nemo Tullius permoverit, ut vel unico Parascæves die, vel horam consueto somno detrahant, & ad matutinam de Christi cruciatibus cognitionem maturi convenient. Nec objurgationes, nec preces apud ejusmodi pecudes*

quidquam proficiunt; ab assuetis vel latum unguem abduci se non ferunt. Christiani sanè frigidissimi, aut profus mortui hæc signa sunt. Interim quotidianum est piscatoribus, poratoribus, lusoribus, amatoribus, saluatoribus, nonnumquam & factoribus, venatoribus, piscatoribus, viatoribus, aurigis, vectoribus, cursoribus, publicis, castrensibus excubitoribus & urbicis noctes pervigilare totas. Illi ad pictas chartulas, ad calicem, ad choreas, ad fabulas & tibias amatorias, isti ad vestes pro nuptiis aut funeribus suendas, ad furnum instrendum, ad feras indagandas, ad onera tranvehenda, ad litteras deferendas, noctibus totis sunt vigilantissimi. Et vos, ô Christiani torpidissimi, cum Christo horula vel unâ non potestis, imò non vultis vigilare. Vel horulæ pars matutinis & vespertinis precibus danda, prolixum vobis & nimium videtur, auspicari mensam, & claudere precationibus puerile censetur. Eone mali moris prolapsi sumus, ut molestum sit & grave, initium diei & exitum ritu Christiano dare? eone vitiosissimi degeneravimus, ut etiam erubescamus Deo preces adhibere? Exurgite, & deprecemur Deum, quia sic Deo jungimur. *Præoccupemus faciem ejus in confessione*, quod David monet, & in Psalmis jubilemus ei. Priusquam alii hesternam crapulam edormiant, & stratis consurgant, divina nos obsequia paremus? Vigilemus ad Deum diluculo, nec vesperi sine Deo vigilare destinamus. Hoc nos Tobias, hoc Ratio, hoc ipsum Tempus, hoc sapientum voces, hoc exempla optimorum, hoc prisci Patres, hoc Prophetæ & Apostoli, hoc ipse Christus nos docet. Nimiùm indocile est discipuli, sub tor magistris nil proficere. Oratio nervus animi, caput omnis boni; Oratio nos Deo jungit. *Sine intermissione orate.*

PARS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Tobias junior sanitatis à Deo impetranda cupidissimus.

Tob. cap. 8. v. 6. & 10.

TOBIAS & Sara matrimonio juncti tribus noctibus instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis. Orationis hæc erat formula: *Miserere nobis, Domine, miserere nobis, & consenscamus ambo pariter sani.* An non erant alia potius à Deo quam

sanitas petenda? Petere valetudinem, sapiens petitio, quæ plurimum complectitur bñi. Et consenscamus, rogant ambo pariter sani. Quam amabilis sit thesaurus sanitas, à plurimis tamen neglectui habeatur, dissertatione hac exponendum.

§. I.

Sanitas est suavissimū vitæ condimentum. Ves. Lambi.

Sanitas divinum maximè suavissimūque vitæ condimentum semper habitum. Qui sanus est, sat dives est, etsi se divitem esse nesciat. Metro veteri ferebatur:

*Quid sanitate vita habet præstantius?
Rectè valere, res est jucundissima.
O sanitas, nobis bonum tu maximum es!
Monsile nullum sanitate gratius.*

Latinis ad omnem epistolam solennissima coronis est, VALE. Hoc enim est dicere: Mi Domine, mi frater, mi amice inter corporis bona excellentius nullum est secundâ valetudine, hanc tibi opto, vovebque, VALE. Ardens Tobias votum fuit: *Consenscamus ambo pariter sani.* Tâta sibi, quam conjugi longævam sanitatem pe-

tit. Multum profectò petiit, tamen rem corporis solum petierit. Quærit Theologorum princeps: *Utrum debeat aliquid determinatè à Deo petere?* Socrates olim censuit, nihil à Diis petendum, quàm ut bona tribuerent; ipsi enim sciunt, aiebat, quid cuique sit utile. Tobias rogat valetudinem prosperam velut adjuvmentum maximum ad rectè ac laudabiliter Deo servendum.

Reverà rale corporis bonum est valetudo, ut omnis ab eâ hilaritas vitæ ac voluptas pendeat. Omnia amica, grata omnia reddit sanitas: quid honores, aut quid opes absque sanitate magni conferunt? Mors est diuturna, voluptas quæ vivitur sine sanitate, vitæ. Valet regum delicia, si vitæ pedit vobis contubernium sanitatis. Ille verè vivit, qui det valet. Arabes dicere solebant: Sicut omnia, quæ ambrosii Celi continet, à sole, sic voluptas omnis à valetudine dependet. Hominem ægrotum doloribus correptum, in argenteâ lecticâ, quam blandissimè componite, plura lectuli olorinæ sint mollissimæ, lecticam operiant phrygii operis cortina pretiosissimæ, apponantur exquisitissimi cibi, cerebrum Jovis, præstantissimum nedat, in ægri conclave Aulædi veniant peritissimi, & molli dulis ægrum mulceant suavissimis, hæc ægro sunt amara omnia; nil horum afficit. Lectus etsi mollissimus eum tamen urit, conopæum non delectat, cibus ac potus lelectissimus non exhilarat, nobilissima musica non recreat; fastidit æger & nauseat omnia, quia æger est.

Idcirco Pythagoras tria suasit à Diis petenda, formam, opes, sanitatem. Inter quæ optatissimum semper censebatur sanitas, hoc quidem triplici gradu. Optimum & primum, Bene valere; alterum, formosum esse; tertium, divitias habere nullâ fraude quasitas. Ita inter hæc bona ducit agmen valetudo.

Sanitas, robur; quartum, opes non casâ, sed acervum ceruantes, scilicet justitiam.

Tobias junior diuine gloria præco amplissimus.

Stobæus sermo 99. Gorgias rogatus, teste Stobæo, quomodo tandem ad illud ætatis pervenisset? quem cibum potumque adhibuisset? At ille Ego, sebat, nihil unquam voluptatis causâ comedi, aut feci. Sapientissimè factum, & Christiano dignum. Rogatus & Hippocrates qui tuenda esset valetudo? Elegans illud respondit: Σίνα, κρέ, & ποτός, ἀφ' ἡσθεσίᾳ, ἀνὴρ τε μέγας: Cibus, potus, somnus, venus, moderati sint hæc omnia.

Clarissimus medicinæ doctor Hippolytus Guarinius abominanda humanæ gentis eruditè profecutus, quatuordecim prolixis dissertationibus hoc unum solidis rationibus commonstrat, ad valetudinem corrupendam & extinguendam vitam non esse promptius, deteriusque malum impurâ Venere, incontinentiâ, libidine. Hoc omnium sapientum est effatum, corporis viribus & valetudine summè noxiam esse salacitatem ac lasciviam. Hippocrates ergo rectissimè tam cibi ac portionis, quàm somni ac veneris moderationem exigit ab iis, quibus curâ sanitas est. Epulis se refecire, proximus ad morbum gradus est. Indignabundus olim Diogenes iis graviter succensebat, qui opimis sacrificiis bonam valetudinem potularent, & in ipso, quod facerent, epulis sese ingurgitarent, atque ita bonæ valetudinis facerent iacturam, dum ejus peterent gratiam. Democritus dicere solebat: Bellissimi homines sumus, quod ardentissimè optamus, id curamus negligentissimè. Valetudinem omnes expetunt, interim immoderatè vivendo suæ ipsi valetudinis prodigioses sunt. Selterium vel unicum bis tæve manu versamus, antequam in alienos oculos emittamus, valetudinem rem omnium pretiosissimam intemperantiâ tam frequenti abjicimus.

Plutarchus conservandæ sanitatis præcepta tradens utilissima: Non refugere laborem, inquit, cibo non factiari, saluberrima sunt. Idem Lævinus Læmnius Medicus peritissimus præcipiens: Tria, inquit, saluberrima: Velci citra saturitatem; Non refugere laborem; Naturæ semen conservare. His apposita totidem insaluberrima: Cibo a aut potu distendi; Ignaviâ torpescere; Venere enervari. Hinc præci tres Deas, quæ vitam extendent, Veneri adversarias stauerunt: Minervam Temperantiæ ac Sapientiæ præsidem; Dianam exercitacionis; Castitatis Vestem. Synesius ὁ ἐ Πενταπόλι Africa Christianus philosophus: Necessarium, inquit, bonum est cibi parsimonia, quam alius forsitan irriserit; tibi nefas, cum Hippocratem jactes, qui inediâ dixit sanitatis matrem. Cælius ὁ Rhodiginus: Ad sanitatem, a multo utilissima est in cibis temperantiâ. At nos veterum præceptiones de tuendâ valetudine non ignoramus, interim nostris vivimus moribus. Potior nobis est gula, quàm valetudo bona. Germani veteres verbo tam celebri, quàm utili monebant: Os hominis aut carnifex est, aut Medicus stomachi. Os gulosum & intemperantiæ assuerum, tam stomachum quàm alia corporis membra jugulat; os regi patiens, & temperantiæ amicam suo domino pro centum medicis est.

Hoc profectò certissimum, nec ullis argumentationibus convellendum: Quòd cibus ac potus est parcior, hoc valetudo firmiter, constantior, hoc vita vegetior, productior. Luculentissimum est illud Siracidæ oraculum: In multis escis erit infirmitas. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentes est, adjiciet vitam. Si ergo non est census super censum salutis corporis, tantò quisque impensius Deo gratias agat, quantò diutius hoc censu fruatur; doleat hunc censum læpius cibo, potuque turpiter imminuisse; statuat summâ moderatione ac cura, quod reliquum habet, tueri. Thesaurus summus sanitas.

Eccli. c. 37. v. 33. & 34.

Speraverat quidem Tobie socer Raguel, suis precibus Deum annuisse, Asinodæum cacodæmonem profligatum esse: nihilominus nuptiali gaudio jam finito sollicitudinis & curarum plenus summo mane in imam domum cum famulis suis descendit, & in omnem eventum, arbitris remotis, clam effodit sepulchrum, ita secum ratiocinatus: Ne forte simili modo venerit ei, quòd & ceteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam. Parato tumulo ad conjugem suam reversus Raguel: Mitte, inquit, ancillarum unam, quæ videat, num conjuges novi etiamnum incolumes sint & sani. Sin minus, novo funeri, & nostro honori ante lucem consulemus. Ancilla brevi rediit, & ambos, quàm integerrimè valere nuntiavit. Raguel & Anna tam felici nuntio exhilarati, & continuo in divinas laudes effusi: Benedicimus te, ajunt, Domine Deus Israël, quia non contigit, quemadmodum putabamus. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te, & sacrificium tibi laudis tue, & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universâ terrâ. Mox Raguel paratam foveam repleri jussit, priusquam illucsceret, ne quid terratis ea res moveret.

Pari modo Tobias in divinas laudes excurrrens amplissimè: Domine Deus patrum nostrorum, inquit, benedicant te celi & terra, mareque & fontes, & flumina, & omnes creature tuæ, quæ in eis sunt. Tu fecisti Adam de limo terræ, distig, ei adjutorium Evam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuria causâ accipio sororem meam conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sacula seculorum. Hinc merito Tobias divinz laudis præconem amplissimum appellamus. Hic geminum vitæ sanctioris caput explicandum. 1. Sibi nihil adscribere. 2. Deo adscribere omnia. De utroque nunc plura.

§. I.

Primus Christianæ sanctimonie fons: Sibi nihil vitæ virtutis agnoscere, se nihil hominis esse profiteri. Quâ in re regius vates David exercitatusissimus: Tu es ipse rex meus, inquit, & Deus meus, qui mandas salutes Jacob. In te inimicos nostros ventilabimus cornu (uti bubalus cornibus prehensum hominem in altum eventilat) & in nomine tuo (non nostro) spernemus insurgentes in nobis. Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non salvabit me. Nam etsi armamentaria mea omnia sunt instructissima, etsi copiosi sub meis signis militent exercitus, etsi æraria mea sint auro refertissima, vanæ sunt, nullæ sunt vires meæ, si tua desit dextera. Non egredieris Deus in virtutibus nostris. Non acervata pecunia, belli nervus, nec miles veteranus & copiosus, nec expeditus & abundans commeatus bella reddunt felicia, & victorias donant, sed invicta Numinis dextra. Quandoque illas nobiscum ratiunculas conficimus, ut credamus non posse non felicissimos succedere tam bene constitutis rebus respondere. Toto læpissime cælo erramus. Ruunt omnia divinis præfidiis non fulta; vanissimum, nullum est omne humanum firmitermentum potentiâ Numinis destitutum.

Cum Samson Philistæorum mille strage in unâ unum velut cumulum jugulasset, nullam erexit aram, nullum obrulit sacrificium, non audita gratiarum actio ulla, sed illud: In maxillâ asini, in mandibulâ pulli asinarum delevi eos, & percussi mille viros. Mox eâ correptus est sibi ut diceret: En sibi morior. O Samson, hæc sitis aliter te docebit loqui, & victoriam hanc obtupecendam non tibi, sed Deo.

Ad cor-
rumpendam
valetudine
non est de-
terius ma-
lū libidine.
Quod Ni-
cer, mouit
e. 10. uberi-
us exponit.
Hic Ma-
ronis illud
usurpare
licet: Sed non ulla
magis vires
industria
firmat,
Quam ve-
nerem &
caci stimu-
los avertere
amoris.
I. 3. Geor-
gie. ante
med.

Plutarchus
in præcept.
de sanit.
Lævinus in
exhortat. ad
vitæ optimè
insisten-
dam. c. 29.
a Volffe-
ngus Kellian.
in suis fastis
mese Mario
Anno 1637.
his verbis
utitur: Dubi ut
sunt / so
wudfu ait.
b Synesius
epist. 115.
c Calius
lib. 30. lez.
antiquar.
cap. 13. mihi
pag. 1158.

Eccli. c. 37.
v. 33. & 34.

Deo adscribere. Igitur extreme ficiens, jam Deo supplicans: Tu, inquit, dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. Hæc verba præ primis multo commendabiliora; hæc voces Deo reddunt, quæ Deo debentur. Ita loquendum cum psalte regio: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Jure suo Deus hac in re neutiquam cedit, hoc debitum exactissime poscit; gloriam suam alteri non dabit: nostris promeritis nihil hæc sperabile; homines nihili sumus, & sine Deo infirmissima, meta vanitas.

Hinc sepiissime Deus vilissimis utitur instrumentis, & quæ ad opus producendum minime sint apta, ut tanto magis elucescat scientia opificis; sulphurato scribit, ut scribæ peritia innotescat; ab infecundis arboribus uberes fructus colligit, ut magnificè laudetur hortulanus; exiguo militum numero ingentes fundit exercitus, ut Domino exercituum adscribat victoriam. Chananeus Dux Sisara ingens Hebræis terror feminæ manu cecidit, Jahelis clavo confixus morti soporem sociavit. Unica vidua universum Assyriorum exercitum, Holoferne caeso, prostigavit. Ita Gedeon innumeram multitudinem Madianitarum, qui locustarum instar universâ compleverant, cum trecentis militibus fudit & fugavit. Deo soli debetur facti gloria. Domine, clamat Isaias, exaltetur manus tua: omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Rex David ne quid divinæ gloriæ deciperet: Benedictus es, inquit, Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum. Tua est, Domine, magnificentia, & potentia & gloria, atque victoria, & tibi laus; sancta enim que in celo, & in terrâ, tua sunt: tuum, Domine, regnum, & tu es super omnes principes. Tue divitiæ, & tua est gloria; tu dominaris omnium: in manu tuâ virtus & potentia, in manu tuâ magnitudo & imperium omnium. Hoc ipsi, ne quid nobis tribueremus, sepius commendans Paulus: Deus est, inquit, qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate. Non solum Deus cuique rei perfectionem, & animam adspirat, sed & ipsum velle nostrum ab ipso est. Hoc autem fateamur quidem verbis, nihilominus crebro & verbis & factis negamus. Hinc illæ voces turgidæ: Absque me fuisset, successum sanè nullum res habuisset; hoc meo consilio confectum, sine meis viribus negotium istud intercidisset; hoc meis patrociniis, hoc promeritis meis, hoc industria, hoc vigilis meis tribuendum. Ita profecto videmur nobis aliquid esse, valere posse. O homo bulla, quæ demum tua est potentia? Vociferantem Paulum audi: Qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Incredible dictum est, quanti referat, hoc peccatori altè insingere, ne quis sibi quidquam tribuat, omnia Deo.

Hominis est dicere: Instrumentum ego sum, animatum quidem, sed ineptum & vile, nisi divina me dextera moveat. In opificis mei manu sum, quem admodum malleus & lima in manu fabri, subula in furoris, rota in figuli, dolabra in arcularii, trulla in cementarii, ascia in fabri lignarii, acus & filum in sartoris, infurnibulum in pistoris, penicillum in pictoris, calamus in scribæ manu est. Si tali opificis instrumento vox esset, ita loqueretur: Nihil unquam operis non tantum non absolveretur, sed nec quidem inciperetur meâ solius operâ: meus omnis motus ab artificis dextera est, hac cessante omnis mea actio perit. Ego dies & annos otiosi inutilis truncus, si absit meus artifex; hic unus & solus omnem mihi motum omnemque vitam tribuit. Isaias asserit: Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui fecit in eâ, aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleveur virga contra elevatam se, & eleveur baculus, qui utique linguam est. Propter hoc mittet Dominus exercituum, in pugnis ejus tenuitatem, & subruat gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.

Nos igitur opificis summi, divinæ manûs instrumenta, sed animata sumus, idcirco assidue, pro se quisque roget, **D I R I G E M E**, mi opifex, meam ne sperne opellam tenuissimam; utere me, prout vis, habes me tibi subjectissimum, & ad omnem motionem paratissimum; in tuâ manu sum, ad omnes nutus tuos servare promptissimus; ecce me, quocumque volueris modo, me applica: tibi uni laus optis debetur. Ita de Deo, de quo seipso sentire maximi momenti est. Nam hæc arcana subtilitatis sunt, & quæ Deus singularissimè observat, gloriam suam alteri non daturus. Hæc scititia nobis summè necessaria est, scire ad profiteri quantum in rebus omnibus à Deo pendeamus. Instrumentum pondus inutile, ni artificis manu regatur. Hunc ergo malleum, hanc limam, hanc securim, hanc asciam, hunc calamum, hoc penicillum, hunc, inquam, hominem Deus artifex necesse est moveat, alioqui conatus omnes vanissimi, nulli sunt. Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere. Nemo se aliquid posse somniat, nemo sibi quidquam virtutis aut virium adscribat. Hoc autem tum demum præstabitur, si divinam opem assidue imploremus, non tantum ut rectè perficere, sed etiam ut bene velle possimus. Primum igitur omnium est sibi nihil bonæ actionis adscribere.

Alterum à primo est, Deo adscribere omnia, ad majorem Dei honorem dirigere universa, nisi ea sit actio quæ suo pte genio honoribus divinis obstrepit. Exemplo rem monstramus. Est, qui animum fraudem, insidias, varietatem, perfidiam, dolum malum coquat, ut alterum quoquo modo lædat. Hic est milles, iterumque milles dicat, ad majorem Dei gloriam; hæc sua Deo non probabit. Ohe, religiose nequam, hoc quidem cum Deo ludere est. Tu si serio divinos honores ampliare cupis, divinas leges ne sperne. Quod accurate Chryostomus

monens: Homo colonus, inquit, cuius terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui justitiam tenet, nullius patrocini indiget, nisi Dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Colonus enim Dei, diaboli auxilium non requirit; colonus autem diaboli, auxilium Dei est querit, non invenit. Vidisti aliquando euntem ad furtum, Deum orare, ut bene prosperetur in furto: aut qui vadit ad fornicationem, numquid sibi signum crucis ponit in fronte, ut non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit non solum non adjuvatur, sed adhuc amplius traditur, quia nescit justitiam Dei patrociniis criminibus. Si ergo actio ex se mala sit, eâ dicendi formulâ (ad majorem Dei gloriam) emendari non poterit. Pilatus patricidium in Christo designatum in lavatione manuum non eluit. Actio in se corrupta melleis verborum globulis non reddetur sancta. Non in verbis Deus, sed factis colendus. Quod si actio vel bona, vel certè sit adjaphora, ea omnis planè in unius Numinis gloriam est educenda. Ita divinus Paulus præcipit: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Paulinam hanc præceptionem eximie Bernardus explicans: Quidquid hic, inquit, favoris captas quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim unde gloria putide pulvis, tibi unde? De vita sanctitate? Sed spiritus est, qui sanctificat, spiritus dico, non visus, sed Dei. Est prodigiis aut signis effulgeas, in manu tuâ sunt, sed virtute Dei. An blanditur popularis favor, quod verbum bonum, & bene forte deprompseris? sed Christus donavit os & sapientiam. Nam lingua tua, quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutud accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum usura. Si inventus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo mimus, tolletur à te talentum, & nihilominus exigetur lucrum, & vocaberis servus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratia apparentis in vobis, referatur ad ipsum laus; laudabilem siquidem universorum auctorem, & largitorem. Idæ, non sibi quem-

Assidue in suis actionibus à Deo dirigè rogandum.

Deo adscribere omnia, & ad majorem Dei honorem dirigere universa.

Chrysof. to. 2. in c. 22. Math. h. mil. 22. post initium, m. ad h. pag. 907.

Ita expressè Chrysof. de signo crucis.

Pilatus in manu lorione non eluit parricidium in Christo perpetrat. Nec bona in se, nec mala.

1. Cor. c. 10. vers. 31. Bern. tom. 1. serm. 13. in Cant. post med. mibâ pag. 774.

quemadmodum ab hypocritis, nec solâ consuetudine, sicut à sa-
cularibus; sed nec quadam necessitate, ut iumenta ferendis
oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos sinceritate fidâ,
devotione sollicitâ, hilaritate gratâ, sed non dissolutâ.

S. III.

ITaque omnia in Dei gloriam facienda. Hoc unum
semper & oculis animo sit affixum. Non ita pridem illustri dux belli centum grandiores auri monetas
sacculo clausas assumpsit ad itineri, quod duobus famu-
lis comitatus confecit. In hospitio non vanè sollicitus
de tuendo auro. Quid faciam, ajebat ipse secum, ut ser-
vem aurum iteris comitem necessarium. Tradam cau-
poni. Quid si perfidus sit? depositum negabit. Custo-
diendum famulis committam? Quid si mercurium non
pedibus tantum, sed & manibus ferant? aufugient cum
prædâ. Includam arcâ? quid si effringatur? nescio dam-
num fatebitur & sciet. Ergo pulvino subijciam & cu-
stodem caput meum apponam. Suo ipsius consilio pa-
ruit, & cervicali suppositum. Mane altero accelerans iter
hospitio abiit, sed aurum lecto sepultum ex oblivione
reliquit. Aliquantum viâ progressus aurum deesse de-
prehendit: Mox equo subdens calcaria viam omnem
relegit, & ad illam mollem auri sepulturam avidus pro-
peravit. Reperit etiamnum fido loco celatum, quod
oblivio destituerat, nobile metallum. Hic ille thesau-
rum inventum excolat, sanctioribus curis censuit
asservandum. Ideo illum non saccipio, ut minus fido
immisit, sed intimæ vesti assui curavit, ut pæne citius
perderet seipsum, quam vestitum tam carum comitem
suum. Quam solliciti, ô bone Deus, quam & seduli sum-
mus in custodiendis numis, in auro servando, capiti sup-
ponimus, vesti assuimus, nonnunquam glutimus au-
rum, ne perdamus, imò ipsam seipsum vitam amore
auri perdimus. Hoc nimirum est cum ratione furere.
Quin potius divinum illud pronuntiatum (ad maiorem
Dei gloriam) non tantum assuimus vesti, sed incidimus
fronti, aut manui, ne ullus oblivioni locus sit, ut oculis
semper oberfetur. Sibi nihil, omnia Deo adscribenda.

August. l. de
corrupt. &
gratia c. 13.

Hoc Augustinus alè cuiusvis animo defixus, tam
succinctè, quam verè: *Redditur meritis*, inquit, *quæ contu-
lit gratia*. Si herus famulo debitori nonaginta novem
florenos donet, dicatque: Florenos mihi centum debes:
hoc age; his unicum appone, & contractum apud me
nomen expunge; nunquid non hic meritis redderetur,
quæ gratia contulisset. Ita prorsus facilè ac commodum
est alieno ære exire, si prius dono accipias, quod post-
modum ex debito reddibis. Sed Augustinus priora

Augustinus
epist. 105. ad
Sixtum.

luculentius edisserens: *Omne meritum*, inquit, *in nobis non
facit nisi gratia: & cum coronat Deus merita nostra, nihil
aliud coronat nisi munera sua*. Ergo jure meritissimo ad
unius Nutris gloriam referenda sunt omnia. Hoc pii
conjuges, Raguel & Anna, hoc Tobias & omnes virtu-
tis amatores docent. Conjugum illorum voces sunt: *Bene-
dicimus te Domine Deus Israel, fecisti enim nobiscum misere-
cordiam tuam*. Tobias se unum & solum laudibus divi-
nis imparem nimis iudicans: *Benedicant te*, inquit, *celi &
terra, marèque & fontes, & flumina & omnes creatura tue,
quæ in eis sunt*. Sed quid tandem est Deum benedicere,
omnia Deo adscribere, laudem & gloriam in omnibus
& de omnibus impertiri?

Tob. cap. 8.
v. 17. & 18.
Ibid. v. 7.

Cyrillus Alexandrinus illa Malachiae verba explicans:
Malach. c. 1.
vers. 6.
Deus à no-
bis glorifi-
catur cum
mens no-
stra ad ejus
nutum con-
formatur.

Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Quærenda, inquit,
à nobis, quæ Deo sunt honorifica. Glorificabitur à nobis, si
non, quod nobis jucundum & amicum est, agere stu-
derimus, sed illi potius mentem nostram dedicaveri-
mus, & in omnibus ad ejus nutum conformaverimus.
Non singulis solùm hebdomadibus, sed & diebus plu-
rima obveniunt, quæ mollior natura refugit, & horret.
Hic exurgat animus, & in Deum se extollat, dicatque
grandi spiritu: *Mi Deus, hæc & hæc à cibo, potique*

A abstinentia mihi difficilis est, sed propter te, abstinebo.
Coercere vagos sensus mihi molestum, sed propter te,
coercebo. His aut illis me submittere, sed propter te,
submittam me. His aut istis ignoscere injuriæque gratiam facere, mihi mul-
tò difficillimum est, sed & hoc propter te, faciam, &
promptam illis veniam dabo. Has aut illas preces ex-
tendere, has & illas elemosynas erogare mihi grave,
sed propter te, preces liberaliter extendam, elemosynas
largiter erogabo. Quæcunque mihi demum, vel factu
ardua, vel perpeffu nimis aspera videbuntur, ea omnia
paratissimus sum facere & pati propter te. Quidquid
autem vel sanctæ cogitationis, vel actionis bonæ à me
fuerit susceptum, id uni & soli tibi referam acceptum.
Tibi laus & gloria ab omnibus & de omnibus. Tuum
munus est, quod meremur, ære tuo nostra dissolvimus
debita, tuis te donis honoramus. E tuæ bonitatis mari
bonum omne defluit, æquum est ut omne bonum à no-
bis in illud refluat. Omnia in Dei gloriam facienda.

CAPUT III.

Tobias junior mansuetæ comitatus
plenisimus.

Peractis nuptiis, Tobias ad iter se accinxit, & ad pa-
rentes reditum paravit. Hic Raguel omnia moli-
tus, ut generum paulò diutius liceret retinere, *adjuvavit*, *Tob. cap. 11.*
eam, ut duas hebdomadas moraretur apud se. Tobias preci-
bus armatis focelli expugnatus, cum caelesti tabellario
agens: *Azaria frater*, inquit, *peto ut auscultes verba mea*. *Si lib. cap. 11.*
meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ
tue. Tamen obsecro, ut assumas tibi animalia, sive servitia, & Tobias e-
radas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, reddasque ei
chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum
venire ad nuptias meas. Scis enim ipse, quoniam numerat pa-
ter meus dies: & si tardavero unâ die plus, congestatur anima do-
eius. Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cuius adju-
ramentum spernere non possum.

Celestis nuntius Raphael Archangelus, Tobias, quem
uterum suum coluit, seu preces, seu imperia diligen-
tissimè prorsus ac fidelissimè executus est: Non servus
Domino, non fratrum ullus fratri suo tam integrè
promptèque obsequitur, atque aliger hic nuntius suo,
cui servit, hero. Id profectò Tobias facile potuit obser-
vare, hinc illum humanissimè affatus: *Azaria frater*, in-
quit, *peto, ut auscultes verba mea*. Tobias mansuetæ comi-
tatis perissimus. Hoc igitur loco explicandum, quanti
referat erga homines humanum & comem esse, com-
modis omnes delinire dictis, lenissimis & amantissimis
verbis uti, ita omnia hoc verborum melle ac laccaro
condire. Res maximi momenti. Rationes adferimus.

S. I.

DI. **H**ic nullis impendiis aut sumptibus est opus, nil
arce, nil crumenæ demitur; tam facile bona
verba dicere quam mala, incommoda, aspera. Hoc ta-
men fatemur: homo duri oris, & calidæ mentis, seipsum
necessè est vinear, dum suavius loqui addiscat. His solis
expensis, sui victoriâ, hoc omne negotium agitur. Sed
hic labor nemini sit difficilis, qui mille commodis pen-
satur. Salomon id pollicitus: *Mansuetus, ait, dabit gratiam*, *Prov. cap. 15.*
Hanc sapientissimi regis promissionem Chrysostronus
expendens: *Mirabile*, inquit, *Salomonis promissum*. *Et an in*
nihil dabit gratia, qui jejuniis, qui castimoniâ, qui elemosynis,
qui virtutibus aliis suo se conditori commendaverint? Imò verò
dabit. Sed mites erunt primi, qui optimam partem, qui totos
principatus auferent in premium. Quod Siraçides apertissi-
mè confirmans: *Sedes ducum superborum*, inquit, *destruuntur*, *Ecclesi. 10.*
Deus, & sedes fecit mites pro eis. Inhumanos illos, immites,
asperos, insolentes, ferrei oris homines sede sua excutit,
in eadem

§. II.

in eadem mites reponit & imperat: Mutate vices, tu surge, & sta; tu confide, & bona hujus occupa. Cum igitur verborum suaviorum plaustra integra nil penitus crumenæ demant, cur hac in re parci sumus, parsimoniam profusè damnosissimam?

II. Querit doctissimus Aquinas: Utrum hæc, de qua agimus, mitis humanitas sit virtus? Ad questionem dilucidissimè respondens his omnino verbis sententiam pronuntiat: *Affabilitas, est quadam specialis virtus, secundum quam inter se homines bene disponuntur, simul conviventes.* Imò verò etiam hæc addit: *Affabilitas, cum sit ad alterum, secundum aliquam debiti rationem est pars justitiæ.* Perit omnis humana societas ejecta è cætu hominum hac virtute. Non homines, sed fera sumus, quæ mutuis in se moribus eunt, si virtutem hanc negligimus. Idem & priscorum sapientum sensus. Naturali debito ac jure hominem obligari, ut aliis delectabiliter convivat.

III. Hæc comitas, sive affabilitas, seu suavis humanitas maximum amicitiam vinculum est. Quid autem magis cupimus & ambimus, quam omnes habere benevolos, faventes, amicos, omnium florere gratiâ, omnes nostri cupidos & studiosos esse, neminem inimicum, malevolum, insensum, neminem de nobis malè loqui. Atqui reverà potentius philtrum non est ad omnium voluntates & animos nobis conciliandos, quam humanitas, comitas, affabilitas: mel verborum, gulam etiam hostium delinit & propitiat; homo suaviter humanus, & dulcis eloqui, non difficulter omnium sibi benevolentiam & favorem parat. Hoc Siracides testatissimis verbis affirmans: *Verbum dæte, ait, multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (seu, gratiosa) in bono homine abundat.* Asperimus homo est, & è mordacissimo aceto subactus, cui hæc Siracidæ cohortatio mel verborum in os ingerere non possit. Tria dixit Siracides. 1. Gratiola lingua multiplicat amicos. Qui plurimum amicitiam ambit, facundi mellis copiam parat, bona verba in promptu habeat, norit omnibus benedicere. Petus & notum illud: Verbum, mentis vehiculum; dulce verbum, dulcis animi signum. 2. Gratiola lingua mitigat inimicos: sermonis enim suavitas mirè penetrat mentem; nam uti salernum, aut Creticum per guttur, dulces Musicorum moduli per aures blandissimè illabuntur, ita affabilitas animum audientis subit, eumque sibi devincit. 3. Lingua gratiosa & eucharis in bono homine abundat. Deus mare dulcedinis est: In hoc læcari, mellisque mari lingua hominis boni quotidie natat & lavat. Hoc ajo: Dei patientissimam suavitatem, summamque benignitatem quotidianè commeditatur homo cælestium gnarus. Hinc illi verborum suavis. Ergo lingua gratiosa, eucharis, cælesti melle imbuta non tantum amicos multiplicat, sed & inimicos mitigat, & in homine bonæ mentis abundat. Beata Mechthildis miti suaviloquentiâ ita rapiebat omnes, ut loquentem Angelum audire sibi viderentur. Hanc illa suavitatem sermonis, ex illo, quod diximus, mari hauserat.

Tullius olim de virtute hac differens: *Difficile dictu est, inquit, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis.* Hinc priscis Hercules Gallicus visus est, non rosas tantum, sed & torques aureos loqui, ad eum sermonis dulcedine trahebat & vinciebat auditorem. Hinc Persæ, Plutarcho teste, humanissimos se præbunt poculum mellis & lactis plenum propinabant, tanquam si maximos favores & ipsam favorem propinarent concordiam, quam certè sermonis mel sive affabilitas maximè conseruat. Quod Salomon affirmans: *Favus mellis, ait, composita verba.* Abigail femina sanè prudentissima quantum incendium hoc oris melle restinxit? Ibat David Nabalis domum everfurus cædibus; in viâ occurrit Abigail, eaque orationis suadâ, tamque mellitis precibus placavit militarem animum, ut in vaginam redierit gladius cædè nullâ cruentatus.

IV. Ad mansuetudinem Christianam, seu comitatem exercendam maximorum præceptis & exemplis impellimus. Tarsensis Paulus neophytos Romanos erudiens: *Obsecro vos fratres, inquit, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Rogat, cum potuisset imperare ejuscemodi jussu. Hoc ita Paulus, sed precibus agit, quod Dei spiritus amat facere. Nimirum medicus, uti Chrysolegus loquitur, cum auterior est medicina non imperio agit, sed precibus. Idcirco idem Paulus à falsis Apostolis tanquam vir vilis & sui commodi sectator passimè tractatus, non excauduit, neminem fulminavit, sed mitissimè: *Obsecro vos, inquit, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quædam humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.* Pari modo Ephesios cohortatus: *Obsecro, ait, ego vos vincit in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis.* Vide, inquit Chrysostomus, quam nihil imperiosum, nihil autenticum, sed contrarium ac submissum scribat! Non illud obtrusit: *Ego, qui verba ineffabilia quædavi, sed, Ego vincit in Domino, meis vos precibus convenio, & obsecro.* Ita plurima suavissimè juberi possunt precando.

V. Christus ipse hanc affabilitatis, seu comitatis pulcherrimam virtutem, & verbis docuit & exemplis divinis monstravit. Nam velut ludimagister ludum aperiens: *Discite à me, inquit, quia mitis sum, & invenietis requiem animabus vestris;* alioqui vitam omnem inter litigia & turbas acturi. Cum apud superbum Pharisæum Simonem Christus ageret, hospiti suo civiliter deferens, & prius dicendi facultatem postulans: *Simon, ait, habeo tibi aliquid dicere.* Discamus hæc cuivis facillè imitanda. Siracidæ frequens hæc de re præceptum est: *Fili in mansuetudine opera tua persequere, & super hominum gloriam diligere.* Subinde stimulos iræ senties, bilis effervescent, manus prurient in verbera, vocis fulmen eruptionem molietur: sed tu, si sapias, frange hos æstus, effervescentia verba contine, lenitatem adhibe, & omnium in te amorem trahes. Reverà hæc una res summi momenti est. Quantæ ubique lites ac discordiæ caverentur, si suavis verborum lenitas & mansuetudo in promptu foret. Austera & aspera verba tam provocant rixas, quam inflammant & alunt. In omnibus pæne domibus litigia perstreperunt, quia nemo ferè discit benedicere, ac comiter loqui. Tumultuamur passim ac vociferamur, cultros & gladios loquimur, acerbis asperisque dictis nômet mutuo profcindimus, nil mellis ore gerimus. Hinc jurgiorum ac bellorum ubique plurimum, ob penuriam tam pretiosi mellis.

Quo tandem modo Moses ultra sedecim centena millia hominum; rebellem, refractarium, durissimæ cervicis populum gubernare potuisset, nisi hoc otis melle uti voluisset? *Moses vir erat mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ.* Hac unâ re ita omnes in sui amorem rapuit, ita omnes sibi devinxit, *Ut pæus eum, inquit Ambrosius, pro mansuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur.* Quamvis enim cum Deo constanter loqueretur, homines tamen humili & gratâ appellatione affari solebat. Ita Moses monstravit verbis, leones & tigrides humanâ disciplinâ imbuit, hoc est, efferos ac pervercaces populi sui mores suo melliloquio cicuravit.

Nam bonitas, eodem Ambrosio teste, si mansuetudine morum adjuvetur, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Rex David, cum Mosè certans mansuetudine Deum armatis pæne precibus invadit. Memento & Ambrosius regium hoc affabilitatis exemplum ingerens: *proximè citet Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedulè etiam Bernarum servumone 11. in Cant. ante med. mibi pag. 767. Vide & Philonem libro: Quis reum divinarum sit hæc? mibi pag. 376.*

Quarta. Ad comitatem præceptis & exemplis impellimus Pauli. Rom. cap. 12. vers. 1.

2. Cor. c. 10. vers. 1.

Ephes. c. 4. vers. 1.

Quinta. Christus nos docuit verbis & exemplis comitatis virtutem. Matth. c. 11. vers. 29. Luc. cap. 7. vers. 40. Eccli. cap. 3. vers. 19.

Moses melle oris sui populum Israël gubernavit. Num. c. 12. vers. 3.

Eccli. c. 4. vers. 2.

Ambr. 10. s. 1. 2. de officiis c. 7. mibi pag. 477. v. 1. Ambrosio loco Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedulè etiam Bernarum servumone 11. in Cant. ante med. mibi pag. 767. Vide & Philonem libro: Quis reum divinarum sit hæc? mibi pag. 376.

ius corde, facili affatu: fortis in pralio, mansuetus in imperio, patiens in convivio, ferre magis promptus, quam referre injurias: ideo tam chatas erat omnibus, ut juvenis ad regnum etiam invitus peteretur, & resistens cogeretur; senex, ne pralio interesset, à suis rogaretur, quos mallet omnes pro ipso periclitari, quam illum pro omnibus. Itaque parentes eum filius, filii parentibus preserebant. Tantarum virium est affabilis mansuetudo ad conciliandos animos. Jus ea sibi vendicat in omnes, & in omnia, & modo suavi profus & amabili. Homo mansuetus, suavis est Orpheus, qui lapides movit canendo.

Horatius lib. 3. Carm. odâ 11. inii.

Sexta. Matth. c. 5. vers. 4.

Expositio promissi Christi.

Matth. c. 7. vers. 16.

Gen. cap. 3. vers. 8.

Ps. 36. v. 11.

VI. Promissum Christi est: *Beati Mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Promissum profus admirabile, si eo terra, quam Calcamus, designetur. Nam in hoc Orbe nostro ubique ferè locorum mites ac cedere faciles suis sedibus expelluntur & exagitantur. Quomodo igitur terram possident? Ne desimus questioni, responsione brevissimâ exponimus promissum. 1. Sunt, qui mansuetis ac melliloquis hominibus productionem vitam promitti sperant. 2. Nemo dignior mansuetio possidere terram. 3. Mansuetitatis & solatiis & gaudiis perfunduntur, satietate tam jucundâ vivunt, ac si nescio quot prædiis, ac latifundiis abundarent. 4. Hic sanè agrum, civitatem, ditionem possidet, qui annuos inde census, qui vectigalia, indictiones, tributa, collationes recipit. Terra malis hominibus plena est, mansuetudo verò ab iis omnibus suum vectigal & tributum percipit. Non enim ullum est malum, quod homo mitis non in suum derivet commodum. Ita certè is terram possidet, cui omnia terræ mala tributaria suas deferunt pensiones, sua penitentia vectigalia. Reverà mitis colligit de spinis uvas, & de tribulis sinus. 5. Adamus, etiânum incola paradisi, terrarum dominus fuit; terra utique jam serpentes, viperas, noxias herbas, spinasque aluit, sed non in damnum aut noxam Adami. At ult. jam furti reus agebatur, denuntiatum illi: *Spinis & tribulis germenabit tibi.* Homini miti velut Adamo alteri, nil nocet dum mitis est. Conviciis appetitur, calumniis configitur, injuriis afficitur, variè contemnitur; at ille his spinis ac tribulis non pungitur, non uritur: Terram possidet, cujus est Dominus. Promissum Christi certissimum. Prædixit hoc psalter: *Mansueti hereditabunt terram, & delebuntur in multitudine pacis.*

S. III.

Sed objicias: *Quis semper mella loquatur, & quis semper adeò ad amissum mitis sit?* Multi sunt, qui turbant; & subinde aliis merli cogitationibus paululum asperius loquimur. Quis hæc ipsa in numerato habet, quis ista usquequaque semper ad perpendicularum faciat? Hoc, ô bone, artis est: ideo, huic arti gnavigator studendum est. Ab exemplo rem disce. Agendum mihi est cum homine inhumano, agresti, tetrico, difficili, acerbissimo, immitti, aspero, à quo vix quicquam suavius, mitiusque verbulum impetret. Ergo nec ego ab eo rosas & mella expectabo, nempe audiam, quod alii, sed audiam paratus & ad omnem mansuetudinem compositus, dictis illius asperissimis ego mollissima rependam; non proritat nec inflammabit me, non asperiozem me faciet, quantumvis ore sevet. Mordacissimum fel ipsius melle meo vincam: ita me Deus auvet. Si paribus certare velim, & asperis improbisque dictis, improba, asperaque ejusdem styli reddere, victus, occisus sum.

Rom. cap. 12. vers. 21.

1. Pet. cap. 3. vers. 9.

Hoc, mi Christiane, artis est, *nolle vinci à malo, sed vincere in bono malum:* pro aceto mulsam, murinam, nectar, lene ac dulce vinum reddere: *non reddetes malum pro malo.* Hoc discamus, aut mansuetudinis magistro Christo tanquam indociles discipuli minerval repetamus. E scholâ Christi proscribitur, quisquis mansuetudinem & christianam comitatem discere recusat. Iratus & furens elephas, ut ajunt, ad aspectum agni mitefcit. Aspice &

Comitas est ars cui gnavigator studendum est.

Audi Dominum Jesum, mansuetudinis præceptorem mitissimum; & non poteris non mitefcere.

Sed objicias iterum: *Asperum esse, ac irasci nonnunquam necessarium.* Sit ita: *Irascimini, sed nolite peccare.* Psal. 4. Objurgatio durifuscula melle fit temperata. Ita beatus Paulus præcipiens: *Hunc notate,* inquit, *& ne commiscemini cum illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimare, sed mansuetum esse ad omnes, cum modestâ correctionem.* Ergo acutum, si opus instilla, sed cum mellè. Ita, quod veteris est proverbii; *Melle mercus tuas contege.*

Interrogatus Democritus, quâ ratione sanus quis ac valens in annos plurimos producat vitam? Hoc dedit responsum: *Intus melle, foris oleo.* Si valetudo sit conservanda, exercitationem sive oleum corpus, hilaritatem sive mel animus sibi deposcit. Nos idem asserimus: *Intus melle, sed sensu paululum mutato.* Istud mel oris de quo loquimur, à cordis sinceritate promendum. Quod Ambrosius singularissimè requirens: *Hanc affabilitatem, inquit, volumus esse sinceram, ac sobriam sine ullâ adulatione. Quales haberi volumus, tales simus.* Si impoliti, horridi, insuaves, rultici, immites, barbari, oris ferrei haberi nolumus, ergo nec simus. Emmanuelem divinum infantem prædicat Isaias, quòd butyrum & mel comesturus Sponsam laudans caelestis sponsus: *Mel & lac, inquit, sub lingua tuâ.* Ita olim infantiles recens lustratis melli lac mixtum in os inferebatur. Locupletissimus testis Tertullianus: *Inde suscepti, ait, mellis, & lactis concordiam prægustamus.* Qui ritus commonebat, ad virtutem comitatis & mansuetudinis infantes è cunis erudiendos, ut à teneris unguiculis maturè discerent non acrum & fel, sed rorem lacteam & mel lingua regere. Ajunt sub canum lingua vermiculum, quem Lyttam vocant, abscondi, catulis eximendum maturius, ne rodere assuescant. Quam multi hominum sub lingua caninum vermem hunc ferunt, mordent, rodunt, lacerant, perrodunt omnia, Mores profus canini. O homines! non obrodentes vermes, non asperos sermones, sed promulgidam lacteam, sed mansuetudinem, & suaviloquentiam, gestate lingua, dicta omnia faccero, lesamòque spargite. D. Aquinas ita erudiens. *Affabilitas, inquit, specialis virtus est, ad cujus munus officiumque pertinet, dicta omnia alios attingentia ad decori regulam prudenter moderari.*

VII. Quâ in re Tobias etiam noster, affabilis, suavidicus, mansuetæ comitatis plenus exemplo luculento famulum conductitum compellans ut fratrem: *Azaria frater, inquit, peto ut auscultes verba mea. Objecro te, ut affimas tibi animalia, sive servitia & vadis ad Gabelum.* Ita servi cum dominis, non quòd domini cum servis aut rarò sic loqui assolent. Nihilominus suaviloquens Tobias suo se servio, quem certè nesciebat esse Angelum, tam affabilem se præbuit. Ita Jobus: *Servum meum vocavi, ait, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum.* Ita Turo-num episcopus Briccium sacerdotem de se pessimè loquentem mitissimè toleravit, nec adduci unquam potuit, ut eum officio moveret. Ejus rei geminam affignans rationem. 1. Meam ego ipse injuriam, inquit, neutiquam ulcisci debeo: est, qui judicet & vindicet; illi vindicta omnis est transcribenda. 2. Christus Judam ferre potuit proditorem suum, cur ego non feram Briccium? Mansueti hereditabunt terram. Sui victor, Orbis possessor est mansuetus.

Eam ob causam Paulus hoc Tito summâ curâ commendans: *Admone illos, inquit, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* Omne genus comitatis, mansuetudinis, affabilitatis vult exhiberi, quidem omnibus tam servis, quam dominis, tam egenis, quam opulentis, doctis, indoctis, juvenibus, adultis, sapientibus, & rudibus. Quod & Siracides monet: *Congregationi pauperum affabilem te facito, nempe*

4. Ebrietatē
crumenā,
valerudi-
ni, famā
nocuē-
tum infer-
maximum:
Prov. c. 21.
vers. 17.
Agg. c. 1.
vers. 6.

IV. Crumenā, Valerudini, Famā nocuēmentum in- fert maximum Ebrietatē. Crumena. Locupletissimus re- stis Salomon: *Qui diligit epulas, in egestate erit; qui amat vinum & pinguis, non ditabitur.* Homo bibulus pec- unias suas perforat & acculū commendat. Quod Ag- gaeus vates dixit: *Qui merces congregavit, misit eas in saccu- lum pertusum.* Quam multi uxore ac liberis elurientibus, ipsi in tabernis potant, & lucellum omne gulā profun- dā obliquiunt. Hoc forsus est nummos in facculum pertusum mittere. At ego, inquis, gratis bibo; aliis me adjungo. Sed illi alii, num & ipsi gratis bibunt? Non rarō dominis suis furantur, aut suis familiis, ut dixi, sub- trahunt. Cum morbus, aut senectus adest, nummariū omne praesidium deest. Miseri, ter miseri, nisi ope alienā subleventur. Crumenas exhaurit Ebrietas. Sed & Va- lerudinē hoc idem vitium rapit. Res certissima Siraci- dae oraculo: *Propter crapulam multi obierunt, quos utem ab- stinens est, adjiciet vitam.* Quot millia singulis hebdoma- dis hoc fati genere cadunt & tumulo mergunt, an- te toties per se vino? Plinius secundus ebrietati, & ebriis jure merito insensibilis: *Solem orientem, inquit, non vi- dent, ac minus diū vivunt. Hinc pallor & gena pendula, oculo- rum ulcera, tremula manus, effundentes plena vasa, & quae sit poena praesens furiales somni, & inquiet nocturna, praemium- que summum ebrietatis libido portentosa, ac jucundum nefas. Postea die ex ore halitus fedi, ac ferē verum omnium oblivio morsque memoria. Rapere se ita vitam praedicant, cum prioreis diem semper perdant, imō verō & venientem. Quod addit verissimum: Nullā in parte mundi cessat ebrietatē. Nam & hac necessitas vitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat aviditatem. Quanto plus biberint, tanto plus sitiunt. Ebrieta- tem non minus Seneca detestatus: Adice, inquit, illam ignorationem sui, dubia & parum explanata verba, incertos oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, tecta ipsa mobi- lia, velut aliquo turbine circumagente totam doctrinam, stoma- chi tormenta cum effervescent merum, ac viscerum ipsa distendit. Quid cum somno vitatur, & quae ebrietatē sinit, cruditas facta est. Inde pallor & nervorum vino madentium tremor, & mi- serabilior ex cruditatibus, quā ex fame macies: inde incerti labantium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio: inde in totam autem humor admissus, distensusque venter, dum male assuescit plus capere, quā poterat: inde suffragio lurida bilis, & decolor vultus, rubelesque in se putrescentium, & retortii digiti articulis obrutescentibus, nervorum sine sensu jacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capi- tis vertigines dicam? quid oculorum, auriumque tormenta, & cerebri assuans verminationes, & omnia, per quae exoneramur, internis ulceribus affecta? Innumerabilia praeterea feb- rium genera, aliarum impetu savientium, aliarum tenui peste repentium, aliarum cum horrore, & multā membrorum qua- satione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, supplicia luxuriae? Alexandrum Macedonem tot itinera, tot praelia, tot hiemes, per quas, victā temporum, locu- rumque difficultate, transferat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dānterunt, intemperantia bibendi, & ille Herculaneus ac fatalis sciphus condidit. Hunc Athenaeo teste, bis exhausti, & condidit; aliquot dies decubuit, & obiit. Augustinus in ebrietatem & ebrios saepius exandescens: *o ebrietatē, ait, nunquid non cuncta membra debilitas, nunquid non mortem acceleras? Et valerudinē & vitam rapit ebrietatē. Nec fama patit, quam inficit & extinguit. Grande mirum, nemo se con- temni patitur, & tamen homine potulento contemp- tibilior nemo est. Quoties sermones isti obambulant? Bonus homo, vir bonus, bonus dominus, sed cum ebrius est, stultus, infans, amator sordidus, obscenus, prodi- gus, tyrannus, turpissimus homo est, in quem Plauti- num illud ex asse conveniat: Neque perjuriō, neque pe- jor alter usquam est gentium, neque tam luteus, ne- que tam caeno pollutus, quā herus meus est. Ita laus omnis perit, quisquis sit. Si de belli luce cetera corda-**

Valerudi-
ni,
Ecl. c. 37.
vers. 34.

Plin. lib. 14.
Natur. hist.
cap. 22.

Senec. ep. 95.
mehip. 529.
post med.

Athen lib. 1.
Dymosophn.
c. 12.
Aug. 10. 10.
serm. 31. ad
fratres in
eremo, mihi
pag. 731.
Fama.
Homine
potulento
contem-
pibilior
nemo est.

A to, & qui sese praclare gesserit, sit sermo, si ejus enco- miis addatur, *Bibit*, jam omnia conciderunt encomia. Si de famulo aulico fiat mentio, diciturque sedulus, com- mis, urbanus, intelligens, doctus: si tamen adjiciatur, *Bibit*, jam elogium omne evanuit; ac nemine magis fit, nec a suis dominis, tanquam homo minime frugi, ama- tur. Profecto notam nimis luculentam gerit inultam, hac maculā quisquis affectus est. Lauda, quantum velis, si addis: At bibulus est, jam laudem omnem corrupisti. Homo potulentus & calicum traho, pluribus necessa- riō vitii obnoxius. Ebrietatē nusquam incedit sola; ca- teram tunc trahit scelesti agminis, quod jam dice- mus.

§. III.

V. Vitiōrum omnium mater, & causa Ebrietatē. Effatum hoc Augustinus testimoniis clarissi- mis firmans: *Ebrietatē, inquit, malorum mater, omnis luxu- ria foror.* Sed non opus hic testibus; res ipsa loquitur. Annæus, quem dixi, philosophus verissime pronuntia- vit: *Omne vitium ebrietatē incendit, & deregat. Obstantem ma- litiis conatibus verecundiam removet. Plures enim pudore pec- candi, quā bonā voluntate prohibitis abstinent. Vbi possedit animam nimia vis vini, quidquid mali latebat, emergit. Tunc libidinosus cupiditatibus suis, quantum petierint, sine dilatione perimitit, tunc impudicus morbum proficitur ac publicat, tunc petulans non linguam, non manum continet. Crescit insolenti superbia, crudelitas saeva, malignitas livida: omne vitium deregit & prodit. Cogita quas clades ediderit publica ebrietatē. Hac acerrimas gentes, bellicosasque hostibus tradidit, hac mul- torum amorum pertinaci bello defensa mentia pascificis; hac invictos acie, mero domuit. Non est animus in suā potestate, ebrietate devinctus. Quemadmodum musto dolia ipsa rumpun- tur, & omne, quod in imo jacet, in summam partem vis caloris eiecit: sic vino exastuante, quidquid in imo jacet abditum, effertur & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum stercus non continent cibum, vino redundante, ita ne secretum quidem, quod suum alienumque est, pariter effundunt. Quae autem glo- ria est (o Christiani) multum vini capere? Cum penes te pal- ma fuerit, & propinationes tuas strati somno ac vomitante recuserint, cum superstes toti convivio fueris, cum omnes viceris virtute magnifica, & nemo meri tam capax fuerit; vin- ceras à dolio. M. Antonium, magnū virum, & ingenium nobili- que alia res perdidit, & in exteros mores ac vitia trajecit, quā ebrietatē? Hac illum res hostem republicae, hac hostibus suis im- parem reddidit, hac crudelem fecit. Ferē violentiam sequi- tur crudelitas, violatior enim, exasperatiorque sanctas mentis. Ebrietatē omnium vitiōrum fecunda patens. Hoc ipsum Plinius deplorans: Tanto labore, inquit, & impendio constat, quod hominis mentem muret, ac furorem gi- gnat, millibus scelorum hunc deditis tantā dulcedine, ut magna pars non aliud vitae praemium intelligat. Jam verō quae vasa adulterii celata? tanquam per se parum doceat libidines temulentia. Ita vitia ex libidine hau- riuntur, atque etiam praemio invitatur ebrietatē. Tunc avidi matronam oculi licentur, tunc animi secreta pro- fulgurum voces non continent, quā multis ita interem- ptis. Sed estis sileant hi testes, unus Bernardus loco mille testium: *Ebrietatē, inquit, corpus debilitat, animam illaqueat. Ebrietatē generat perturbationem mentis, ebrietatē auget furo- rem cordis, ebrietatē nutrit flammam fornicationis. Ebrietatē ter homicidia, & adulteria, & fornicationes reputatur.**

Interrogat Christus à malo dæmone infellum: *Quod tibi nomen est? Cui promptè dæmon: Legio, inquit, mihi nomen est, quia multi sumus. Idem de se dixerit Ebrie- tas: Mihi nomen est Legio, innumeros mecum traho comites; omne vitiōrum agmen me unam comitatur. Hominem cetera non malum dæmon importavit, nisi, ut solet, illecebris obrundens: Aut vicini conjugem, aiebat, in tuos amores pertrahe, aut ipsum occide,*

vitiorum
causa de
maet,
Aug. de
serm. 31.
ad
fratres in
eremo, mihi
pag. 731.
Senec. ep. 95.
mehip. 529.
post med.
Ebrietatē
perdidit
M. Anton-
ium,
Bernardus
de moribus
vitiōrum
lib. 1. cap. 1.
pag. 151.
aut

aut eliamscule bibe, ac vino te ad jucundam ebrietatem merge; nec enim à me quietem impetrabis ullam, dum aliquid horum audeas. Diutissime restitit illecebroso serpenti religiosus homo. Tandem ebrietati, malo dulci succumbens, & feminam corruptit, & feminam maritum sustulit, scelerato profusus compendio. Sed isto magis tragicum è cathedrâ singulari oratione percensuit Augustinus. Atque ut omnes id probè caperent, univertum urbis Hipponis populum in concionem ad hoc unum audiendum cogi voluit. Hæc præsul sanctissimus pro suggestu dixit: *Ecce Cyrillus civis vester filium habebat, ut nostis, unicum, quem perditè diligebat, & idcirco à vitiiis minimè coërebat. Filius hæc patris indulgentiâ pessimè usus, ruebatur in omne genus scelerum. Iam nota vobis recito. Sed non refert, recentissime facta publicè narrare non erubescit, ut sit in omnem vitam, quod vos à vitiiis, ab ebrietate absterreat. Ille ipse Cyrilli filius hac ipsâ die de vino ebrius matrem gravidam nequiter oppressit, patrem occidit, unam sororum vitare voluit, duas mortifere vulneravit. Hæc ebrietatis pulchra sunt stragemata. O Ebrietas verè omnium malorum mater!*

Hic quadrigis albis diabolus invehitur, & triumphat, ubi hominem ad crebriorem Ebrietatem tot scelerum epitomen adegerit. Quod Ambrosius sapienter advertens: *Diversa, inquit, singulis peccatoribus mala eveniunt, temulentis omnia. Hoc certum: Qui sacrificat Baccho, sacrificat & Veneri: Et quæso, estne in Orbe, aut fuisse aliquis obnoxiosus temulentia, qui obnoxios non effectuxuria? Vinolentia & luxuria pari plerumque passu incedunt, fororis sibi conjunctissimæ. Apertissimè Salomon: *Lucrisio a res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Plato epistolâ, quam ad Dionis propinquos dedit: *In vitâ parum sobria, inquit, nemo unquam sapiens, multò minus moderatus: addo, multò minus castus efficitur.* Castus & Ebriosus, niger cygnus, corvus candidus. Idcirco Paulus monitor fidelissimus: *Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Crapula impudicitiam, fordes, omnis generis spurciciam secum vehit.* Quod Hieronymus candidè, ac nervosè adstreus: *Vbiunque, ait, saturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. Nunquam ego ebrium putabo castum, qui est vino consopitus dormiverit, tamen potuit peccare per vinum. Venter mero estmans desumatur in libidinem. Dicat quisque, quod vult, ego loquor conscientiam meam: Scio mihi abstinentiam & nocuisse intermissam, & profuisse reperitam.* Heu Lothum, non vicit Sodoma, sed vicerunt vina. Omnia vitia Ebrietas incendit, omnium primò luxuriam; deinde rixas, altercationes, discordias, pugnas, cædes. Hinc Bromio rectè appinguntur cornua. Alciati metrum est:*

Tympana non manibus, capiti non cornua desunt.

Quod Salomon luculenter exprimens: *Cui va, inquit, cuius patri va? cui rixa? cui fovea? cui sine causâ vulnera? cui suffusio oculorum? Nōne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Hoc ipsum Augustinus contentissimè crebrius inculcans: *Majora, inquit, pocula providentur, certâ bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine. Inde lites & rixæ nascuntur, inde diversis & horrendis salutationibus membra torquentur: inde adulteria & nonnunquam homicidia perpetrantur. Et quoties nimium potum accipiunt, tanquam in paralytin resoluti, suis pedibus ambulare non possunt. Hinc oculorum caligo, vertigo, fatigatio & dolor capitis, suffusio vultûs, membrorum omnium tremor, anima ac mentis stupor. In talibus impletur, quod scriptum est: Cui va, cui iræ, cui rixæ? &c. Nōne his, qui morantur in vino, & eis, qui investigant, ubi potus sunt, & student calicibus epotandis.*

§. IV.

EBrietas vitium est inter omnia omnino vitia periculosissimum. Atque hoc huic uni vitio

Tom. II.

proprium est, in periculum certum ac inevitabile mortis æternæ conjicere. In aliorum vitiorum usu, cum mors adest, ingemiscimus, & de noxis dolemus: homo ebrius nec pœnitentiæ, nec sacramentorum capax, nihil ad Deum suspitii mittit, nihil doloris de peccatis concipit. Truncus est, saxum est, rationis jam expertus veluti brutum animal est. Quam autem ista sunt frequentia? Grave dines & distillationes subitæ, apoplexia, & nervorum sideratio, lapsus ex equo, aut curru, præcipitium per scaldas, repentina vulnera, ænearium fistularum glandes, mors præproperea, subitanea. Quid hæc faciat ebrius? Ad Deum se vertat, de noxis doleat, veniam poscat: sui & mentis impos est. Hic nulli penitus bonæ sententiæ cogitationi locus. Ita ebrietas letale crimen, licet absint alia omnia, hunc hominem tradit morti, mors eadem moni æternis ignibus torquendum. Hæc vitæ ratio est. Idcirco Christus toties, tam contentè monet: *Videte, vigilate: & orate, nescitis enim, quando tempus sit. Vigilate ergo, nescitis enim, quando Dominus domûs veniat, serò an mediâ nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repenti inveniatis vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Quis autem minus vigilat, quis magis dormit, quis magis veterno impio sepultus quam ebrius? Perit, & quidem æternum perit, si repenti veniat Dominus, & inveniat non tantum dormientem, sed ita mortifere dormientem, ut excitari non possit ad ullam pœnitentiæ vigiliam. Vitiiorum omnium longè periculosissimum Ebrietas. Eam ob causam excitat & hortatur Petrus: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens, quem devoret.* Ad eandem vigilantiam Paulus severissimis minis excitans: *Manifesta sunt, inquit, opera carnis &c. homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, qua prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.**

VII. Deus etiam in hoc Orbe gravibus suppliciiis ebrietatem affecit. Jam olim minatus Isaias: *Va, inquit, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem; tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquam illa effandi non possint, nisi per humanum corpus. Atque utinam, ait Augustinus, potum tantummodo perderent, & non etiam ipsi perirent. Lothus Dei amicitissimus ab illecebris Sodomæ invictus, & incestum geminum ab ebrietate impulsus est. Noëmus post tot centurias annorum ebrius à suomer filio irritus est. Samson mero gravis, à Dalila hostibus est objectus. Temulentus Holofernes non victoriam tantum & exercitum, sed & caput suum perdidit. Liberi Job dum poculis, & conviviis vacant, ruinâ domûs sepeliuntur. Herodes vino madens Joanni Baptistæ caput auferri jubet. Purpuratus heluo quotidianis epulis saginatus apud inferos sepultus à Lazaro nec guttulam aquæ impetrat. Ultimus Babyloniorum rex Balthasar, dum convivatur, & mero se onerat, ad parietem manum scribentem cecidit, proximâ nocte & regnum & vitam amittit. Ebrius, jam sui compos factus, hæc tria solum verba sapius expendat, *Mane, dies vitæ tuæ numerati, & decurtati sunt. Tace, appensus in statera, inventus es sobrietatis minus habens. Phares, dividetur regnum tuum; corpus toties vino repletum, vermibus; animus in prædam ceder demoniibus. Ergo, attendite vobis, ne greventur corda vestra crapulâ & ebrietate. Ebriosi regnum Dei non possidebunt: Sed quid hic remedi? In verba confertam paucissima.**

§. V.

Fel & acetum in teatro crucis Christo propinatum sæpius expendendum, iis maxime, qui vino solent madere. Et quanta innumerabilium hominum quorum aliquos etiam ipsi novimus, fuit abstinentia, qui vino se nunquam obruerunt. Idem de plurimis aliis affirmare licet: nec iste, neque hic, nec ille, mero se unquam onerat, & ego solus homo spurcus, vini bibulus,

Ejus pro- pietas.

Ebrii vitæ ratio.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Aug. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Tertium. lus, & potator sim? 3. Quanti sunt, quibus nec aridus panis in prandium aut cenam est? Tu ergo, qui victu uteris tam comodo, datorem agnosce tuum, & beneficium veras in injuriam datoris & probum? 4. Attende igitur, & vigila, ne per eandem portam diabolus sub vino irrepat, per quam ingreditur Christus sub sacramento. 5. Hæc edendi & bibendi voluptas quantilli spatii, seu loci & temporis est. Locus vix duorum digitorum: Tempus brevissimum, dum cibus scilicet ac potus hæret in faucibus. Hinc ista qualis qualis voluptas velut sonituum evanescit, & tamen sui avidos ad Orcum dejicit. Voluptas bonum pecoris, inquit Annæus, cui indulgere initium omnium malorum est. Chryostomus hominem hujus voluptatis avidum hoc modo interrogat. Nunquid voluptatem queris amice hanc à frugalitate parabis. Num sanitatem? etiam hanc inde: num securitatem, & sollicitudinis immunitatem? etiam hanc: num animæ sobrietatem? num quæritatem? ita omnia hic. In crapulâ autem contraria insuavis, mala valetudo, infirmitas, illiberalitas, sumptus. Unde igitur ad illam currimus omnes inquit. Ab infirmitate: Dic enim mihi, quare nocivum egrotans inquit, nomen & istuc ipsum signum est egrotantis? Quare claudus non recedat incedit? istuc ipsum autem nomen ab ignavia, & quod non vult accedere ad medicum: Rerum enim alia temporariam voluptatem habent, & perpetuum supplicium: alia contra temporarium laborem, & perpetuam fruitionem. Qui igitur sic dissolutus & ignavus est, ita ut presentes delicias pro futuris non contemnat, statim capitur. Voluptas ergo maxima, voluptatis victoria.

Quartum. Cum. Quintum. Sextum. Septimum. Idem loco cit. Idem loco cit. Math. e. 25. vers. 40.

6. Vinolentus in ediam, famemque Lazari, sed & sinum Abrahami sæpe cogitet, quâ etiam opulenti epulonis hic lautam mensam, & illic apud inferos æternam abstinentiam cum animo suo expendat. Quid post omnes delicias & voluptates remanet nisi vacua crumena, effatum ac morbidum corpus, imminuta & deturpata fama, læsa & desperata conscientia? Hoc autem unum tibi manet, quod tibi subtraxeris. Galam & ebrietatem vicisse, solatium suavissimum. 7. Sed, inquis, hujus Domini aut fautoris magni, aut principis tanti gratiam amitto, nisi bibo, & ultra necessitatem bibo. Solent ebriosi, ait Augustinus, ita se excusare, ut dicant, Persona potensque coegit, ut amplius bibam, & in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes ista in peccatis prætextamus. Quid autem hac in re faciendum? continuo subjungens Augustinus. Etiam si, ait, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas, aut morieris: Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Imò illa plerumque obijciuntur falso. Nam illi tales domini, quia prudentes & Christiani, ubi vident virili ac constanti animo potum nimium & ebrietatem repudiari, etiam indignationis aliquid ostendant, postea tamen tacite admirantur & laudant, & se cum ipsis non sine profectu reputant: quantis cum illo egimus, quot illum minis ac terroribus fatigavimus, & tamen à sobrietate abducere nequivimus. Subjungens Augustinus: Nam & Deus, inquit, qui te videt per ejus amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam etiam horam dabit, qui te, ut amplius biberes, videbantur hortari & cogere.

Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separet, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

catum esse. Sed pro istâ ignorantia maximè Sacerdotes in die judicii reddiduri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ vel quanta mala de ebrietate nascuntur, assidue noluerint prædicare. Qui ergo credit ebrietatem esse parvum peccatum, si se non emendaverit, & pro ipsâ ebrietate penitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis (hæc, quæso, non effugiant) æterna sine remedio illum pena cruciabit, secundum illud: Ebrioli regnum Dei non possidebunt. Et ideo desinat ac delibere, unusquisque apud se, ebrietatem græve esse peccatum, & tunc aut nunquam aut difficilè eum ebrietas poterit superare. Et ideo rogo, & per tremendum diem judicii adjuro, ut quantum potestis, ebrietas malum, auxiliante Deo, fugiatis, quia etiam si reliqua peccata Christiani non admittant, sola eos, si frequenter fuerit ebrietas, & emendatio ac penitentia non subvenerit, in inferni profunda precipitat. Luxuriosos res vinum. Chryostomus dicta omnia velut compendio complexus. Vbi ebrietas, inquit, ibi diabolus. Ebrietas malorum omnium mater. Ebriosis regnum Dei non possidebunt.

CAPUT V.

Tobias senior ob moram filii reducis vehementer anxius.

Utm Tobias junior ob conjugium recens intam, atque celebratas nuptias, & ob Raguelis preces validissimas aliquantulum moraretur, hinc serius susciperet iter, eamque ob causam statim tempore domi non esset, parentes mœsticæ solliciti absentiam filii luctu non levi deplorant: Mœrorem Pater non dissimulans: Quare, inquit, moratur filius meus, aut quare detentus est tibi? Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? Caput autem contristari nimis, & Anna uxor ejus cum eo, & ceperunt ambo simul flere, ed quod die statim minime reverteretur filius eorum ad eos. Hic anxia in adversis sollicitudo non nihil erudienda, mala trepidatio in improspere corrigenda, erudendus animus ad providentiam divinam in omni eventu consideranda.

S. I.

Res ad vivum revocanda, & origo nostrarum pene Somnium miseriarum scrutanda sit, eam esse comperimus, quod divinam providentiam revera non satis capiamus. Hinc vanæ sollicitudines, vani metus, inanis luctus, & plurima perturbatio. Adversa gravius sentire, nil ex se mali. Hoc humanum est, quod à nobis alienum non putemus, sed turbari, fluctuare, angustiam discrucari, id vero laudem non habet, hoc denique vitiosum est. Istius mali origo, divinæ providentiæ est ignorantio. Huc igitur & oculos & mentem advertite Christiani: ad divinam providentiam digitum intendo.

Divinæ providentiæ ita omnia sunt subiecta, ut nihil penitus nec minimum quidem ulli hominum evenite possit, quod providentia divina non præviderit, aut noluerit, aut malè permiserit. Invidia vel nescientia Dei providentiâ neminem vel catellus allatrat, nec musca tangit, nec culex mordet. Quod si hæc etiam minutissima divinæ providentiæ decreto fiant, utique graviora illa, nempe ab homine objurgari, lædi, vulnerari (infinita talia conglomerentur) absque decreto ejusdem providentiæ non fiene. Nil rerum usquam fit, quod non ab omni æternitate Deus futurum præviderit, & ita prout fit, fieri voluerit, unicum si demam peccatum, quod permittit fieri, ipsa permissio in hostrum tendit emolumentum. Melius enim judicavit Deus, Augustino teste, de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere, bene utrens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis. Exempli gratiâ: Est, qui me invadat, vituperet, carpat, objurget, laceret verbis mordacissimis. Quid ego hîc faciam? Primum omnium sit, cogitare: Deus, divina providentia hunc hominem in me immi-

fit, hanc plagam Deus, hunc iclum, hoc vulnus tergo meo, & quidem ab aeterno, destinavit, voluitque ut me hic homo his modis exagitare. Atqui, diceas, hic homo peccat, dum tale quid parat. Esto: peccatum Deus non vult, sed permittit, idque in bonum nostrum, atque ita voluntate mala, voluntate pessima velut instrumento utitur ad suos exercendos, ad improbos puniendos & corrigendos. Quâ de re clarissimè Augustinus: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus*, inquit, ut mirro & ineffabili modo non fiat prater ejus voluntatem: quia non fieret, si non fieret, nec utique volens fuit sed volens. Nec esset bene. Hæc centies, hæc millies occurrentia, quia etiamnum plurimi ea non cupiunt, atque hinc mæores, perturbaciones, angores vani & mali. Nec enim illud Siracidæ pendunt: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honoris à Deo sunt*. Ea profus mala omnia, quæ nos appellamus mala à Deo sunt, & quidem à volente Deo. Subinde malis alienis moti dicimus: Grande malum hanc domum occupavit: Vir mortuus, inops vidua octo liberos habet, è quibus tres ægrotant, nec torâ domo vel buccæ panis reperienda est. Sed & tempus urget merce des annua habitacionem solvere, nec obolus in arca est. Non soluit in plateas ejicitur omnis suppellex. Immites confanguinei juvare nolunt, quia cognate pauperatam erubescunt. Hinc istæ lacrymæ. Atqui hæc mala à Deo sunt omnia. Et plerumque hæc tales ærumnæ malè iniri matrimonii sunt supplicia. Nam sæpe spreto Deo nubitur, conveniunt ut pecudes, junguntur nuptiis ante nuptias. Non claudo pede sequitur pœna divinæ legis contemptores. Subinde tamen etiam ejusmodi mala experimentum sunt pauperis ac probi hominis, cujus promerita misericordè augeat. Quod de malis illis affirmavi, de malis omnibus, quæ in Orbe sunt, affirmo. A Deo mala omnia proveniunt, solum demo peccatum. Ita Deus vult, ut iste sit opulentus, hic egenus, iste sanus, ille ægrotus; hic honoratus, iste abiectus; ita in omnibus sentiendum. Hæc Dei providentia ante oculos assidue obvertetur.

Ad rem instruens Paulus: *Nihil solliciti sitis*, inquit, *sed in omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescent apud Deum*. Atqui, ut dictum, hæc ab aeterno Deus novit, Nihilominus innotescent. Hic diversâ quatuor edocemur. 1. Oratio, est animi ad Deum elevatio, quo quidem modo ad Deum accedimus, 2. Petitio est, quâ victum, valerudinem, sapientiam, alias à Deo virtutes poscimus. 3. Gratiarum actio est, quâ nos Deo memores & gratos sitimus ob accepta ab eo beneficia, quæ una res nostras preces plurimum commendat. 4. Obsecratio est, quâ precibus nostris vim & pondus ad impetrandam addimus, quod ipsa Dei bonitas est, & promeritorum filii thesaurus infinitus. Hinc preces ita concepimus: Domine Jesu, per navitatem tuam, per baptismum & sanctum jejunium tuum, per crucem & passionem tuam libera nos. Sed quomodo hæc Deo jam omnia scienti innotescent? Vult Paulus. 1. Ut Angeli etiam, quid petamus, scient. 2. Assiduitatem & vigilantiam orationis extimulat. 3. Ut causas physicas ad aeternam veritatem referamus. Hoc explicans Augustinus: *Dicuntur Angeli, ait, orationes, & vota nostra offerre Deo, non quia Deum doceant, qui omnia, antequam fiunt, sicut & postea facta sunt, novit: sed quia ejus voluntatem super his consulant, & quod jubente Deo completum esse cognoverint, hoc nobis evidenter, vel latenter reportant*. Vnde Angelus hominibus ait: *Cum orastis, orationem vestram obtuli Deo. Similiter & nos cum oramus non Deum docemus, quasi nesciat, quid velimus & quo indigeamus, sed necesse habet rationalis creatura temporales causas ad aeternam veritatem referre, sive petendo, quid erga se fiat, sive consulendo, quid fiat*. Hoc pectori altissimè inhingendum: *Necesse habet rationalis creatura temporales causas ad aeternam veritatem*

Tou. II.

A referre. Hoc igitur age, mi homo, & Augustini monitu, Temporales causas ad aeternam veritatem refer. Deo te siste, & dic: Scio Domine, scio pauperatam, injurias, morbos, & quidquid est horum malorum, à tuâ Providentiâ & voluntate provenire. Scio & agnosco, sed in his, si fieri potest, levamen peto. Hoc reverà est causas temporales ad aeternam veritatem referre. Ita innotescent apud Deum petitiones nostræ. Subsidii hujus ignorancia humanas omnes misérias incredibiliter exasperat. Rem exemplo monstramus.

§. II.

Alaricus Gothorum rex Anno Christiano quadringentesimo nono, cum exercitu Romam movit, expilaturus Urbem & everfurus: quod Socrates & Sozemenus me docent. Vir sanctus magni animi, professione Monachus regem adiit & rogavit, parceret urbi & humano sanguini, mala inde ingentia vitura. Cui Alaricus rex, se pæne invitum expeditionem hanc suscepisse. Sed esse monitorem latentem, qui animum cunctantem urgeat, ac si quotidie hæc auribus ingerat: Iter capeffito, Romam vastato. Tantæ urbis everfio, malum ingens, malum maximum, sed hoc Deus voluit, quia voluit his bellorum flammis punire fontes ac purgare. Nihilominus è tantis malis plurimum eliquavit boni, velut pharmacopola è floribus pretiosum liquorem. Inter bona everfæ urbis numero Augustini duos libros de Civitate Dei, grande opus, multoquæ nobilissimum, quod pro suo agnoscit sanctissimus scriptor & fatetur scribendi causam fuisse everfionem Romæ sub Alarico. Atqui hoc unicum est è multis bonis tam miserandæ vastationis. Quod si nihil aliud boni everfam Romam sit securum, nihilominus quæstio planè sit, an Reipublicæ Christianæ non magis expediat, hoc Augustini divino scripto jam posse fuit, quam urbem eo tempore non expilari.

Superiores annos in memoriam revocemus. Ab anno millesimo sexcentesimo trigésimo secundo ad trigésimum quintum, Deus bone, quale triennium fuit, quo Germania pæne omnis in cadaver & miserabile bustum extabuit. Sentimus etiamnum flammæ, & ustulationes bellicas, sed utique ex his incendiis Deus plurimum boni collegit, quod supremo die cominus & luculentè spectaturi sumus. Quemadmodum verò Deus, cum urbe totâ, cum provinciâ, cum regno, ita profus cum quovis homine agit, & sicut mala urbis, provinciæ, regni, universi Orbis, ita mala cujusvis hominis universâ à Deo, à divinâ Providentiâ, & Voluntate proveniunt, quæ illa ipsa mala ad unguiculum, ad drachmæ partem minimam, ad granum dimensa, in hunc ipsum hominem, bono ejus, destinatissimè & ex decreto aeterno immitit. Idcirco Paulus: *Nihil, ait, solliciti sitis: hæc, vos non turbent, supra vos curat providentissimus Deus, & vestra vobis mala in vestrum usum attemperat. Vos causas physicas ad aeternam veritatem referre*.

Atque hæc, quæ auditus, quæ legimus, quæ Christiana religio docet, non nidante oculo consideranda, sed eo mentis ardore, ac si præsentem cerneremus Christum Dominum, qui suâ nobis manu amariorem calicem propinet, ac dicat: Sume fili, & omne filia, & honori meo, propter me hos amaros exhaures, erunt saluti. At nos hominiones queruli & in perniciem nostram stolidè cati, nostras hic consideratiunculas opponimus & vociferamur: Quomodo homo ille sanctulus hoc in me audeat non sibi religioni ducit, tam inique mecum agere? mea mihi tam dolosa vi eripere? tantis me incommotis afficere? fas omne temerario insultu præterere? Num hoc æquum & justum? quid à me unquam mali passus est? Quid, obsecro, argutur mihi? æquum an iniquum, justum an injustum sit, priores læserimus, an lædamur primi. Ad rem non faciunt hæc quasi junctura.

lil 2

Hoc

Hoc queramus, quid pati nos velit Deus. Si mutare, aut A mitigare non possumus, quo premimur, malum, divinam Providentiam & Voluntatem venerabundi agnoscamus; feramus, quod ferre nos vult Deus; exhauriamus, quem propinqua pariter amarum calicem; mala, quae nos urgent, toleremus sine haesitatione, sine murmure, sine querimonis, sine perturbatione, in unam Dei voluntatem animo intentissimi. Ita causas temporales physicas ad aeternam voluntatem referamus.

§. III.

E Chrystostomo querebant auditores Constantino- poli: Cur permisisset Deus, ab homicida sceleratissimo Herode tot millia infantum jugulari. Etsi enim, aiebant, ille egit injuste, cur tamen Deus ista permisit? Ad ea Chrystostomus: Quid igitur, inquit, ad huiusmodi objecta Chryf. 10. 3. respondeam? Illud profecto, quod semper, & in ecclesia, & in e. 1. Matth. domo, & in publico & omnino ubique inculcare non desino, mibi p. 70. quodque à vobis summam cum diligentia cupio servari. Stat enim certa, nulla, fixaque regula, & una contra omnes huiusmodi aptissima ac validissima quaestiones. Quanam igitur hac regula est, quae ratio? Quod videlicet, qui laedere velint, multi sint; qui verò ab alio laedatur, omnino nullus. Et ne in longum vos severentia huius conturbet ambiguum, rem absol- ram. Quidquid illud à quolibet hominum passus fuerimus iniuste, aut remissione peccatorum Deus, aut amplioris mercedis retribu- tione compensat. Exemplis dicta consignemus. Servorum aliquis suo Domino septingentos florenos debet, quos tamen reddere non potest, variè impeditus: nam quaedam illi erepta sunt furto, quaedam malis artibus & fallaciis adempta; deinde multam satis pecuniam à suis debitoribus habet exigendam, sed nullus ei vel obolum reddit. Hinc servus ille ad suum sese Dominum vertens: Here, ait, paratissimus sum, omne & alienum, quo apud te laboro, exactissime vel ad teruncium dissolvere, & illos septingentos florenos vel hac ipsa luce reddere. Sed ab aliis ita mecum agitur, mei debitores multa satis apud me nomina contraxerunt, nulla expediunt, isti & isti, & illi, quod meum est, vi etiam eripiunt. Here adjuva. Herus debitores sui famuli & raptores facillimè coërcere, & ad nomina expungenda posse adigere. Verum hoc agamus, inquit, veritatem faciamus, & aequem rationes; ego tibi florenos septingentos, tu creditas minores pecunias tuis debitoribus condona. Quid obsecro, & à quibus huic servo nocitum est? Pari modo viri pauperis tugurium ab hoste incenditur. Tota hac moles ducentis, ad summum trecentis stetit florenis. Vir iste pauper inflammatam aediculam profugus mendicat, & florenos colligit quingentos reparandae domui largam prorsus collationem. Quis hostium huic viro nocuit? Profuit ad lucrum.

Injuriarum toleratiam Deus aut remissione peccatorum, aut amplioris mercedis retributione compensat.

Ita igitur ratiocinemur, quidquid denique injuriarum ab aliis patiamur. Aut nostra nobis in Deum delicta condonantur; aut si ea non sint tanta (quod longè rarissimum) copiosior in caelo merces ob illatas & patienter toleratas injurias reddetur. Hoc nobile compendium non ignorans David: Respice, inquit, inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte universa delicta mea. Domine, par sit calculorum ratio: Tu mihi, ego meis hostibus, dabo veniam.

Ps. 24. v. 18. & 19.

Ergo erigamus oculos ad divinam Providentiam, quae omne malum, omnemque peccati poenam & supplicium destinatione certissima in nos immittit, sed ideo, ut vel contractas à nobis noxas condonet, vel injurias aequanimiter toleratas, aliave mala patienter accepta in sublimi regno remuneret. Revera quisquis hoc probe capit, in adversis omnibus, in ærumnis maximis est erectissimus. Obfirmat animum, quem cum Deo jungit. Ruar jam caelum, collabatur Orbis, stabit erectus, qui divinam sibi Providentiam pollicetur firmamentum.

CAPUT VI.

Tobias junior Raguelis soceri facultatibus & obsequiis ditatus.

V Oluisset quidem Raguel generum suum diutius in suis aedibus retinere, viri praesentia mirifice delectatus. Impetranda huic morae pollicebatur certum ad parentes nuntium ablegare, qui cunctationis causas exponeret. At verò Tobias suaviter oblectatus: Ego novi, ait, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis; Cùmque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nullam rationem vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiae suae, in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa & salvum atque gaudentem dimisit eum à se, dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolentes, & inveniat omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros, prorsquam moriar. Vic fuerit sanè honestus, & animi liberalis ac sinceri Raguel, qui cum genero suo tam non parca manu, sed praefere ac munificè & quidem ex aequo sua diviserit. Beneficè & liberalis animus divinae bonitatis nobilissimum simulacrum. Hic explicandum, quam obligati sumus ut alter ad quod alteri adiutorem se praebet, praefidium ferat, opem porrigat consilii, manu, obsequiis, pecuniis, patrocinis, quibuscumque demum poterit modis. Alter in alterius bonum nati sumus. Hoc exponemus.

§. I.

I. Homo facile obsequiosus & in alios benignus, Hemo pulcherrima Numinis est effigies; Deo assimi- facile ob- larur. Eleganti dictionis nervo Gregorius Nazianzenus: obsequiosus Nihil, inquit, tam divinum habet homo, quam de aliis bene, & in alia mereri. Et scimus neminem sibi nasci, neque nos nobis tantum vivere. Ideo Christus toties Patrem divinum monstrans: Estote ergo vos, inquit, perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est. Liberalissima patris vestri natura vobis est emulanda; omnibus benefacit, ipsis etiam hostibus. Suum solem astrorum regem nemini negat, summe misericors & liberalissimus in omnes. Eam etiam ob causam Paulus: Nemo, inquit, quod suum est, quarat, sed quod alterius. Cùm verò istud minimè quotidiani usus esse comperisset: Omnes, inquit, quae sua sunt, quarant. Suum quicquid commodum, suam crumenam, suum attendit quaesitum, quicquid suis adest rebus, nemo alienis. Atqui hoc parillare non est; Hoc à patris virtute turpiter est delectere; ita degeneres filii à parentis ingenio foedum declinant. Verus Dei filius, imago patris, cupit omnibus benefacere. Indoles Boni est se diffundere, ac Communicare.

II. Angeli hac in re nobis exemplo sunt, qui licet longè nobilioris sint prosapia, quam nos, nihilominus obsequiis omnium nostrum apparent; servant & ministrant nobis. Nonne enim omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi? Non illis vile nimis est, sensillulo sua officia consecrare; non dedignantur nostris crepundis pervigiles interesse, cùm tamen inde nec minimum quid commodi, vel voluptatis hauriant. Una atque unica Dei Voluntas eos ad ista ducit servitia. Quia sic visum Deo, ideo res nostras vigilantissimè curant. Hæc ipsa, quam explicamus, historia omni admiratione dignissima. Raphael Angelus, unus ex septem, qui adstant ante Dominum, è primis caeli princeps, lex hebdomadibus bajulum & mercenarium agit, iter facit, jumentorum curam gerit, inter servos & mercenarias operas se numerari non refugit, humano ritu comedit, bibit, huc illuc Tobiam etiam absente, mitti se sinit, Tobiam suum Dominum agnoscit, ad nutum obedit. Verbo; exactissime servit. Angeli profecto non quarunt, quae sua sunt, nostris

nostris commodis non suis inferiunt. Siracides divina bonitatis amulator: Respice, inquit, quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. Eadem de se genii caelestes dixerunt: Non tantum non solis nobis, sed nec nobis quidem laboramus, univ[er]sus labor noster saluti, & bono hominum subservit. O homines non placet imitari exempla tam illustria, tam vicina, tam vobis fructuosa?

III. Raguel vir fidus, liberalis, obsequiosus, æqui- amantissimus fuerit necesse est, qui Tobie tradidit dimidiam partem omnium substantiarum suarum: nam prater mancipia & jumenta, grandem pecuniam acervum in manus consignavit. Id sane inaudium est, focerum univ[er]sas opes suas in partes geminas ad æquam bilancem dividere, sibi unam, genero assignare alteram. Quam non suo solum questui vigilavit Raguel: quam istud pacisci nihil habuit iniqui? Admiranda hic liberalitas, & ingens beneficiendi studium. Tradidit ei dimidiam partem omnium substantiarum suarum, idque sine dilatione, statim, monetam presentem, ceteraque omnia in manus consignando. Quod verbis iteratis facer historicus exprimens: De omnibus, inquit, quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobie. & fecit hanc scripturam, ut pars dimidia, quae supererat, post obitum eorum, Tobie domino deveniret. Non quaesivit Raguel, quod suum erat, non sibi soli laboravit. Ut alter alteri profimus, nati sumus. Quod Annæus præclarissime confirmans: Quantum est, inquit, ei non nocere, cui debeat prodesse? Magna scilicet laus est, si homo mansuetus homini est. Praecipimus ut naufragi manum porrigat, errantem viam monstrat, cum esuriente panem suum dividat? Quando omnia, quae præstanda sunt, ac vitanda, dicam, cum possim breviter hanc formulam humani officii tradere? Omne hoc, quod vides, quod divina, atque humana conclusa sunt, unum est, membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cum ex istis, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquam justumque composuit: ex illius constitutione miseris est nocere, quam laedi, & illius imperio parate sumus ad juvandum manus. Iste versus, & in pedore & in ore sit:

Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi similis est: quae casura, nisi invicem obstant, hoc ipso sustinetur.

IV. Hæc Dei per Orbem constitutio, hoc decretum est, ut alter alteri succurrat, & adjumentum ferat: eam etiam ob causam uni non concessit omnia, nec enim omnes omnia possumus, ut alter alterius indigeat, uti provinciæ ac regna subsidio serviantur mutuis, prout diversa celo dona desunt. Huic Deus provinciæ singulariter præ cæteris frumentum, vinum illi, pecus isti, lanam & pannos alteri, huic fructus arborum, illi thesauros montium metalla, isti divitias horrorum aromata concessit, ut altera provinciæ alteri operam tendat, ad alteram perat, quod sibi deest. Eadem hac lege societatem humanam optimis pater voluit coallescere. Hinc uni robar corporis & vires, alteri potentiam & imperium, illi sapientiam & ingenium, isti facultates & aurum, alii scientias & artes contulit. Divisiones gratiarum sunt: divisiones ministrarionum sunt, divisiones operationum sunt. His utendum non arbitrio & libitu nostro, sed Ecclesiæ ac Reipublicæ bono. Nemo sibi nascitur. Hinc ille vecors & nihili homo non objurgatus tantum gravissimè, sed & multatus est, qui acceptum à suo Domino talentum argenti defodit humi. Cumque pecunia commissa, unà cum ejus lucto repetere, pigerimus nebulo ore promptior, quam manu: Scio, ajebat, quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas, ubi non sparsisti, timens abii, & abscondi talentum tuum in terrâ: ecce habes, quod tuum est. Cui dominus: Nimirum hæc sciebas, inquit, serve male & piger, meamque parimoniam metuebas, quomodo igitur tam temerarius & ne-

quam esse poteras, ut pecuniam meam otiosam, numos sepelires vacuos, unde jam ad me nec minimum lucelli, nec assis quadrens redit. Nec mihi, nec tibi, sed nec ulli alteri quidquam profuisti. Ergo, heus tamuli, rolite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Cuique sua sunt talenta; Argentum & aurum mutuum omnes ab illo divite domino accepimus, modo illud occupemus, exerceamus, fenori locemus. Possimus, aurum dare operam, & commodare manum, si velle mus, plurimis occasiones quotidianæ non desunt, officiis & servitiis, præditiis & auxiliis alios juvandi. Sed plerumque nemo domi est, cum auxilium subministrandum est. Nos nobilissimis nascimur. Socordia, tedium, somnolentia, subinde & avaritia vincunt, & omne mutua operis officium tollunt. Hoc aliud non est, quam divinam ordinationem omnem eliminare, suis sibi vivere legibus, suo solum marsupio, suis commodis studere, sibi uni & soli prodesse velle.

De his severissima exigitur ratio: servis inutilis, qui pecuniam commissam non occupavit, in exteriores tenebras ejicietur.

V. Proborum hominum exemplis ad alteras operas & obsequia mutua provocamus. Quantas, Moses, quod Ambrosius dilaudat, à populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divine plebem subduceret. Quam mihi sermone post injurias appellabat populum, consolabatur in laboribus, delinibat oraculis, forebat operibus. Vir mitissimus, omnium obsequiis erat intentus. Eandem laudem Moli tribuens Chrysostrus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo.

Rex David ante regnum, eodem Ambrosio teste, pro omnibus offerrebat, suam cum omnibus æquabat militiam, partebatur laborem. Non suam, sed Dei gloriam affectabat, non tam præesse, quam prodesse cupiebat. Pascebat oves, non ut suas, sed ut sui domini, non ut heras, sed ut servus à domino, in omnium obsequia constitutus, Zabulon & Nephthali summis præcon-

niis offerretur, quod, cum indiceret bellum per prophetidem Deborah contra ducem Sisaram, illi relictis oppidis, in quibus quietos agebant annos, relictis domo & liberis, postpositis viæ commodis ad subsidium Reipublicæ ultro se morti obtrulerint. Eandem ardui obsequii laudem sibi vindicans Paulus: Gracis ac barbaris, inquit, sapientibus & insipientibus debitor sum. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Factus sum Iudeis tanquam Iudeus, ut Iudeos lucrarer: Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, ut eos, qui sub lege erant lucrifacerem: iis, qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant. Factus sum infirmus infirmus, ut infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Hæc autem Paulus, non mentiendo, sed compatiendo, non simulationis actu, sed commiserationis affectu dixit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiseratione misericordie, non simulatione fallacia. Fit enim tanquam egrotus, qui ministrat egrotis, non cum febres habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat, quemadmodum sibi ministrari vellet, si ipse egrotaret. Ergo Paulus omnium servus, omnium ultro debitor, officii erga omnes & obsequii plenissimus.

VI. Atque hoc summi est promeriti, sua in omnes, quantum quidem fieri potest, obsequia dispensare, omnibus velle bene ac cupere, auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Hoc indolis est divinæ, hoc Deum est æmulari. Hoc actiones omnes alias cum pietate susceptas multum superat. Quod Chrysostrus luculentè docens: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo mihi potest.

5. Proborum hominum exemplis ad mutua obsequia provocamus. Ambrosio dilaudat, à populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divine plebem subduceret. Chrysostrus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo. Rom. cap. 1. vers. 14. 1. Cor. cap. 9. vers. 19. & seqq. Aug. tom. 2. epist. 2. mihi quam egrotus, qui ministrat egrotis, non cum febres habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat, quemadmodum sibi ministrari vellet, si ipse egrotaret. Ergo Paulus omnium servus, omnium ultro debitor, officii erga omnes & obsequii plenissimus. 6. Summi est promeriti auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Chrysostrus: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo mihi potest.

potest nos Christi imitatores efficere, ut erga proximum cura. A (obseruemus, obsecro, has oris auri voces). Pergit Chrysoctomus: Licet jejunando, ait, & humi dormiendo corpus maceraveris, nullam autem proximi curam habueris, nihil egregium feceris, sed adhuc longe ab hujusmodi abfueris imitatione. Tu igitur, mi frater, quamvis fame conficiaris, quamvis humi jaceas, quamvis cinerem comedas, quamvis semper lacrymis mades, sed nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis. Ita loquitur etiam teste Chrysoctomo precatiunculis, atque peregrinatiunculis, & nescio quibus devotiunculis aliis, omnibus longè anteponenda proximi cura. Nihil agis, si hoc non agis; & tam aliorum studes commodè quàm tuis. Asperissima cilicia, rigidissima leetisternia, triviana jejunia, jugiter fluentes lacrymas, prolixas & frequentes vigilias tanti Deus non æstimat, quanti obsequia, quæ alteri ab altero mente sincerà de-

1. Cor. 6. 16.
vers. 14.
Coloss. 3. 3.
vers. 14.
1. Tim. 6. 1.
vers. 5.
Ibid.

feruntur. Hinc illa toriæ à Paulo inculcata: *Omnia vestra in charitate fiant. Super omnia autem, charitatem habete. Finis præcepti est charitas.* Sed eam commendat charitatem Paulus, quæ proficitur de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ.

Est quædam autem charitas minime laudanda: Quotidianum est, ut subsidium aliquis & patrocinium petat à Domino, & palatinâ familiâ. At verò aulicus, qui rogatur, effugii urbani jam gnarus suavissimè illum à se ablegans: Hoc, inquit, age amicorum optime, & Dominum illum, quem monstro, accede; certa tibi ab illo salus est. Accedit. At iste alter isdem artibus hunc supplicem à se dimittens: Si quid impetratum cupis, ait, istum, quem dico, Dominum adi; in ipsius manu est te tui voti compotem fieri. Parer, & tertium adit, eadèmq; rogat. Sed tertius eadè strophas callens hominem oratione melleâ priùs delibutum humanissimè amandans: Ego, inquit, non levitè te juvero, si monstem cujus genæ oporteat incerate. Illud è palatinis officiis virum nostris Novi, ait supplex. Ego hunc ipsum conveni, & tuam illi causam expone. Consilii te mei non penitebit, quod cupis, impetratum auferes. Ita itur ad quartum. Hic eisdem farinæ ac simulationis, jam eminus odoratur hominem ductari verbis; igitur ore, quàm maximè composito: Quin tu meo pares consilio, inquit, & itionem non differs. Si tua tibi causâ cordi est, dominum illum in illiçe ædibus habitantem saluta, & succinctè, quid velis, explica; patronum senties quem optas. Ita infelix irrite, inani, callo ita mittitur ad quintum. Ita quintus ad sextum, alii ad alios verbis à se blandissimè amittunt. Omnes rogantur, nemo juvat. Cujusvis aulicum artificium est, negotio illi civiliter se subducere, & à se in alios atque alios, quòd ingraturum, vastè, sed humaniter amoliri. O viri, hæc charitas non est de corde puro, nec de conscientiâ bonâ, sed de fide fictâ. Ita Pilatus Christum vincitum misit ad Herodem, Herodes denuo ad Pilatum. Hic cujusvis est cogitare: *Tibi derelictus est pauper* (Tibi, Tibi, non aliis) orphano tu eris adiutor.

Pf. 10. 14.
7. Hortatur & jubet Salomon. Prov. cap. 5. vers. 16.

VII. Hortatur & jubet Salomon: *Deriventur fontes tui foras, & in plateas aquas tuas divide.* Non te unum, sed & alios attende; non tuos solùm loculos, sed & aliorum dignos cense, qui augmentum capiant. Ne, quæso, tibi tam benignus, aliis tam iniquus; ne in alios tam illiberalis, tam largus, in teipsum sis; ne, obsecro, tuis omnia commodis metiaris. Foras deriva fontes tuos, foras, ut & alii ex illis hauriant. Quod tibi vis fieri ab aliis, hoc tu aliis facito. Vis alios in te benignos, faciles, prompros, obsequibiles, parati esse auxilii? & tu talis in alios esto. Reverà hac unâ in te sæpius gravissimè delinquimus, cum adeò restricti, difficiles, cunctabundi, inofficiosi, adjumenti tam parci, & lenti sumus. Jure meritisimo permittit Deus, ut tandem & ipsi hæreamus in luto, & nemo sit, qui manum porrigat, qui extrahere velit, qui suppetias ferat. Hic illud rectè occidit: Re-

cordare fili, quod idem aliis feceris. Subinde charitas, subinde ipsa etiam justitia nos obligat subsidio venies non raro neutrum curamus. Talentis à Deo concessis non caremus, intelligentiâ, auctoritate, scientiâ, opibus pollemus, & non juvamus cum postulat opportunitas. Solent nonnunquam rusticorum avarissimi cum multi peregrinorum transeunt, fontes occludere, & publici usus elementum negare: qui cupit aquam, porrigat pecuniam; nemo bibit, qui potum non emittit; dignissimi prorsus hi barbari, qui siti moriantur. Ita nos quandoque agimus inter nos, opellas mutuas, vel leviter molestas abnuimus: qui poscit, obsequium emittit; qui gratias gratificetur gratiam, nemo est. Tinnule rationes plurimum habent virium ad persuadendam. Non est in dolis divinæ nemini precariò auxiliari velle. *Idem Dominus omnium, dives in omnes.* Dives tantum? Liberissimus in omnes. Hoc patris divini mores sapit, operam, manumque omnibus, quibuscunque demum licuerit, commodare. Hoc prisca, hoc & veri nostri Salomonis præceptio est: *Deriva fontes tuos foras. Benefacere, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Estote ergo invicem benigni.

Prov. 11. 17.
Luce. 11. 13.
vers. 31.
Ephes. 4. 4.
vers. 31.

CAPUT VII.

Tobias senior mororis nimii præclarus medicus.

Tobias patet principiò quidem, ob filii moras in itinere, non leviter sollicitus & mœtus, sed ubi rem perquisitiùs examinavit, recepit in mœore animos, & uxorem etiam solatus est. Venia seni optimo danda, ut patri filium valde amanti.

Res est solliciti plena timoris amor.

Quod in Tobia matre clarissimum. Flebat illa irremediabilibus lacrymis atque dicebat: *Heu, heu me, fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ: spem posteritatis nostræ. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis.* Cui dicebat Tobias: *Tace, & noli turbari; sanus est filius noster; satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exaltens circumspiciebat, & circubat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.* Quando majus desiderium præsentem cernere, tantò gravior erat lætus absentem non redire. Hinc mœor impatiens solatii. Hunc pæne nimium animi dolorem verbis suaviter castigans Tobias: *Tace, ait, & noli turbari. Saluberrimum & duplex doloris remedium. Tacere, & non turbari.* Hic duo nobis explicanda. Primum, in omni perturbatione, irâ, & tertiore affectu, maximè cum quis ab alio læditur, optimum esse atque utilissimum, silere. Alterum, quàm eximie ac conduciibilis sit artis necessitatem vertere in rationem. Gemina hæc præceptio capite hoc expendenda.

§. 1.

PRIMA præceptio. In omni turbamento, agritudine, ac commotione animi, præsertim cum vulneris aliquid ab ore maledico inflatum est, homo conturbatus aut læsus digitum imponat ori, & ipsi sibi dicat: *Sile, sile, imperum contine, alioquin à teipso gravissimè læderis.* Exemplum regis Davidis armulare, qui de seipso: *Turbatus sum, inquit, & non sum locutus.* Lex sapienti certa sit: *Turbo, ergo non loquar.* Si verbis habenas laxem præsentissima est noxa. Tacere summa aliquando est sapientia. Aut, quod Ennodio placet, aliquando profacundiâ silentium est. Silentio peccata lingue exclusuris. Si vinum caupo cellæ mandet hodie, cras statim publico vendat, rem utique insulfam fecerit, & artis cautione

mentum malorum ingentium, pati, & suis necessitatibus obsequi.

I. Lipsius
Centur. 1.
epist. in Belg.
gas, ep. 44.
mihip. 45.

Vel ab ipsis canibus hoc discamus. Bruxellæ canis fuit ex illis grandioribus, Britannii generis, quibus cerdones Belgæ uti solebat, ad curum coriis onustum in forum & foro trahendum. Ille, præter hanc operam, doctus fuit ad macellum ire, pecuniam præferre, carnem referre. Id ita fiebat. Corbem viminæ collo appendebant, pecuniâ is totius carnis impositâ. Ille rectâ & nusquam insistens ferebat, in macello apud notum lanium se sistebat, carne acceptâ redibat. Sed eveniebat interim, ut in viâ canes alii odore moti adspirarent, & accedere terepturi. Tum ille corbem deponere, in orbem propugnare, fugare. Cùm copiâ & robore vince- retur, unâ irruere, & partem de prædâ capere. En ut gladiator iste in arenâ ceperit consilium, & suis necessitatibus sit obsecutus. Carnes defendit quamdiu potuit. Hostium multitudine victus necessitati cessit, & prandium jam commune unâ sumpsit. Non minus, obsecro, sapiamus, & quæ mutare non possumus, tolerare non reculemus, necessitatibus nostris tranquillâ mente obsequamur.

Isaïa c. 39.
vers. 6.

Idem c. 40.
vers. 1.

Isaïi vates Isaïas ingentia mala vaticinatus, Hierosolimam urbem vastandam, cives captivos in Babyloniam abduccendos, eam servitum annis septuaginta duraturam; addidit nihilominus: *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.* Perinde si dixisset vates: Agite, stat Numinis sententiâ, decretum immutabile, migrare illud non licet; in Babylonem transferemini. At vos duriores hanc necessitatem vertite in rationem, parete Numini, & destinatum vobis supplicium parato animo subite. Ita & vos ô Christiani, licet ærumnis oneremini, calamitatibus affligamini, nihilominus *Consolamini, consolamini, Deus, divinæque Providentiæ ac Voluntati plenissimè, in solidum vos tradite, necessitates vestras omnes in rationem vertite.* Ita necessitas ipsa minus erit dura, malum omne multò erit mitigatius. Nenspe omnium malorum levamentum est opportunissimum, pati, & suis necessitatibus obsequi.

Malorum
levamentum
est pati, &
suis neces-
sitatibus
obsequi.

Ad œconomum appositissimè, dixit Tullius: *Sed quanti, quanti bene emitur, quod necesse est.* Subinde longissimam teximus malorum seriem narrando. Est, qui dicit: Ego tot & tantis difficultatibus circumventus, tot & tantas patior ærumnas. Aliis: Tanta, inquit, & tanta, atque tanta perfero. Ille sibi miser & infortunatus: Maximam, ait, calamitatem capio. Ille afflictus & jacens: In summas, inquit, miseras projectus sum. Hic suâ opinione miserè perditus: Gravisimis, inquit, incommodis confictor. Alius, ut sibi videtur, cõpertus miseris: Talia & tam acerba tolero, ait, in infinita mala præcipitatus sum, omnibus undequaque urgeor. Sed, ô mei homines, sed quanti, quanti: bene emitur calororum regnum, quod emere necesse est. Ad hoc emendum conditi sumus; ad hoc nascimur, ad hoc vivimus, ad hoc emendum morimur. Perimus æternum, nisi hoc emimus. Hæc omnium necessitatum summa nos urget. Bene ac vili emimus, quanti quanti emamus, quia necesse est emere. Hæc una necessitas nullas admittit leges, nullas horret difficultates, nullos meruit dolores, nullas sentit calamitates, pullos refugit cruciatum, nulla formidat supplicia, tormenta summa, innumera non recusat tolerare mala. Quanti quanti, minimo emitur, quod emere necesse est.

CAPUT VIII.

Tobias junior parentum suorum thesaurus optatissimus.

Tobias mater, cùm filius peregre moras traheret, nec statò die se sisteret parentibus, in querelas

A amarissimas effusa: *Hec, ben me, fili mi, aiebat, ut quid te Tob. misimus peregrinari: omnia simul in te ano habentes, te non debuimus dimittere ire a nobis.* Tu ocellus nostrer, tu nostrum delictum, tu spes una nepotum, tu thesaurus nostrer, tu nobis omne pretium. Ergo parum prudenter egimus, qui te à nobis peregrinatum misimus, cùm in te uno omnia habeamus. Homo, Dei amans, has voces identidem usurpat: Deus meus, thesaurus meus, & omnia, quidquid velle, aut optare possum, in Deo invenio, Deus mihi omnia, & plusquam omnia. Ita prolixo animo penitissimò sentiendum. Hic igitur exponendum, quam fatuum sit hujus rei perfundioriam cogitationem suscipere, facillè obsequiis divinis obnuntiare, levi de causâ Deum deserere, & velut venalem exponere, cùm verè in Deo habeamus omnia. Hæc hujus capituli summa.

S. I.

REX Persarum Xerxes non ab unâ fatuitate notissimus insigniora quoque delicta commisit. 1. Montem Athon ad mille quinquaginta passuum longitudinem perdidit, eâ amplitudine ut maximarum navium duæ juxta se in occursum commodè transferant. Atque hoc, Herodoto teste, potentia monstrandæ, & memoria propagandæ fecit. 2. Oceanum * frenavit ponte, & Abydum Sesto conjunxit, ut Græciæ pavorem injiceret. 3. Cùm ipse classem dissipasset maris tempestas, mari colaphos, & trecenta verbera iussit, stigmata invari, compedes nõ sine gravi convicio in illum dejici jussit. Juvenalis post sine risu hanc demeritam sugillat. *hoc fuit: O amara aqua, Rex, compedes has injicit, quod illum in mari abs quo nihil malum passum fuisse. Etenim Rex Xerxes, velis volis, transtulerit, meriti que tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro delosque fluvis.*

In Corum atque Eurum solius scire flagellis
Barbarus, Aëlio unquam hoc in carcere passus
Ipsam compeditibus, qui vincerat Ennosigæum.

4. Cùm iter faceret per Lydiam, ad Platanum proceram, & diffusis largè brachiis umbrosam est delatus. Hic diem integrum, non sine damno exercitibus placuit morari. Hanc insuper ad eò venustè comatam arborem armillis & torquibus ad eam suspensis veneratus est. 5. Sed & vitum è suis reliquit, qui lignæ hujus Amathæ custodem, nutricium, procuratorem ageret. Illustrissima fatuitas. Quam & Eljanus risu excipiens: Ridendus profecto, inquit, Xerxes ille est, quod cùm mari terræque Jovis operibus posthabitis, nova itinera & insolitam navigationem sibi parasset, servivit platano, & arborem coluit, quam ventus dejicere, securis excindere, ignis comburere potuit, quæ non solum ratione, sed & sensu caruit.

Verum, ô Christiani, hæc videmus, & similia facimus, nonnunquam & stultiora. Vide hominem, qui celi, qui sup̄is, qui Dei oblitus oblectatiunculas sterilissimas quarit sub opacâ platano; huic tempus pretiosissimum, huic cogitationes & curas, huic suas pecunias, huic in dè valetudinem suam impendit: nam aut gloriam vanam, aut mulierculæ formam, aut aliam voluptatem putidam ad eò insanè deperit, ut non dissimulanter fateatur: Hi amores mei, hoc meum delictum, hoc gaudium, hoc melliculum meum, hoc mihi volupe est. Miser & cæcus, pro conditore rem è conditis vilissimam amat, & ut Laurentius Justinianus loquitur, peregrinationem, atque exilium diligit pro pattiâ creaturæ à Deo ad obtinendam beatitudinem, ad inveniendum Deum, at ille crepundiis, nugis, somniis, delictis, vitam consumit. Hunc talem Bernardus acriter, prout par est, extimulans, & ad meliora erudiens: *Verum, inquit, qualibus ista tu tibi impediatis rebus, utinam sine dissimulatione attendas: Væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æterna felicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumscriptionem claritatem abscondit, quod universitatis scientiâ præ-*

ria fraudat, quod summe privat dignitatis honore. Quousque tu tanta gloria preserz sanum, quod hodie est, & cras in clibannum mittitur, carnem dico & ejus gloriam? Siquidem omnis caro sanum, & omnis gloria ejus tanquam flos feni. Si sapias, si habes cor, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine jam ea sequi, que & assequi miserum est. Beatus, qui post illa non abiit, que possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. An non est satius cum honore spernis, quam cum dolore perdis? An non est prudentius Christi cedis amori, quam morti? Est in insidiis prado, cujus manibus nec te, nec tua potes subducere. Non poterit praveri, quia tanquam fur in nocte ita venier. Nihil intulisti in hunc mundum, haud dabium, quia nec quidquam auferes. Dormies somnum tuum, & nihil invenies in manibus tuis. Eadem paucis Innocentius instillans: Quid profunt, inquit, divitiar, quid epular, quid delicia: non liberabunt a morte, non defendent a verme, non eripient a fœtore. Fluxa illa omnia, in quæ tantopere ardemus; Platani umbra, frondes sunt & folia, sub initium hiemis casura. Inter eam voluptatem, quam quis è re caducâ, & quam à Deo haurit, immensa, nimia est differentia. Sit, qui omnibus mundi deliciis ac voluptatibus, omnibus exteriorum sensuum oblectationibus abundet ac diffluat magis, quam Hebræus rex Salomon; crescant ætervatæ voluptates diebus singulis, idque annis plurimis, eò tamen nunquam excreverint, ut cælum voluptatibus æquari possint: mel illud cæleste ex alveario longè alio hauritur, hinc illius suavitas omnem aliam suavitatem infinitè superat. Hinc guttam unicam cum Oceano toto rectius comparavero, quam omne mundi gaudium eum gaudio cæli minimo. Res liquet: guttula maris & mare totum solo differunt quanto; nam maris guttula ita multiplicari queunt, ut mare fiant. At verò mundi gaudia quomodo cuncte multiplicentur, gaudium cæleste nunquam æquabunt. Omne mundi gaudium quantumcunque grande ac cumulatum, semper tamen sordidum, turpitudinis & luti, pavoris, sollicitudinis, mœroris & cæxi plurimum habet.

S. I I.

Experientia hoc quotidiana testatur. Eò deliciarum Salomon est progressus, quò mortalium, putem, nullus. Tandem post omnem omnium voluptatum affluentiam, hanc demum cantilenam cecinit, hoc unicum ei remansit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hæc omnia inane magnum, afflictio spiritus, merum fastidium, grande nihilum. Experientissimo regi, obsecro, credamus. Sapienter credidit Augustinus. Hinc illius voces illæ: Quidquid mihi preter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult Dominus meo dare, auferat totum, & semibi det.

Tobias mater sibi ipsi & marito querimoniam trinitatem oecinens: Heu, heu me fili mi, ait, omnia simul in te uno habentes te non debuimus dimittere. Delitii senes fuimus, rem sane stultam fecimus, cum filium in regionem exteram amandavimus. Debita omnia infra hunc filium erant collocanda. In eo simul habuimus omnia.

Sed quomodo, o bona mater, omnia in uno filio habuistis? Appretiative ajunt, in scholis: nam filium supra omne cimelium æstimarunt, hinc eis univèrsa filio viliora.

Si fatuum dimittere filium ad eò charum, quanto magis fatuum deserere Deum, super omnia summe amandum, sectari gaudium in rebus vanis caducum, cum in uno & solo Deo, non appretiative, sed re ipsa verè omnia omnino habeamus bona. Roganti Moysi: Ostende mihi gloriam tuam: Humanissime Dominus gloria respondit: Ego ostendam tibi omne bonum. Se ipsum erat ostensurum, in vitâ certè meliori.

Præceptum Christi Domini est. Verum tamen quaerite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Quærite Deum, & simul omnia in Deo possidebitis.

Hoc optime, purem, margaritarum & unionum piscatu explicavero. De illo eruditè Plinius naturæ præco: Origo, inquit, atque genitura conchar, haud nullum ostrearum est differens. Has ubi genitalis anni stimulerit hora, pendentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, gravidas postea entis, partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si prius inflexerit, candorem conspicit: si verò turbidus, & fœtum fordescere; eundem pallere, cælo minante conceptum. Ceterum in aquâ mollis unio, exemptus protinus unio. Concha ipsa cum manum videt, comprimit sese, operitque opes suas, gnara propter illas se peti; manumque si præveniat, acie suâ abscondit, nullâ justiore pœnâ, & aliis munita supplicii, quippe inter scopulos major pars invenitur. Dos unionum omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiffereti: unde nomen unionum Romana, scilicet imposuere delicia. Nam id apud Græcos non est, nec apud barbaros quidem inventores ejus aliud, quam margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Quidam tradunt sicut apibus, ita concharum examinibus singulas, magnitudine, & vetustate præcipuas, esse veluti duces, miræ ad cavendum solertia; has urinantium curâ petis illis captis facillè ceteras palantes retibus includi. Hic duo quædam singulariùs observanda.

S. III.

Piscator unioni subinde meritis suæ præmium asportat, quod noller, nam manum aut perdit, aut lædit: Nullâ, inquit Plinius, justiore pœnâ; nam concha mater insidiatricem manum cernens contrahit sese, & arma parat suam aciem, quâ nonnunquam piscatori dexteram, si possit prævenire, abscondit. Ita profus & nobis extra Deum delicias querentibus sapissime contingit. In pœnâ peccati malè multamur, pro gaudio luctum auferimus, & veluti fœtus aut canis in futo deprehensi, os probè contusum referimus; cor inde amarum, inquietum, perturbatum, faucium, terrore, stimulis, angore, moribus, scelerum commissorum cruciarum miserè vexatum. Hæc animi vulnera, hæc conscientie laniena, justissima peccati pœna. Hic ultro cogimur fateri: Vanitas vanitatum & omnia vanitas; & agnovi, quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus. Ita satis agnoscoimus, sed ista non perinde satis cavemus. Cupidarum nimis amantes catillamus & ligurimus non sine damno, quod tamen non cavemus. Jacturam facultatum, sanæ, valetudinis, conscientie, corporis, animique facimus, & tamen non cavemus. Monemur, rogamur, dictis & exemplis ad saniora excitamur, & tamen nociva non cavemus. Deprehendimur quandoque in ipsâ flagranti noxâ & punimur, sed nihilominus non cavemus; Mel ipsum nobis amare fecit; ut muribus jam mellè saturatis, & tamen pestiferum mel istud lingere non desinimus. Morbos inde contrahimus, erumenam vacuamus, ignominiam incurrimus, & tamen, oblectationes vanas, veritas, gaudia lasciva, noxia usque & usque & usque sectari pergimus. Filii hominum usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem? Hic nostrum quemvis in-clamat Hieremias vates: Scito & vide, quia malum & amarum est, reliquiste te Dominum Deum tuum, in quo uno habebas omnia.

Secundum. Qui Deum habet, omnia habet, thesauros, gaudia, voluptates omnes possidet, ut verissime possit dicere: Deus meus & omnia. Mens proba & juncta Deo non vel centies, vel millies die uno dicat: Mi Deus, omnia simul in te uno habens, non debeo te dimittere. Deus meus & omnia. Ita divus Augustinus cum Deo suavissimè loqui solitus: Domine Deus meus, inquit, da cordi meo te desiderare.

Qui extra Deum querit delicias sæpe in pœnâ peccati malè multatur.

Duo observanda: Primum.

Qui extra Deum querit delicias sæpe in pœnâ peccati malè multatur.

Psalm. 4. v. 3. corde, ut quid diligitis vanitatem? Hier. cap. 2. vers. 19.

Secundum. Qui Deum habet, omnia habet, thesauros, gaudia, voluptates omnes possidet. Aug. de Trinitate. c. 1. & c. 18. in 1. & 2. med. derate.

Vertical text in the left margin, including 'Tob. cap. 8. v. 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

derare, desiderando querere, querendo invenire, inveniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Da mihi Deus meus te, redde mihi te, en amo te, atque si parum est amem validius. Non possum metiri, ut sciam, quantum mihi desit amoris tui ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tamen scio, quia male mihi est, prater te Domine, non solum extra me, sed et in me ipso. Omnis enim copia, qua Deus meus non est, egestas mihi est.

O ergo Deus meus, & omnia. Extra te omnia vanitas, amaritudo, tedium, sollicitudo, deformitas, forditudo, meta umbra, mors merissima. Qui te unum deseruit bona simul omnia a se projicit. Bonum namque quod neque in deterius commutari potest, tu solus es; qui simpliciter solus es, cui non est aliud vivere, & aliud beatè vivere, quia tua beatitudo tu es. Nos verò, quibus est aliud vivere, & aliud beatè vivere, omne quod vivimus, & beatè vivimus, tibi debemus. Deum deseruisse, est bonis omnibus excidisse. Hic denuo Hieremias vates vociferatur: Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquae vivae; & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Heu quam insana fatuitas! In proximo salit fons saluberrimus, & stolidi ad volutabrum properant immundissimum, ut inde hauriant.

O tandem icti piscatores sapite! Quid conchas venamini labore tam vano, tam noxio? Deus est gemmarum, unionum, margaritarum, bonorum omnium mare immensissimum. Veltrum est hoc mare totum, si vultis esse veltrum.

CAPUT IX.

Tobias senior, caecus, pisci felle curatus.

Am patriam repetebat Tobias cum comite suo Raphaelis Angelo. Ubi verò ad urbem Charan, quod itineris dimidium erat, deventurum, comes caelestis: Tobias frater, inquit, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, praecedamus & lento gradu insequantur ter nostrum familia simul cum conjugis tua, & cum animalibus. Placuit consilium comitis & ad eum omnino modum iter est institutum. Mox iterum comes: Tolle tecum, inquit, ex felle piscis, erit enim necessarium. Nam ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum, statimq; lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim, quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cali, & in aspectu tuo gaudebit. Omnia ex ordine fecit Tobias; oculos parentis felle inunxit. Nec parens hoc collyrium recusavit, sed horà fermè dimidià illud sustinens suà ipse manu gramias* ab oculis absterlit, & ita visum felicissimè recepit. Tantarum virium fel fuit. Hoc loco differendum, mordaci felle totum adversarum intelligentiam mirè collustrari, ideòque quidquid ejusmodi fellis allinitur patienter & æquo animo tolerandum esse. Humanæ miseriæ fel illuminat, & visum hebetatum vel perditum restituit. Ita de utilissimo hoc collyrio jam plura.

§. I.

In domibus, quibus nihil taperiorum est, & tamen mundities cordi est, omnia lignea, sellæ, scamna, mensæ, lacunar, parietum crustæ juniperino gummi præliniuntur. In hoc Orbe, in hac lacrymarum valle omnia obliniuntur felle humanæ miseriæ. Quocunque vertas oculos, mæroris, sollicitudinis, doloris, amaritudinis & afflictionis plurimum ubique videas; omnia felle lita. Quod testatur Hieremias vates: Dominus Deus Hier. cap. 8. noster, inquit, silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam felle, percavimus enim Domino. In lactu sumus, & fel bibi-

In hoc orbe omnia obliniuntur felle humanæ miseriæ. Hier. cap. 8. noster, inquit, silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam felle, percavimus enim Domino. In lactu sumus, & fel bibi-

mus. Ita minatus olim Deus: Ecce ego, inquit, cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam fellis. Idem Hieremias Threni loquuntur: Circumdedit me felle & labore. Ubique mæror, ægritonia, dolor, & plurima mortis imago. Nulla domus tam felix, ubi fel istud in cibum ac potum non apponatur.

Non domus & fundus, non eris acervus & atri Agroti domini deduxit corpore febris, Non animo curas.

Sed quisquis es, mi Christiane, tolle fel istud non invitâ manu: est enim necessarium ad reparandam oculorum aciem. Reverâ si quidquam est, quod oculos mentis vegetet, acuat, novo donet lumine, fel istud est. Quæ nocent, docent. Adversâ intelligentiam mirificè collustrant. Afflictio Christianæ prudentiæ mater. Multa Afflictio cernimus errando. Fellea calamitatis amaritudo certum ac nobile pharmacum ad visum marcentem ac hebetem corrigendum: ad cæcam oculorum caliginem abstergendam non est potentius nec salubrius collyrium, quam afflictio. Homo afflictio in seipsum descendit; præterita deplorat, futura sperat, æternitatem cogitat, tam Deum, quam seipsum rectius nosse orditur. Vexatio dat intellectum, Siracidâ teste: Flagella & doctrina in omni tempore sapientia. Hinc & ejusdem votum est: Quis super posse in cogitatu meo flagella. Glaucoma demit oculis fel istud afflictionis. Hic in exemplum Triumviro singulari Numinis amicos, Hieremiam, Petrum, Tobias, sub aspectum dare proderit.

Hieremias multâ lacrymis infusus: Ego, inquit, vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis ejus. Non pauperem tantummodò se fateatur: nam Israëlitarum nemo non pauper illo ævo; captivi omnes erant: Sed insuper suam a se paupertatem videri ait, perinde si dicat: Ego, meique cives ac tribules oculis jam cernimus, quod Isaias, Sophonias, aliiq; vates prædixerunt. Vera sunt, verissima eorum oracula. Pauperes facti sumus nimis. Nunc demum capimus, quàm seipsum habemus partem Deum, qui connivere aliquantulum videtur & indulgere filiis petulantibus, correptis demum virgis & baculo ferit nocentes. Nunc oculi nostri ad hæc omnia aperti. Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenisulus immitus. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

§. II.

Petrus charissimus quidem Christo discipulus, sed à magistro crebrius mordaci hoc felle aspersus. Morderet Christus de futuris cruciatibus suis & morte. Et assumens ei Petrus, cepit increpare illum, dicens: Abstine à nomine, non erit tibi hoc. O Petre, quàm parum consideratè ista? Hæc pia cæcitas felle curanda est: Vade post me Satana, ait Christus, scandalum es mihi, quia non sapi es, quia Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Ita etiam cum ad olivarium clivum præservidus Petrus gladium stringeret, & vim pararet, audiit à magistro: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Quàm parum oculata fuit hæc audacia, se unum, tot armatis opponere? Sed dixerit Petrus: Hoc potentia divinæ non difficile. Sanè non est. At si modò defensione foret opus, An non illa Numinis potentia, plus quàm duodecim legiones Angelorum exhibere potuisset? Petre, scripturarum rudis es. Quomodo enim implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? Mordere poterat fel istud, sed oculos Petro reddidit, ut gladium conderet vaginâ. His annumerandum & illud. In Herodis carcere servabatur Petrus quatuor quaternionibus militum traditus, geminis catenis vinctus, ad capitale supplicium die altero producendus. Eâ ipsâ nocte Angelus carcerem ingressus adstruit, & lumen resulsit in habitaculo, percussitque latere Petri excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Dixit autem Angelus ad eum: Praecingere, & calceæ te caligas duas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

Quanti

Quanti, o Deus, jacent captivi vario scelere contaminati, quos vitiorum consuetudo incolita, societates pravae, & mali affectus custodiunt, ne carceres effringant. Catenae geminae, *Dulcedo peccati, & Horror poenitentiae*. His ligantur, ne ad veram animi libertatem evolent. Innet tor ac tanta corporis animique pericula sepe cogitatio nulla de Deo, de inferis, de caelo nulla. Heu miser! Luce crastina ducentur, jam hiant inferi & expectant; animi salus agit aeterna; Aeternitas vicinissima est. Si malus est obitus, immortalis sequitur interitus. Et quomodo tandem nil horum metuunt? Quia dormiunt. Monet Angelus, Ecclesiastes urget, conscientia vellicat, homines proberi erudiunt, & cavere jubent; Non cavent, quia dormiunt: Exempla sub oculos ponuntur sanctiora, ingeruntur libri, memoria mortis inculcatur. Sed frustra: Oculi sunt clausi; dormiunt. Tandem adest excitator Deus, & gravi morbo, aut grandi pecunia damno, aut acerbo casu alio dormientis pigrum latus tundit, fel inspergit, acerba redditur vita, evanescit voluptas, taedet vivere. Hic jam panduntur oculi, jam vigilant, jam cernitur adstare Angelus. Quod si nec percussus quidem evigilet, non jam inter dormientes, sed inter mortuos numerandi. Quibus fel istud nil adfert melas, jam depositi, jam conclamati sunt: moriantur, abeant, quod adeo festinant. Evigilabunt demum, sed nimis sero. Sepulcro purpuratus, elevans oculos suos, vidit Abraham, sedulo a longe, sed vidit, cum jam esset in tormentis. Vera quidem, sed fera nimis vigilia. Sed hoc ipsum Petri dormientis speculum vertamus; alia & meliora cernemus.

Petrus inter milites duos sibi proximos jacet, duplici catenam vincetus, jam capitis damnatus, die altera supplicio afficiendus, ille tamen tranquilla conscientia, exclusis curis, omni metuposito securus dormit, ac si mollissimo cubaret lectulo, in hominis amicissimi cubiculo: Ita profus placidissime conquiescit & respirat, qui divinam providentiam erecta mente considerat, & illud alto pectore gerit infixum: Ita Deo visum est, ita supremo Numini placet, ut hoc, & hoc, & illud atque istud patiar. Lubens volens. Hic certe dormit suaviter, licet aeternitatem medius agat; nam velut tuissimam navem recubat, quam vel dormiens provehitur semper tam magnis itineribus, quam tutis. Navarchum habet Deum, cui se suaque omnia plene commisit. Ita Jacob indormit saxo, & amantissimo pascitur spectaculo. Ita idem fatali lectulo jam compositus ad mortem placidissime supremam horulam expectavit. Quod divinae paginae dicunt *Adoravit Israel Dominum, conversus ad lectuli caput*. Quod septuaginta Interpretes ita efferunt: Adoravit Israel summitatem virgae ejus. Providentia divina lectulus est suavissimus consideranti eam. Hic sine metu securus conquiescit, quisquis divinae se providentiae integre committit. Supplicia & poenae omnes, quibus hic afficitur, patris amantissimi virgae sunt, quibus ad caelestem sapientiam erudimur. Idcirco Hebraeorum regum optimus: *Virga tua*, inquit, *& baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Haec alios terrent & dejiciunt, me consolantur & erigunt, aliis molestiam & fastidium, jucunditatem mihi pariunt & gaudium, me docent & illuminant.

Tolle igitur tecum ex isto felle, est enim necessarium. Morder quidem, & urit, sed oculos aperit, visum restituit. In Tobia Triumvirorum hic tertio id cernere licebit. Tobias pater, cum ejus oculos hoc felle piscis linitisset filius, *sustinuit quasi dimidiam ferè horam, & cepit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi egressa. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimq; visum recepit*. Extemplo senex optimus in divinas laudes effusus: *Benedico te Domine Deus Israel, inquit, quia tu castigasti me, & tu salvasti me*. Caecitatis meae causam non fortunae malae, non hirundinibus, non eventui fortuito impingo: Tu castigasti me, perinde ac si hirundinem sordes in oculos

A meos tua manu coniecisses. Quidquid hoc mali fuit, à te fuit: Tu hoc fecisti, tu visum, quem dederas, jure ademisti in meam cogitationem iustissimam. Tu meae caecitatis auctor, tu meus, & omnium hominum castigator es acquisivimus. Tibi ad inferendam mihi caecitatem hirundines pro instrumento sunt famularae. Sicut igitur mihi à te visus caecitas est immissa, ita etiam à te solo sanitas est restituta, & visus redactus, illitum fel palpebris instrumenti vicem habuit. Tu castigasti sicut filium amantissimus pater. Scio, *Quem diligit Dominus, Prov. cap. 3: corrumpit, & quasi pater in filio complacet sibi*. Tu quoque salvasti me. Tibi uni ut medico longè peritissimo fostrum debeo. Eadem manus tua, & vulnerat & sanat.

Atque haec talis cogitatio totum hominem iustificè illuminat. Ita cogitemus, ita loquamur: Haec amaritudo, Domine, haec afflictio, haec aeternitas, haec calamitas & aegritudo, à te uno & solo est; te auctore, te volente ac jubente hoc mihi contingit. Ita fieri melius tibi visum, quam non fieri. Scio, ab omni aeternitate voluisti, ut ego hoc, & hoc, atque hoc quoque paterer. Patiar libenter, quia tu voluisti me istud pati; quia tibi sic placet. Tu castigas me, tu salvas me.

Tobias visum jam restituito, actusque Deo gratias: *Et Tob. cap. 15: ecce, inquit, ego video Tobiam filium meum*. An non suam quoque conjugem, filii ductorem, suam familiam vidit? An Tobias vidit utique & ista. Sed oculis singulariter in filium defixis: video, inquit, hominem mihi charissimum, & alterum me, proximum mihi. Ita homo cujus oculos fel illitum afflictionis: Nunc demum, ait, Deum meum video, & me ipsum: Nunc agnosco, quam paterno animo me corripas. Urit quidem fel tuum, sed oculorum tenebras extergit: ita suam quilibet paupertatem, suas ita miserias cernit, & oculos identidem ad te Deum refledit. *Benedictus Deus Dominus Israel, quia tu castigas, & tu castigando salvas*.

Non tantum aeternum felle mixtum Christus praebibit, sed & nobis eundem felle calicem propinavit; respondendum est propinanti. Hic illud legis est certissimae: Aut bibe, aut abi: Lex ista, teste Tullio, in Graecorum convivii obtinebat. Istius moris Diogenes Laërtius mentionem injiciens: At nostri Mnemonones, inquit, has quoque leges praescribunt. Aut bibe, inquit, aut hunc cantharum, quantum est, in caput impingam tuum. In cenà jam profana poculum oblatum non respicimus, & Christo ad suum calicem bibendum exhortanti oblectabimur? Hunc morti jam vicinus nobis omnibus destinavit. Ita enim inter olivea Patrem rogavit: *Transseat ad me calix iste; ad meos à me transeat*; *Matt. c. 26: & ipsi felleum hunc potum hauriant meo honori, lux saluti*.

Hic ego Christianos omnes Angeli verbis alium in clamo: Tollite vobiscum ex isto felle, est enim necessarium. Nemo abnuat, nemo tergiversetur, aut gravate id faciat. Frustra reculamur. Bibendum & respondendum est. Aut ergo bibite, aut abite, cum Christo partem nullam habituri. Fel istud afflictionis oculos claros, acres, vegetos reddit; tam Dei, quam sui ipsius notitiam ingerit. Initium verae sapientiae, desiderare Deum, & seipsum nosse.

CAPUT X.

Tobias uterque divinis beneficiis mirè gratus.

Abellarius è caelo herum suam Tobiam in viâ instruens: *Vbi introieris, inquit, domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, gratias agens ei*. Perinde si dixisset: Mi Tobia hoc agamus ante omnia, divinatorum beneficiorum memores simus. At nunquam erimus grati, nisi statim simus. Qui gratè beneficium accepit, Deo primam

Tob. cap. 11: vers. 7. Pro beneficiis divinis ante omnia gratias agende

primam ejus pensionem solvit. Quamprimum igitur paterna domum pedem intuletis, mox Domino Deo tuo gratias memineris. Magnis & compluribus à Deo beneficiis aucti sumus. Iter sani confecimus, pecuniam mutuo elocatum referimus, uorem censu & virtutibus dotatam adducimus, unâ cum grandi familiâ, parenti collyrium reportamus. Omnia nobis è voluntate Dei prosperè successerunt. Simus grati. Optima momenti paruit integerimè Tobias. Quod facer historicus affirmans: *Cumque ait, adorassent Deum, & gratias egissent, confederunt.* Itaque in rebus omnibus, & ante omnia, deque omnibus beneficiis jugiter Deo gratia sunt agenda, quod capite isto explayabimus.

Ibid. v. 12.

Exod. c. 12. vers. 14.

Gratiarum actio utilis.

Sancta.

Isaia c. 38. vers. 9.

Psal. v. 3. Psal. 135. psalmo toto. vices septies hoc repetit.

Joan. cap. 6. vers. 11. Idem cap. 1. vers. 41. Luc. cap. 22. vers. 19. Marci c. 14. vers. 23.

Necessaria.

§. I.

DEus sub ipsa conditi Orbis principia Creationis beneficium septimo quovis die venerationi esse voluit, singulari, gratiaque ejus diei memoriâ. Quod Moses asserens: *Complevitque Deus, inquit, die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere, quod pararat.* Hoc sui laboris præmium semper exegit Deus, gratiam animi. Ita Gubernationis divinæ ac Conservationis beneficium mensibus singulis restaurari jussit. Huius rei dies festus Neomenias decretus. Ita beneficium libertatis post servitutem Ægyptiam concessa, quot annis celebrando Phasè recolit præcepit. Data legis memoriam Pentecoste reducebat. Ob ministratam annis quadraginta alimoniam è caelo festi dies tabernaculorum instituiti, qui habitatae solitudinis monebant. Primitiæ, decimæ, stata certis ceremoniis sacrificia hoc uno sine imperata sunt, ut beneficiorum memoria identidem refricaretur, ne unquam gratus animus & gratiarum actio desceret.

II. Gratiarum actio utilis, sancta, necessaria. *Utilis* profus est, nam prima gratiarum actio, quid aliud est, nisi alterius & secundi beneficii suavis petitio atque impetratio. Beneficiorum mater gratitudo. Verbo veteri jactatur: Ferrum ferro acuitur, simile simili delectatur, donum dono honoratur, obsequium obsequio paratur, beneficium beneficii memoriâ excutitur. Ista mutuis crescunt adminiculis. Gratus animus novis identidem beneficiis ornatur.

Sancta est gratiarum actio. Rex Ezechias, ut primùm è letali morbo revaluit, amplissimam gratiarum actio nem non verbis solùm, sed & scriptis consignavit. Quod *Isaias* vates testatus: *Scriptura, inquit, Ezechie regis Iudæ, cum agrotasset, & convalesceret de infirmitate sua.* Nam statim rex optimus hoc retributa valetudinis beneficium publicis monumentis mandata jussit, ut ad posteros etiam ejus memoria propagaretur. Quoties Rex David gratissimo in Deum affectu recentissimâ veterum beneficiorum memoriâ exclamans: *Quid retribuam Domino, inquit, pro omnibus, quæ retribuit mihi. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus.* Quod amplius, Christus ipse absolutissimum virtutis specimèn gratias agendo velut voce prævit: In desertis locis quinque millia virorum pisce & pane refecturus:

Acceptit panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Lazarum à morte reducturus ad vitam: *Pater, ait, gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Suum corpus & sanguinem in cibum ac potum daturus: *Accepto pane gratias egit.* Pari modo, *Et accepto calice gratias agens dedit eis.* Sancta est gratiarum actio, quod suo nos exemplo Christus docuit.

Necessaria. Sed & *Necessaria est gratiarum actio tam frequenter in novâ & veteri lege, nostro bono imperata.* Hoc unicum habemus, quod tantis totaque Dei beneficiis rependamus, gratias agere. Deus infinitè bonus, & qui bonorum nostrorum non eget, hoc tamen pretium nostræ gratiarum actioni posuit, ut eo pretio beneficia quodammodo exæquemus, & æquale aliquantula pro-

portione reddamus æquali. Idcirco Augustinus ad affidam gratiarum actionem impulsurus: *Cultus Dei, ait, in hoc maxime constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Unde in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonetur.*

III. Gratia beneficia non secutæ beneficiorum fontem penitus exhauriunt. Nos, hac in re promptissimi solemus dicere: *Ohe, non agit gratias, me benefactorem non habebit unquam amplius.* Ego meos panes, meum butyrum, vinum meum in ingratos non effundam: *Vale, vale mortaliem ingratiissime, imposterum à me nec obolus extundes.* Hæc nostra in ingratos non iniqua est sententia. Ita & Deus multo potiori beneficium manum subducens: *Tu ingratus, dixerit, nec istud quidem mercedula tuo benefactori reddis, ut gratias agas.* Auferam ergo quæ in te contuli beneficia, dotibus, quibus te ornaveram, spoliabo, deinceps mea dona in alios divisurus, te excluso. Quod Bernardus atè affixurus animo: *Peremptoria res, inquit, est ingratitude, hostis gratia, de seipsum inimica saluta. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere, nihil ita displicet Deo, presertim in filiis gratia, in hominibus conversationis, quemadmodum ingratitude. Vias enim obstruit gratia, & ubi fuerit illa, jam gratia accessum non invenit, locum non habet. Felix qui ad singula dona gratia redit ad eum, in quo est Christum plenitudo omnium gratiarum: cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratia, ut majora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à profectu conversationis impedit ingratitude nostra, dum quodammodo amissum reputans datur, quod ingratus accepit, cavet sibi de seipsum cetero, ne tantò plura amitteret quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui etiam pro quibusque minimis beneficiis, non minimas refert gratias.*

Animus ingratus est urens ventus, qui omnem divinæ pietatis fontem exsiccat. A rebus creatis aliis licet hoc discere. Si arbor hortulano suo non respondeat, si terram infecunda occupet, si fructus nullos reddat, succiditur: si ager coloni sui vota non expleat, si non multa gratiarum millia rependat, ut effærum ac detarigratum solum deseritur. Ager revera gratus tricies, sexages, centies pro granulo vel unico gratias agit. Ita beatus Lucas: *Et ortum, inquit, fecit fructum centuplum.* Ita flores & herbæ cum eliquantur igni, mox succos & liquores medicos per vitreum siphonem in subiectum vas exsulant. Ita nos peræquè statim accepto beneficio meritam benefactori gratiam persolvamus. Ubi differri grates & procastinari incipiunt, ibi languet gratus animus: *Deo gratias tardum, est pane nullum.* Hanc ob Deo gratias causam Angelus Tobia singulari monito instillans: *Stratum, inquit, adora Dominum Deum tuum, gratias agens.* Gratiarum actio si est vera, est celerissima. Qui gratus futurus est, statim dum accipit, de reddendo cogitat. Mora & dilatione nimium intepefcunt grates, velut ferculum bonum, sed jam frigidum.

Verùm desidia humana, ne dicam, malitia, hac in re sæpe maxima. Nullum vitium frequentius, quàm ingrati animi. Mille in nos iterumque mille congeruntur beneficia, vix gratias de uno referimus. At dixeris: *Dies toti agendis gratis forent destinandi.* Ita sanè, mi homo, dies toti inter gratiarum actiones expendendi. Non dico totis diebus submittenda humi genua, at tollendas caelo manus, laudes divinas voce decantandas. Hoc ajo, crebrius de die iteratis vicibus, & quàm potest sæpissime gratias Deo tribuendas his talibus vocalis: *Gratias tibi ago, mi Deus, gratias ago.* Cum autem singulare beneficium, quamvis id videri possit minimum, accipitur, mox suo se conditori listat animus, & quibuldam velut saltibus attollens dicat: *Ago tibi, mi Deus, ago mille gratias, ago decem millia, ago centies millia, ago decies centena millia, ago gratias immensas, infinitas.* Hoc nimirum est, ut sacræ paginæ loquuntur exultare. *Quod toties in psalmis David factitans: Exultabo, inquit, & laudabo.*

Et labor in misericordia tua. Idem & alia quam creber-
timè repetit. Ita & Sophonias: *Letare*, ait, & exulta in
omni corde. Ita Lucas de Christo: *In ipsa*, inquit, *hora exul-*
tavit in spiritu, & dixit: *Confiteor tibi Pater*. Idem de Chri-
stianorum primis: *Sumebant cibum*, ait, *cum exultatione*.
Maxima laus hominis defuncti, si ei funebri oratio hoc
tribuat elogii: De beneficiis omnibus, minimis, maxi-
mis, de rebus lætis, tristibus; de suavis, acerbis; de pro-
speris, adversis jugiter Deo gratias egit.

§. II.

Videte vel barbaras gentes, quam gratum animum
idolis suis, Diis fallissimis exhibuerint. Qui de præ-
liis, & naufragiis, & morbis & gravibus periculis evalerunt
incolames, ut sese gratos iisterent, impleverunt templa
tabulis votivis. Quod affirmans Tullius: *Tu*, inquit, *qui*
Deos, putas *humana negligere*, non animadvertis ex tot tabu-
lis pictis, quam multi vim tempestatis effugerint, in portumque
salvi advenerint. Strabo memorat Epidauri templum
Esculapio sacrum ægrotantium multitudinè conferri-
ssimum, suffixis passim tabellis, quæ redditam sospitatem
magna grati animi significatione testarentur. Aristoteli
Gratiarum templum medio urbi collocari scribitur
ait, ut omnes opportunè discerent dari beneficia,
& reddere. Stagira philosophi verba sunt ista: Unde etiam
Gratiarum templum obviam statuunt, ut retributio
efficiatur. Quippe cum id proprium gratiarum sit, ut &
ei, qui nobis gratificatus est, vicissim Mererimus, &
iple rursum gratificando nos provocet.

Ad eandem dandi & reddendi beneficii memoriam
conservandam præcis celebrator nomine quam pretio
fuit Barti annulus. Bartus in Africâ Cyrenæ urbem condi-
dit. Cives ne ingrati essent urbis Conditori Sil-
phium, a unaque annulum, in quo ea herba erat inscul-
pta, obtulerunt. Munus non magnum, sed magni affec-
tus testimonium. Quidquid nos Deo gratiarum refe-
rimus, heu quam modicum, quam nullum est munus,
nisi & annulum addamus, æternitatis memoriam, &
eo, quo posthumus modo, infinitas gratias agamus. Sed &
ejus rei nos Barti annulus monet, ut, qui gratum ani-
mum in seipso cupit fovere, ea oculis opponat, quæ
identidem ad beneficiorum memoriam inducant, &
gratiarum moneant. Hic quisvis res sibi opportunas cir-
cumspiciat, quas ante oculos ponat. Sunt qui strophii
aut cinguli nodum, chartulam hami abjectam, memo-
rialem annulum, alii alia sub aspectum collocant, ne
quidem eorum, quæ sibi faciendâ sciunt, oblivione obruant.

Nec ullum beneficium velut exiguum spernendum.
Ita scriptor religiosissimus docet: *Esto gratus pro minimo*,
& eris dignus magna accipere. Si dignitas datoris inspicitur,
nullum datum parvum, aut nimis vile videtur. A viro principi-
pe vel sterculum accepisse, magni æstimamus; è tali ma-
nu pretiosum venit munus, quodcumque venit. Qui
gratiam Dei retinere desiderat, sit gratus pro gratiâ datâ, pa-
tiens pro ablata.

Beatus Paulus in agendis gratiis summè assiduus fuit.
Hinc de beneficiis tam in se, quam in alios collatis mil-
lies agens gratias: *Gratias ago*, inquit, *Deo meo per Jesum*
Christum pro omnibus vobis. Hoc ipsum ingeminans, *Gra-*
tias Deo, inquit, *quod servi sustis peccati, obedistis autem ex*
corde. Idem aliàs repetit: *Gratias ago Deo meo semper*. Nec
cessat eadem epistolis inserere: *Gratias ago Deo meo*, cui
servio. Ita non Romanis solum & Corinthiis, sed etiam
Philippensis, Ephesius, Colossensis, Thessaloni-
centibus, assidue hoc ipsum commendans: *In omnibus*,
inquit, *gratias agite, hæc est enim voluntas Dei, in Christo Je-*
su in omnibus vobis. Nec ferè aliud quicquam est, quod
ad eò frequenter & contentè ingerat, quam istud ipsum:
Grati estote: Quod Colossensis unicè commendans:

Tom. II.

A Pax Christi, ait, exulet in cordibus vestris, in qua & vocari Coloss. c. 3.
estis, in uno corpore. Et grati estote. Hic ego Christianos
omnes voce magna vel millies, atque milies iterumque
millies inlamo: *Estote grati*. Verendum sanè ne hæc in re-
nimis modici simus. Neque enim placet Deo, ut ei ad
pecuniam numeratam, seu nummo, ut Jurisconsulti
loquuntur, semel præ totâ hebdomade, vel mense, sed
partibus, pro singulis quibuscumque beneficiis gratias
agamus. Ita ipse sanctorum hominum quosdam eru-
dunt, ut ad singulas quantum fieri possit, buccellas, quas
ori ingererent, gratias agerent. Ita diva Mechthildis di-
xit: *Etiã dormiturus quisque desideret, ut singulas respira-*
tiones, quas nocte illi faciet, tanquam eximiam mæ laudem
suscipiam. Ergo quod Paulus imperat, in omnibus gratias
agite, hæc est enim voluntas Dei. Id nos profectò docent
optimorum exempla, id ratio jubet & conscientia. Nec
enim aliud habemus hostimentum, quod divinis benefi-
ciis reddamus, quam istud unicum: *Deo gratias*. Aut ni-
miùm avarus, aut certè desidiofus nimium est, qui gra-
tias meminisse benefactori, cum possit, nolit.

CAPUT XI.

Tobias uterque orationi, jejunio, elemosynæ
deditissimus.

Tobias uterque tam pater, quam filius seridè delibe-
rarunt inter se, quid præmii viro illi fidelissimo da-
rent. Tandem tot ejus beneficiis enumeratis, in eam sen-
tentiam conspirant, eorum omnium, quæ allata sunt,
partem dimidiam offerre. Neque verò nimiam fore li-
beralitatem istam, quæ optimè merito, cum deberet
totum, assignaret partem. Vocant igitur auctorem viæ,
unaque ambo plurius rogant, dignaretur dispendium
partem omnium, quæ attulerant, acceptans habere. Qui-
bus suavi humanitate: *Benedicite Deum cali*, ait, & coram
omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum miseri-
cordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere bonum
est: opera autem Dei revelare, & confiteri honorificum est. Mox
subjungens: *Bona est*, inquit, *oratio, cum jejunio, & eleemo-*
synâ, magis quam thesauros auri recondere. Quoniam eleemo-
synâ à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit in-
venire misericordiam, & vitam æternam.

Hic mihi, mi Lector, mens neutiquam est de oratio-
ne, jejunio & elemosynâ differere. Id libris singularibus
jam factum. Animus est hoc loco solum de mixturâ,
conjunctione, ac concordia orationis, jejunii, & eleemo-
synæ, compendio differere. Aures obsecro vacivas
dissertationi præbe. Ab ore Angeli hæc doctrina fluxit,
pectori penitissimo inscribenda.

§. I.

Bonam esse orationem cum jejunio & elemosynâ
sapiientissimi quique ac sanctissimi viri ac feminae
omni ævo censuerunt. Ita Moyses, Elias, David, Ezechias,
Daniel, Judith, Esther, totque alii præcæ legis optimates
judicarunt. Christus ipse hoc sermonibus & exemplis
docuit. Moyses, ut audientiam suo ad Deum accessui nâ omnes
impetraret, in monte non tantum precationibus sub-
mississimis egit, sed quadraginta diebus, jejunium præmisse
instituit cum Deo colloquii. Illiberalem aut immi-
tem in pauperes fuisse Moysen nemo cogitet. Erat enim
Moses, quod sacra pagina testatur, *vir mitissimus super om-*
nes homines, qui morabantur in terrâ. Cùm Imperator Jo-
sue conflictu acerrimo in Amalecitas pugnaret, in rupe
Moses passis ac sublatiis brachiis oravit. Tandiu verò
Israëlis populus vincebat, quamdiu Moses hoc precant-
is habitu persistebat. Sin autem paulullum remisisset brachia,
vincerent Amalecitas. Quid hoc quæso superstitionis est?
Num oratio non satis ex se nervosa, nisi eam diductæ ac
cælo elatæ manus commendent? Num bonitas divina
his

Kkk

his

his ceremoniarum legibus adstricta à Mosis brachiis pendebat? En imaginem & ideam planè luculentam: Qui orat, & non jejunit, nec eleemosynas erogat, contractis manibus Deum invocat. Audit has preces Deus, sed audire dissimulat: eadè Israël, excitat Amalec & triumphat. Qui orat, & simul jejunit, nec non & eleemosynas dat, hic verè Deum expugnat. Quando igitur fatigatè Moysis manus defigebant, Aaron & Hâr sustentabant eas ex utraq; parte. Àspice Archetypum. Bona est oratio, & victoriæ potens conciliatrix, si tamen manus utraq; sit extensa, si orationi jejunitium jungatur & eleemosyna. Hac trigà evelimur cælo.

David, Rex Hebræus David hac ipsà trigà usus habitabat cælum dum diversaretur etiamnum in terrâ. Quoties quàmque calidè vel uno die precari solitus est? Tor arduis, régisque negotiis districus, nihilominus septies in die precari, mediâ nocte divinas laudes iterare, summo mane somnum abrumpere, preces repetere consueſcebat. In promptu testimonia: *Septies in die laudem dixi tibi super iudicia justitiæ tuæ. Memor sui nocte nominis tui Domine. Mediâ nocte surgebam ad conſtendum tibi super iudicia justitiæ tuæ. Anticipaverunt vigilias oculi mei. Præveni in maturitate & clamavi: Prævenierunt oculi mei ad te diluculo, ut meliter eloquia tua. His tam crebris aut præne affiduis precibus eleemosynas jungebat largiffimas, qui pauperum, egenorum causam dileriffimas orator toties commendans: Beatus vir, inquit, qui intelligit super egenum & pauperem; in die mala liberabit eum Dominus. Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi, cornu ejus exaltabitur in gloria. Porro David ad Arcam honorificentius destinato loco collocandam triginta millia hominum (quod Regum facti memorant) electos ex Israël congregavit. Quàm autem largificâ stipe, quàm gratis sportulis omnem Israëlitis multitudinem, tot millia hominum refecit? Nam partitus est univerſe multitudini Israël, tam viro, quàm mulieri singulis, collyridam & panem unam, & assurgam bulula carnis unam, & simulam fricam oleo. Ita verò hic idem Rex jejunavit, ut vires inediâ prostratas perſentens dixerit: *Genia mea infirmata sunt à jejuniis*. Pro infantuli morituri valetudine, jejunavit David jejuniis & ingressus seorsum jacuit super terram. In hanc concordiam David orationem, eleemosynam & jejunitium redegit; ita primarias virtutum actiones sibi artemperavit, ut neutra neutri deesset. Hanc aliter Regum optimus Ezechias. Ita rex Josaphatus, cum mæstissimi ad eum nuntii pervolarent, dicerentque: *Veni contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria*. At ille totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunitium univerſo Juda. En promptiffimam orationis & jejunitii mixturam. Eleemosynas ab Ezechia in plebem sparsas satis indicat illud: *Totum se contulit ad rogandum Dominum: omnem placandi Numinis rationem inivit. Neque verò pientiffimus rex ignorare potuit, bonam esse orationem, sed cum jejuniis, quod prædicavit, sed cum eleemosynâ, quam utique liberalitate rogavit. Neque verò ullus tam piorum principum unquam dixit: *Parcamus avariis, parcamus & corpori; satis est, si oramus. Bona est oratio, sed tunc demum bona est, si geminis comitibus, jejuniis & eleemosynis stipata est.***

Exod. c. 17. v. 12.
Psalm. 118. v. 164.
Ibid. v. 55.
Ibid. v. 62.
Psalm. 118. v. 76.
Psalm. 147. v. 148.

Psalm. 40. v. 2.
Psalm. 111. v. 9.

2. Reg. c. 6. v. 19.
Tortam panis, 1. Par. cap. 6. v. 3.
Psalm. 108. v. 24.
2. Reg. c. 11. v. 16.

Ezechias, Josaphat, 2. Paralip. cap. 20. v. 2.

2. Para. cap. 20. v. 3.

§. II.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento assidue usa est Juditha sanctissimi nominis vidua. Eo seipsam & totam urbem Bethuliam ab hoste potentissimo servavit illæsam. Juditha suo conjugè defuncto (quod sacra pagina testatur) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite sue, præter sabbatha & neomenias, & festa domus Israël. Cùm autem Holofernes Bethuliam arctiffimâ obsidione cin-

geret, ingressa Judith oratorium suum, & induens se cilicium, sicut cinerem super caput suum, & prosternens se Domino clamabat ad Dominum: cùmque jam in castris Holofernis ageret, & cubus è mensâ Imperatoris ad eam deferretur, illa jejunitii tenaciffima & lautitias suaviter recufans: *Nunc, ait, non potero manducare ex his, quæ mihi præcipi tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi dentis, manducabo. Ita vili, aridâ, & tenui proſus annonâ, quam faccipio attulerat, victitavit. Imò cùm jam ipsam Imperatoris mensam accumberet, exquisitiffimis epulis intactis, non aliud in cibum & potum admisit, quàm suas aliquot esuriales buccas ab ancillâ ministratas: Manducavit & bibit coram ipso ea, quæ paraverat ancilla ejus. Decussit jam Holofernis capite, obtentâque victoriâ, collectisque spoliis Juditha sese non orationis tantùm & jejunitii, sed & piæ liberalitatis amantiffimam ostendit: nam universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopæum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in ana-*

themâ oblivionis. Ita hæc herois divina perſitam precum, abstinentiæ, eleemosynæ temperantiam, & sibi ipsi, & omnibus civibus suis salutem atque incolumitatem omnibus sæculis obtuſcendam attulit. Hac ipsâ ratione jejunitio, precibus, eleemosynis Regina Esther omnem Israëlitis populum ab interitu vindicavit. Urgebat modis omnibus Mardocheus, ut Aſuerum Esther accederet, pro populo suo deprecaturâ. At illa sapienter cauta perſuaderi non poterat, ut regi supplicem libellum porrigeret non vocata. Sed Mardocheo impensius instante, demum illa: *Vade, inquit, & orate pro me. En oratio pars vitæ impetrandæ prima. Addit: Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus. En jejunitium pars altera. Ne verò videretur Regina sibi met indulgere, & omnem jejunitii austeritatem aliis injungere, subjunxit: Et ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem facies non vocata tradensque me morti & periculo. Credibile proſus omnem cibum & potum reginæ ac ejus pedilequis apponendum in aula, in pauperum domos eo triduo fuisse deportatum. En eleemosyna, tam ardui negotii pars tertia. Ita demum Esther Regina hoc triplici præsidio, precibus, jejuniis, piâ liberalitate firmata, eam animo audaciam concepit, ut ultro regem adire non dubitavit. Res omnis est voto longè feliciffimè successit. Servati Hebræi, Aman auctor exequendæ cædis pependit solus. Videte necessariam orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperantiam. Hæc una tot hominum millia à destinatissimo interitu servavit. Hæc trigà calum expugnat, hæc Dei solum terræ propitiat, hæc quidquid impetrabile non diffiçiliter impetrat. Quod Petrus Chryſologus faciendâ eruditâ explicatiffimè tradens:*

Tria sunt, inquit, tria fratres, per quæ stat fides, constat devotio, manet virtus: Oratio, jejunitium, misericordia. Quod oratio pulsat, impetrat jejunitium, misericordia accipit. Oratio, devotio, misericordia, jejunitium, sunt hæc tria unum, dant hæc sibi invicem vitam. Est namque orationis anima jejunitium: jejunitii vita misericordia est. Hæc nemo rescindat: neſciunt separari. Horum qui unum habet, & ista simul non habet, nihil habet. Ergo, qui orat, jejunit: qui jejunit, misereatur: audiat petentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit sibi, qui suum supplicanti non claudit auditum. Jejunitium jejunitor intelligat, esuriem sentiat, qui vult Deum sentire, quod esurit: misereatur, qui misericordiam sperat: pietatem, qui querit, faciat: qui præſtari sibi vult, præſtet. Improbus petitor est, qui, quod aliis negat, sibi postulat. Homo esto tibi misericordie forma, sic quomodo vis, quantum vis, quàm cædè vis, misericordiam tibi fieri, tam cædè alii, tantum, taliter ipse misereare. Ergo oratio, misericordia, jejunitium, sunt unum patrociniûm pro nobis ad Deum, pro nobis hæc advocatio finit una, hæc pro nobis oratio sit triformis. Hæc sunt fratres, hæc sunt, quæ tenent cali arcem, quæ secretum Dei iudicis pulsant, quæ ante tribunal Christi causas humanis

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento assidue usa est Juditha sanctissimi nominis vidua. Eo seipsam & totam urbem Bethuliam ab hoste potentissimo servavit illæsam. Juditha suo conjugè defuncto (quod sacra pagina testatur) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite sue, præter sabbatha & neomenias, & festa domus Israël. Cùm autem Holofernes Bethuliam arctiffimâ obsidione cin-

humani generis exequuntur, qua iniquorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hac cui in caelestibus non assunt, ipse non subsistit in terris; hac cum teneant in caelestibus principatum, in terris rerum summam moderantur; hac regunt prospera, hac adversa propellunt, vitia extinguunt ista, virtutes ista succedunt, hac reddunt casta corpora, corda pura, hac pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus, scholam faciunt disciplina: per hac in templum Dei peccata humana confurgunt, hac hominem prestant Angelum, homini deitatis deservunt, hac honorem. Et nos fratres, si volumus Moysi gloria, Elie vita, Ioannis virtutibus, omnium Sanctorum meritis applicari, insistamus orationi, vacemus jejuniis, misericordiam servemus: qui in his vixerit, qui per ista fuerit communitus, jacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, virtutum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Christianum armiger, bellator dominicus non timebit. Bona igitur oratio, sed bona cum jejuniis, & elemosyna.

Daniel Nabuchodonosori regi somnium explicaturus, ad id munus cum Hebrais tribus Sattaris precando & jejunando se disposuit. Idem rogaturus est servitute Babylonicam libertatem, tres hebdomades inter orationem, jejunia, consuetam in egenos liberalitatem excigit. In diebus illis, ait, ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum.

§. III.

Adem in lege nova orationis, & misericordiae fuit observata conjunctio. Anna vidua octoginta quatuor annorum, turtur castissima, non discedebat de templo jejuniis, & obsecrationibus serviens die ac nocte. Dux belli Cornelius Christianis sacris nec initiatus, sed solo naturae melioris instinctu, Vir religiosus ac timens Deum cum omni domo sua faciens elemosynas multas plebi. Primum largitionis elogium. Et deprecans Deum semper. Assiduae orationis alterum. Sequitur jejunii tertium. A nudius quartus dicitur, ut ad hanc horam, orans etiam horam non in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait: Corneli, exaudita est oratio tua, & elemosyna tua commemorata sunt in conspectu Dei. Perinde si dicat: A diebus quatuor, ab hora nona vespertina, quando mihi apparuit Angelus, manus orans & jejunos. Ita Cornelius preces & inedia quadriduo continuavit. Videte, amore Domini Jesu, videte, quid miles disciplina Christi nondum imbutus rationis ductu fecerit, quantam pietate jejunium & elemosynas orationi junxerit. Quid hic amplius egemus testibus? Quid porro nos Christiani? Quid agimus his exemplis dignum? si praere non lubet, cur se qui dedignamur? Sunt qui orent, sed hoc tantum: abstinere cibis, erogare nummos non placet. Sunt qui elemosynas spargant: sed hoc tantum; oratio eorum frigida & rara, jejunium nullum. Sunt etiam, qui scilicet inedia aliquid ferant, sed hoc tantum; cetera deparci, ac sordidi, nec assem partiantur in stipem. Ubi hoc necessarium orationis, jejunii, & elemosynae temperamentum? Servatoris dictum hic usurpem. Hac autem oportuit facere, & illa non omittere.

Servator ipse, Dominus Jesus, hanc doctrinam non solum verbis, sed ipse suis exemplis tradidit. Noctes totas orando pervigilavit, Lucam teste: Et erat pernoctans in oratione Dei. Teste Matthaeo, Quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit. Et quamvis elemosynarum subsidio vixerit, nihilominus & ipse quoque dedit elemosynas sui aeterni Icariorum manu. Res liquet. In superbia cenam Christus proditori Judae dixerat: Quod facis, fac citius. Excepta voce hac, Quidam putabant, inquit Joannes, quod dixisset Jesus; Eme ea, quae opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Ergo solebat Christus esse suo suorumque discipulorum aeriario in egenes stipem conferre. Idcirco Cyprianus orationem & jejunio & elemosyna destitutum recte appellat sterilem.

A lem & infecundam: Inefficax, inquit, est petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Sed est, qui dicat: Cum Hebraeus Dassel Nabuchodonosori Regi modum suggereret expandorum sceclorum, solius elemosynae mentionem faciens: Peccata tua, inquit, elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum: forsitan ignoscer delictis tuis. Respondemus: Quid enim verò Idololatrae studium orationis suaserit? Piacularem inedia inculcare regi, dura nimis concio. Ergo solas elemosynas suaserit, sed & addidit: Forsitan ignoscer: Non usquequaque certum. Inefficax petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Primitias olim Deus decimasque omnium frugum ab omnibus accuratione summam exigens: Decimas tuas, inquit, & primitias tuas non tardabis reddere. Tolle de cunctis frugibus tuis primitias. Boni triplicis usum fructum concessit nobis Deus; Animi, Corporis, Facultatum, seu fortunatum. Par est omnino, ut de singulis bonis illis nos usufructuarii primitias & decimas demus, nisi usufructum amittere velimus. Det igitur orationem Animus, abstinentiam Corpus, Atque facultates. Oratio bona est, bonum jejunium, elemosyna bona, sed hac invicem jungenda Domino, ut Elisha loquitur, in holocaustum omnia. Hoc autem ascendendum est vestrum holocaustum, cui de suo totus homo impendit, quod offerri possit: cum ab animo preces, a Corpore Abstinentia, a crumenam facultates in hujus holocausti pretium conferuntur. Hic omnium praeceptorum Patrum sensus fuit.

§. IV.

Cyprianus, quem dixi, hac de re disertissimus: Orantes, inquit, non instructis nec nudis precibus ad Deum veniant: inefficax petitio est, cum precatur Deum sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur, utique & sermo non habens fructum, promereri Deum non potest, qui nullam est operatione secundus. Idcirco scriptura divina instruit, dicens: Bona est oratio cum jejuniis, & elemosyna. Nam qui in die iudicii premium redditurus est, hodie quoque orationem cum operatione adferentis benignus auditur est. Nam & Raphael Angelus ostendit orationes nostras, & jejunia minus posse, nisi elemosynis adjuvantur. Revelat Angelus, & manifestat, & firmat elemosynis petitiones nostras efficaciter fieri, elemosynis vitam de periculo redime, elemosynis animas a morte liberari. Tam eximie, quam succincte dixit Augustinus: Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, jejunium & elemosynam. Beatus Leo ejusdem animi ac sententiae: Haec, ait, triplex observantia omnium virtutum comprehendit effectus. In oratione permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in elemosyna mens benigna. Bernardus de triplici petitione disserens: In his ergo tribus, inquit, ut cordis petitiones sint, tria nobis sunt observanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impunitas, & elatio interdum surripere solet in terria. Nonnunquam enim temporalia queri solent ad voluptatum meritum. Ergo animi bona impetraveris? Da orationem & cave impunitatem, ne cor tuum curis saeculi gravetur. Corporis bona postulas? Da jejunium & abstinentiam, & cave superfluitatem, ne corpus delicias, otium, libidines, saltares mensas secleretur. Aeternitatis premium ambis & bona caelestia? Da elemosynas & cave injustitiam, & bonis tibi commodaris caelum eris. Inefficax petitio, cum precatur Deum sterilis oratio.

Paulus Apostolum cepit agere ab oratione & jejuniis, quod toto triduo continuavit. Erat enim tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit. Loco omnium illi oratio fuit. Ecce enim orat, ait Dominus Ananias. Elemosynas & pecunias collatitias Paulus apostolus saepius commendat, & monet, ut ex ordine animoque benevolo fiant.

Sapuit profecto Rex Ninives, qui civibus universis ita iussit edici: *Homines & jumenta, boves & pecora non gustent quidquam sine pascantur & aquam non bibant.* En jejuniū. *Et clament ad Dominum in fortitudine.* En orationem. *Et convertatur vir à sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.* En elemosynas, quæ manuum iniquitates, avaritiam, & in pauperes duritiam emendant.

In cœnobio Divi Theodosii (quod explicatius alibi narramus, nec orationis, nec jejuniū usus, sed elemosynarum largitas desiderata est. Solebat quot annis die cenæ Dominica triticum & vinum in egenos liberalius distribui. Eo autem anno, quo agri malignitū respondēbant, stultā providentiā elemosynas illas censuit subtrahendas specioso hoc nomine, ne annona monasterio decideret. Paulō post quidquid in horreis condebat tritici in frondem effusum est. Ea jactura quinque mille modis æstimata. Hic Abbas suis tam stolidē cautus in os objectans: Nimirum, ait, hoc lucri jam habemus. Elemosynæ pro more dandæ modios quingentos tritici haud excessissent: nunc iis negatis modiorum quinque millia perdidimus. Perbene factum. Has segetes merit fatua diffidentia.

Ergo quo sedulo Paulus hortatur: *Sobrietas, & justitiam vivamus in hoc seculo.* Sobrietas abstinentiæ & jejuniis, justitia elemosynis, pietas orandi studio nutritur. Quod Franciscus Georgius Venetus pulchre prosecutus: *Cur oratio, inquit, cum elemosynâ, & jejuniō (Raphaële teste) Deo gratissima est? An quia, cum oratio sit (ut Damascenus inquit) elevatio mentis in Deum, tantō magis mens ipsa elevatur, quantō orans à gravaminibus expeditior existit? Dubenim sunt gravamina, quæ mortales valde depriment: oblectamentum carnis videlicet, & terrenorum affectus. Illud autem gravanti corpori animam subjicit, & hic facibus terribis ipsam animam suffocat. Hinc ab utroque expeditus homo facilius ad Deum mente conscendit. An quia, si oratio elemosynæ associetur, operi charitatis Deo gratissimo conjungitur; & si jejuniū addatur, quantō magis animalis homo per ipsum debilitatur, tantō magis spiritualis roboratur. His igitur, tanquam duabus alis, evolat oratio.*

Ergo bona est oratio cum jejuniō & elemosynâ; & ut nemo nesciat quàm hoc bonum sit, Angelus subjungit, *magis quàm thesauros auri recondege.* E celo descendit hoc scitum. Non hoc Pythagoras aut Plato, non Augustinus, aut Chrysolomus, sed Angelus dixit: *Suas Deo decimas demus, & non tardemus. Si non orare solim, sed & impetare cupimus, quod oramus, geminas orationi alas affigamus, Jejuniū & Elemosynam. Orator sobrius, justus & pius; orator optimus, potentissimus, victoriam certus.*

CAPVT XII.

Tobias uterque ad remunerandum liberali voluntate paratissimus.

In eâ deliberatione, quam Tobias parens unâ cum filio instituit, ut filii animum exploraret, sententiam illius exquirens: *Quid possimus, inquit, dare viro isti sancto? Cui filius: Pater, ait, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse ejus beneficiis? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & demonium ab eâ ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, me ipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cali & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hac poterimus dignum dare? Et vocantes eum, pater selicit & filius, tulerunt eum in pariem, & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, acceptam habere.*

Si ævi nostri sordidos quorundam & illiberales mores considerem, fuissent, qui dixissent: *Heus bone vir,*

cam tibi mercedem soluo, quâ tuam mihi operam conduxisti. En illam ipsam; amplio rem, puto, non postulabis: utrimque pactis conventis stabimus. Qui lautissimus haberi voluisset, gracile auctarium adiciens dixisset: En honorariam stipem, philippeorum asslem. Omne reliquum sibi retinisset. Ad has sortes liberalitas Tobie nequitiam descendit. Paratissimi erant, tam pater, quàm filius, non dimidiam tantum partem, sed dare omnia, modò verecundiam accipientis non haberent repugnantem. Arbitrabantur, quidquid dedissent, minus quàm promerita postularent, esse daturos. *Quid dignum poterit esse beneficiis ejus?* Eximia remunerandi voluntas, insignis in bene merentem liberalitas. Hæc semper dives & abundans est; hæc dat etiam cum non dat. Hic explicandum quantæ divitiæ in unâ lateant voluntate; quid probitatis, ac sanctitatis desiderium, quanta sit opulentiæ ferid velle probum esse.

§. I.

Ad virtutem & omnigenam probitatem assequendam, princeps subsidium est ferid velle accipere probum fieri, virtutem adipisci. Ad honestissimum hoc desiderium variis agitur impulsibus.

Hebræis olim Deus per Itaiam: *Si queritis, ait, querite & convertimini, venite.* Si urbem ab hoste defensam vultis, hoc agite, ut ferid velitis, consilium paratum, auxilium opportunum non respuatis. Ita & Moses: *Cumque ait, quæseris tibi Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæseris, & totâ tribulatione animæ tuæ. Nimirum invenietur Deus à ferid quarentibus & cupientibus invenire. Virtutis acquirendæ pars prima, & saltem præcipua, velle virtutem acquirere. Lucilium equitem Romanum Annæus Seneca hortabatur, & ad summam optima quæque formabat. Eo & illa spectat Annæi epistola: *Quid aliud, inquit, adhuc? Volo. In hoc plurimum est. Nam sic quomodo principia totius operis dimidium occupare dicuntur, ita res animo consistat: pars magna bonitatis est, velle fieri bonum. Vatis Venulini sapiens monitum est. Dimidium facti, qui caput, habet. Sapere aude: Incipe vivendi qui recte prorogast horam: Rusticus expectat, dum desinat ammis.**

Ergo velis & tanta sapere: dimidium rei erit. Ergo fieri sanctior velis, & optimum sanctimonie fundamentum possidit. Nec enim totum est positum, neque sola voluntas sufficit: sed videndam, ut recta ea sit, & firma. Actio enim recta non erit, nisi voluntas sit recta; siquidem ab hac est actio. Rursus voluntas non erit recta, nisi habitus animi rectus sit; ab hoc enim est voluntas. Habitus portò animi non erit sine scientiâ. *Quemadmodum verò, ait Seneca, primum militi vinculum est religio, & signorum amor, & deserendi nefas; tunc demum scilicet cetera exiguntur, mandantur que justurandum adactus: ita in his, quot velis ad beatam vitam perducere, prima fundamenta jacienda sunt, & insinuanda virtus; hanc amant, cum hac vivere velint, sine hac nolint. Sed hæc in divinis libris longè affirmatius traduntur, altius inferuntur discendi. Liber Sapientiæ, amorem virtutis, desiderium sanctitatis efficacissimè commendat his verbis: *Invenit sapientia, verissima est disciplina concupiscentia; & invenitur ab his, qui querunt illam.**

§. II.

Sed hinc antecessum probè capiamus, Quid sit ferid velle, quantumque distet ab eo, quod in scholis Volitionem aut Vellentatorem vocant, Torpidum velle. De leviter volente Salomon pronuntians: *Vult, inquit, non vult piger.* Desiderios solennissimum est fortunæ amplex, prosperos successus, felicitates maximas desiderare: sed admoliri manum & ad illa adipiscenda ferid navigare operam horrent & refugiant. Ita & volunt, vult, quod desiderant, & nolunt, non enim quidquam ultra inania

inania vota procedunt. Vult piger, quia impensissime optat; & non vult, quia nullam industriam operis applicat. Desideriosi vorum est: Vellem esse doctus, dives, probus. Finem cupit, sed viam refugit, quâ pertingitur ad finem. Est, qui vellet ire Venetias, sed via homini pigro longa nimis videtur & operosa. Est, qui vellet numeros jam partos arcâ claudere, scientiam jam acquisitam ingenio complecti, sanctimoniam obtentam animo possidere. Mi bone, sed piger Christiane, vis opes? Ergo aut venum expone merces:

Impiger extremos curras mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Aur Galeni scholas frequenta: dat Galenus opes; aut certe principum servitiis para salarium. Hâc ad opes itur. Via, inquis, laboriosa, fatigari nolo. Ergo vis & non vis. Eruditionem ambis & honorem? Ludus litterarius est subeundus, excipienda ferula, voluendi libri, discenda litteræ, idque septem aut octo annis, dum ex inferioribus paullulum emergas. Ubi ferulæ manum subduxeris, in Lycea & Academiis proficiscendum, ubi etiam anni complures exigendi, dum philosophiam haurias, dum aut Jurisprudentiæ, aut Medicinæ, aut Theologiæ exactiorem scientiam adjungas. Hos labores refugis? hoc sumptus metuis? Ergo eruditus esse cupis, sed modum, quo comparanda est eruditio, rejicis: finem quaris, sed ea, quæ ducunt ad finem, spernis. Ergo vis & non vis. Sed scias eruditionem minotus non vendi. Auteme tanti, aut illiteratus asinus abi. Sine labore nihil felix, & Sophocle sapienter dictum.

Pari modo vis esse sanctus & probus, virtutis cultor? Finis optimus: ea igitur, quæ ad finem hunc ducunt, sectare. Virtutis studiosus sustinere, & abstinere, ante omnia os & linguam frenare, gulam substringere, sibimet, suisque cupiditatibus imperare, animum frangere discat, crebrius precari, inedia tolerare, egentibus benignè facere. His gradibus ad virtutem ascenditur. Tu autem iter arduum fortassis horres, nec sustinere, nec algere sustines? Hoc proptus est velle, & non velle, finem querere, veram ad finem viam declinare. Ergo apage ignavum pecus. Romam non pervenies, si Romam proficisci nolis, Pegasorum alis eod non deportaberis. Eod ire licet aut equo, aut rheda, aut pedibus; volare non licet. In editam virtutis rupem licet evadere, sed per ardua eluctandum est. Hic ascensus emittit sudore. Sudare non vis? ergo ascendere non vis. Hic revera vulgarissimus est error; a nobis ipsis persuademur nos velle, cum nolle totis viribus obstitat. Sed hoc ipsum explicatius tradamus.

§. III.

Plurimi sunt ejusmodi Volones frigidissimi. Est, qui secum ipse dicat: Quam meæ valetudini conducere, si poculis valedicerem, si ebrietatem omnem cave-rem. Sobrietatem iste cupit, sed sobrietatis imperium spernit, ubi ubi symposiolum, popinationem, convivium vultur iste olfacit, mox advolat, & glutit; placet, quod sapit. Sobrietatem iste vult & non vult. Est, qui ipse sibi dicat: Quam decorum esset, & verè etiam necessarium, castiores mores induere, pudicitiam sanctius habere, leges divinas non violare? Occasiones interim nullas fugit, oculos non continet, genium re nullâ fraudat, cupiditatibus nihil imperat. Hic certe castitatem seridè non amat. Vult esse castus & non vult. Haud alteri acundus mansuetudinem laudat, & eâ præditus esse desiderat; sed mansuetudinis leges observare recusat, sibi ipse in omnibus assentitur, habenas bili laxat, adversus tam improbum affectum vi nullâ utitur. Vult esse mansuetus & non vult. Hi tales non sunt absumiles ei, qui sub secundâ ceraso ore stat hianti, quam vellet cerasus velci! sed cerasum ascendere, aut brachia paullò laboriosius in altum mittere non vult. Maturos fructus

Tem. II.

A cuperet in os defluere. Ita illi omnes pigerrimi Volones nucleum volunt, nucem nolunt frangere. Hoc sanè non est seridè velle. Hæc Voluntas, seu Velle, as ad eod non ferria, non robusta, inferos non claudit, cælum non rele-rat. Hinc vetus & verum verbum: Calum bonis operibus, gehenna bonis desideriis est plena. Quod asseverans Salomon: Desideria, inquit, occidunt pigrum, noluerunt enim quid- quem manus ejus operari.

Ore Salutii perorans Cato. Non votis, inquit, neque suppliciiis multivribus auxilia Deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo prosperè omnia cedunt. Vbi socordia te, atque ignavia tradideris, ne quidquam Deos implores; irati in-festis, sunt. Tam ignavas preces & vota somni plena sic irridet Maro:

— alitur vitium, vivitq, tegendo; Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Virg. lib. 3. Georg. post med.

Hoc Velle tam lentum ac frigidum parum facit ad vir-tutis studium. Idcirco suam quisque conscientiam in-terroget: Num serius & animo cupis virtutem, & mo-res repræsentare emendatiores? Hoc verè totoque ani-mo Velle ad Virtutem assequendam plurimum condu-cit. Huc spectant consolatoria dicta palmographi: Ani-mam esurientem satiavit bonis: Et beati Lucæ. Esurientes im-plevit bonis. Et ipsius Christi: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Jam satur aut ebrius si potum poscat, non sitire judicatur, nec facile quod poscit, impetrat, ita desideriis languentibus non obtinetur Virtus.

Verè ac seridè Velle est acquirere. Quod Lactantius Firmianus adstruens: Quid est, inquit, virtutem colere, nisi eam animo comprehendere & quod unusquisque simul ac cepit velle, assequitur. Thomam Aquinatem soror germana in-terrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvari possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si vo-lueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedere. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed volun-tatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi do-cent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Seridè velle est acquirere. Lactant. lib. 5. divin. In-terrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvari possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si volueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedere. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed volun-tatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi do-cent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Quam promptus, paratus fuit Rex David templum ædificare Domino! Hæc voluntas tam fuit robusta, simul & opulenta, ac si revera templum ædificasset. Nec dilatum est præmium. Mox enim Nathan divinæ liberali-tatis interpres: Domum, inquit, ædificabo tibi, regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit fir-mus jugiter.

§. IV.

Seridè velle sanctiorem fieri, res maximi est prome-riti. Nam quemadmodum Christus cupiditatem pravam, velut ipsam actionem flagitiosam puniturus pronuntiat, Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo: Ita sancta profi-ciendi desideria, velut ipsa virtutis opera remuneratu-ris laudat: Ego sitienti dabo de fonte aqua viva gratis. Ita & Paulus: Qui volunt, inquit, divites fieri, incidunt in tentatio-nem & in laqueum diaboli. Hic Augustinus: Cupiditates, ait, non facultates accusat. Ita proptus, qui plurimum sti-pis erogare, plurima pro Christo tolerare, multos ad Christi disciplinam, aut ad meliorem vitam adducere ardentè desiderat, nec potest, facti præmium recipiet: ita, qui modestiæ, submissiois, patientiæ, temperantiæ virtutem seris cogitibus sectatur, jam assecutus cen-sebitur. Abrahamus filium Isaacum non jugulavit in vi-

Seridè san-ctiorem velle fieri, res est ma-ximi pro-meriti. Matth. c. 5. v. 28. Apoc. c. 21. v. 6. 1. Tim. c. 6. v. 9. Aug. lib. 50. homil. hom. 13.

Kkk 3

ctimam

Etiam, sed jugulare voluit. Hic etiam voluisse fat fuit. A Coronavit Deus voluntatem, ubi iustio abstulit facultatem.

Petierat à Deo Daniel Hebræi populi libertatem & servitium Babylonicis. *Moſ Gabriel Archangelus reſponſum deferens: Exaudita ſunt, inquit, verba tua. Ratione hac adjuvatus: Quia vir deſideriorum es. Hoc Danieli è cælo ſapienter nuntiatur: Noli timere, vir deſideriorum, Pax tibi.* Nimirum toto pectore ſincerique ſtudiis adiri & cupere Deo placere, ſervire, Dei voluntatem exequi, reſ ſummi meriti eſt. Pati modo ex animo velle alios juvare, ſtipem plurimam erogare, ſibi met acriter impere, cupiditates pravas frangere, inedia corpus macerare, inquilinum, familiare vitium ſuperare, quàm creberrimè orare, virtutibusque ceteris graviter ſtudere, licet non ſint aded in expedito poſita, nihilominus coronabit Deus voluntatem, ubi conjunctam non invenerit facultatem.

Tobias obſequia ſui comitis, ſi conventa pacta ſpectamus ſex florenſis exſolvere potuiſſet, nec amplius quidquam debuiffet: at ille liberaliſſimâ voluntate, ultra ſex millia florenorum, quod infra demonſtrabimus, obtulit. Hanc proniſſimam largiendi voluntatem pro facultate Deus coronavit. Dimidiam allatorum partem expendere Tobias paratiſſimus fuit, ſed nec aſſem expendit, aded hæc tam dives & liberalis voluntas Deo placuit.

Gertrudi ſanctæ virgini fertur dixiſſe Chriſtus: Latus meum ſemper eſt apertum donis ac gratis plenum, quicumque vult haurire, poteſt, modò aureum applicet ſiphunculum, bonam voluntatem. Hac ſitula è divino pectore diverſa dona trahimus, hac ſugimus ſalutem. Quisquis hoc probè capit, ſapienter de die hunc ſiphonem ſuum admover, ſpiritum Chriſti attrahit, & eruditâ jam ſiti gratias bibit. Quàm juvat hæc caſtis ſanctiſque deſideriis, ardenti Deo ſerviendi voluntate, ac cupiditate inexplebilis. Oros Mundos, mille Orbes implere, ad meliora ſemper tendere, jugiter velle proficere. Quisquis eſt, ſi volueris, ſalvaberis: ſi volueris, & hoc vitium expugnare, & virtutem hanc adipiſci, & hoſti tuo ignoſcere, & quod veritum vitare poteris. Quin igitur pro ſe quiſque diſerit vel uno die centies, vel millies. Volo, Domine, volo: Fac velle, & eris, quod eſſe volueris.

Bona voluntas attrahit & latere Chriſti dona & gratias.

CAPVT XIII.

Tobias uterque cum Deo familiariſſimus.

Non fatis fuerat Tobia patri familiariſſimè cum Deo agere, à Deo totum pendere, ſed hos inſuper affectus optimos, in ſuos poſteros, in nepotes, & pronepotes ſtudit propagare. Hinc cohortationes illæ pietatis pleniffimæ: *Audite filii mei patrem veſtrum: ſervite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, qua placita ſunt illi: & filii veſtris mandate, ut faciant juſtitias & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & Benedicant eum in omni tempore, in veritate, & in totâ virtute ſua.* Hæc Tobias ſenex filio & ſeptem adoleſcentibus ſuis nepotibus unicè commendat. Hinc diſcere licet, quibus Tobias affectibus, quàm calidis Deum complexus, quàm arcanâ cum Deo familiaritate ſit uſus, Tobiam aſſiduè memorem ſuprà ſub aſpectum dedimus. Ex iſtâ porro aſſiduâ Dei memoria, familiaritas cum Deo ſuaviſſima enaſcitur. Hanc ipſam cum Deo intimam familiaritatem hoc capite pertractabimus.

§. I.

Quomodo in hac vitâ poſſit eſſe aſſiduâ Dei memoria. **Q**uæſtio ſit, an eſſe poſſit jugis & aſſiduâ Dei memoria, in hac turbatiore vitâ. Sicut enim, qui diſcant: Occupationibus variis implicamur, negotiorum

pleni ſumus; hæc illæc trahimur, cogitationes ſparſas hæc illuc volvimus, inquietum animum per omnia verſamus, vel cibi ac menſæ oblivifceremur, niſi tames merneret. Quâ igitur ratione jugiter Dei meminifſe poſſimus? Poſſumus, mi Chriſtiane, poſſumus, modò velimus. Nec enim Deus id nobis exigeret, ſi humanam facultatem excederet. Hoc Abrahamo ſcimus imperatum: *Ambula coram me & eſto perfectus.* Hoc age, tuos in me oculos deſige; nunquam non præſens ſim tuis obutibus. Par eſt, ut famulus fidelis hoc ſuo Domino præſter obſequii. Servientis oculi ſint in manu operantis, & ad omnem nutum attendant. Hoc juſſus eſt facere Abrahamus. Atque hoc omnino eſt Dei aſſiduè meminifſe. Rex David hoc unicè ſummis religionibus obſervans: *Providebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper.* Non exigit à nobis Deus, quod fieri non poſſit. Hoc quidem non die uno, nec hebdomade aut menſe, forſan nec anno uno ad uſum facilem perducitur poteſt; Aſſuetudo conſtans hæc talia leni progreſſu docet. Volenti hoc facillimum, quia ſolatii referentiſſimum. Sapientiâ teſte, *Non habet amaritudinem converſatio illius, nec tedium conſuetudinis illius, ſed lætitiâ & gaudium.* Inter amiſſiſſimos aliâs litigii aut factidii aliquid facillimè obrepit. Aſſiduè Dei meminifſe, omnia cum Deo peragere, merum mel ab omni amarore deſecatam. Atque per hanc Dei memoriam aſſiduam, & orationem quàm frequentiffimam a dicitur patet ad conſtandam cum Deo familiaritatem arctiſſimam.

Nobiliſſima hæc rei idea Moſes, quem Deus faventiſſimo teſtimonio commendans: *At non talis, inquit, Moſes ſervus meus Moſes, qui in omni domo meâ fideliffimus eſt; ore enim ad os loquor ei. Quare ergo non timuiſtis detrudere ſervum meo Moſi?* Sciverat illud tantâ apud me gratiâ pollere, nihilominus dentes in eum ſtringere non eſtis reveriti. Ego hunc virum mihi chariſſimum amicitia iure tueor. Hoc Moſes obtinuit manſuetudine incredibili, & oratione jugi, toties locutus cum Deo. Hæc modus eſt; ita nos in familiaritatem Dei inſinuamus.

Samuel etiânum adoleſcens ad Dei tamen familiaritatem admiſſus eſt. Heli Sacerdotem omitens & inhonoratum tranſiens Deus, Samuelem ter unâ nocte acceſſit, familiariffimè cum Deo locutus. Neque vero Samuel ad familiaritatem iſtam ſegniter ſeſe applicans: *Loquere Domine, ait, quia audit ſervus tuus.* Hic imperia Deus prolixiora dictans, ad Heli omnia ſuo nomine fideliter perferri juſſit. Pertulit Samuel fideliter obſequio.

Tobias cum Deo familiariffimus fuerit necelle eſt, Tobias quando talem à Deo accepit. è cælo tabellariam, qui non ſermonis tantum ſed & itineris iniiit commercium, qui humano ritu comedere, bibere, dormire, ambulare, equitare, carpento vehi, navigare; qui pecuniæ, matrimonii, medicinæ, omnis generis negotia tractare viſus eſt per complures hebdomades. Nil ſimile nec vetus, nec nova lex in annales miſit. Tobias utique, perinde ut Moſes, in omni domo Dei fideliffimus fuit. Quàm autem illa Tobia ſenioris ad virtutem valida cohortatio: *Servite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, quæ placita ſunt ſemper.* Sincero animo ſerviri vult Deo, & in totâ virtute ſua. Summâ curâ indagari, ne quid fiat, quod Deo diſpliceat, cum vitæ noſtræ lex unica ſit, Deo in omnibus placere cupere. Addit: *Filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas; ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore, & in veritate, & in totâ virtute ſua.* Ad auream juſtitia libellam cum omnibus vult agi. Neque hoc tantum, ſed & egenis debitum, quod juſtitia pars eſt, jubet perſolvi. Neque ſolum continuam Dei memoriam, ſed & Dei orationes ac Dei laudes exigens continuas: *Benedicant eum, inquit, in omni tempore.* Neque hoc oſcitant, aut perfunctoriè, ſed in veritate, & in totâ virtute ſua: ſummo ſtudio, nervis omnibus, ac facultatibus, omnibus opi-

bus opibus, viribusque, tota mente, omni cogitatione & cura, contentione maxima. Hic Tobias sensus fuit de obsequiis Deo præstandis, quæ, si ardens adit constantia, è seruo non difficulter faciunt amicum.

Rex David quàm familiari ac dulci confidentiâ dixit: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.* Fear, obsecro mansuetis moribus tibi amicissimo, ni fallor, probatis. Subito in angustiis deprehensus exclamavit, & suppetias ab amicorum familiarissimo flagitat: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.* *Effunde frameam, & concludè adversus eos, qui persequuntur me: dic anime meæ: Salus tua ego sum.* Hæc amicorum sunt mutuas inter se operas communicantium.

Ananias Pauli Magister Christo familiarissimo fuisse credendus est. Cùm enim Christus legationem ei demandaret ad Saulum Tarfensem, Ananias grandi proflus, & perquam familiari fiducia: *Domine, ait, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis tuis in Hierusalem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.* Tergiversatur suaviter legationem hanc obire, & amicam adfert exultationem. Sed non minus amicè Christus: *Vade, inquit, vas electionis est tibi iste.*

§. II.

ATque hæc cum Deo familiaritas summi est momenti, fructuosâ nobilissimâ, quem parit affidua Dei recordatio. Nihil beatius in hoc Orbe tali amicitia, cùm deo inter se adeo peramantibus, candidè, sincerè, fideliter, loquuntur, velut unus aliquis secum ipse: *Judicio Siracidæ: Fidelis amico nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.* Deus verissimè talis est amicus. Inter homines id rarissimum, vix ullis exemplis commonstrandum. Sed dicitis addit Siracides: *Amicus fidelis, protectio fortis, qui invenit illum, invenit thesaurum. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis.* Nimirum illud Euripidis decantatissimum:

*Amicus in malis amico est gratior
Quàm navigantibus serenitas maris.*

Omnibus thesauris pretiosior thesaurus, benevolus & prudens amicus. Quod Darius Rex Persarum ad Histiam scripsit. Hinc Socrates rectè solebat dicere. Vero & bono amico pretiosior nullam esse possessionem, & nec aliunde plus fructus & voluptatis capi: itaque præpoterè illos facere, qui gravius ferant dispendium pecuniæ, quàm jacturam amicitia, quique beneficium dament perditum, quo sibi conciliarint amicum quovis lucro potiorum. Quem autem, mi Christiane, amicum tibi eliges, qui sapientior, qui magis benevolus, qui fidelior sit Deo, aut Domino Jesu Dei filio? Amor à Romanis pingebatur juvenis, nunquam enim senescit amor: veste lacerat; cùm enim omnia largiatur aliis, ipse pauper efficitur: in vestis limbo scriptum erat *Vita & Mors*: in fronte, *Hieme & Æstate*. Apertum & nudum præferbat latus: in ipso hæc legebantur verba, *Et longè, & propè.* Hæc Christo ex asse conveniunt. Immortalis Christi vita senii est expertus. Adeo autem liberaliter Christus omnia largiebatur aliis, ut ipsa vestes illius sub cruce sint divisæ. In manu Christi vita & mors. Amicorum integerrimus, fidelissimus est Christus, hieme, æstate, omni tempore. Pectus gerit patulum in cruce lanceâ referatum. Et longè, & propè Christus est; Longè deferentibus se, propè diligentibus se. Uti, quod Ambrosius dixit, *dormit tepidis, vigilat perfectis.* Ergo apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri Dei. Phrasi Græcâ: Apparuit amor hominum. Verissimè Christus non tantum homines amans, sed amor hominum, qui amicitia humanâ plurimum delectatur.

Hic quaerat nonnemo: Quid est arcana hæc cum Christo, cum Deo familiaritas? Est amor benevolentis-

simus utrimque cognitus. Explico. Est qui corde sincero ac perfecto quàm potest fidelissimè Deo serviat, & cui servit, quàm integerrimè in omnibus fidat. Hunc talem hominem Dei Potentia, Bonitas, Misericordia, Providentia, Justitia, Sapientia mirificè delectant. Huic ex æquo summè placent omnia Dei decreta, leges, præcepta, constituta; Alii omnis Dei tam nutus, quàm permissus gaudio est. Hic animus gerit Deo tam devotum, ut mille orbis, mille capita, millies vitam & fortunas omnes pro Deo relinquere paratissimus sit. Hinc illud medullitus & ex animo sapius pronuntia: *Deus meus, & omnia.* Hunc certè amorem sui Deus novit, qui novit omnia. Ergo amor ille, quem dixi, benevolentissimus jam unâ parte notus est. Sed & parte alterâ sic innotescit. Ille ipse homo beneficiorum divinorum non immemor: Ea, inquit, beneficia in me congestit Deus, tam potenter & suaviter suâ me hæctenus providentiâ duxit, ut signorum satis & argumentorum habeam me denique cælo recipiendum, Dei aspectu, summâ beatitudine donandum. Hinc illa prorumpunt voces: O amantissime Deus, tibi nihil, quod à me petas, negare possum. Dic nutu, & impetrasti. *Paratum cor meum Deus, paratum, paratissimum, Domine, quid me vis facere?* Hinc in homine illo novum & mirabile lumen oritur. Cui augendo psaltes invitans: *Accedite, inquit, ad eum & illuminamini.* Ita profusus, ita ille quem dixi, inter Deum & hominem amor benevolentissimus utrimque fit cognitus. Hinc arcana, & contra mel omne suavis illa cum Deo familiaritas contrahitur. Cogitari hoc rectius, quàm dici potest. Nec contemporem habet ullam, nisi talia non expertum. *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.* In hujus multo suavissimæ familiaritatis notitiam sola ducit experientia.

Sed plebicum illud hic objeceris: Familiaritas parit contemptum. Hic neutiquam. Absit metus. Quò quis melius Deum, hoc melius novit & seipsum. Hinc excitator in Deum amor, reverentia summissior: hinc major sui despicientia, virtutum omnium caput. Deinde famulus licet hero commendatissimus, non ei tamen ad lubitum, quavis horâ, ad colloquium cum hero in eundem, in conclave licet erumpere. Humani mores hoc non ferunt. At verò cum Deo cùjusvis horulæ parte decies ac sapius, morientis omnibus, & quotiescunque demum lubet, licet colloqui. Ut amici, ac familiares, ut domestici benevolentissimè admittimur. In hanc fiduciam Paulus nos animans: *Iam, inquit, non estis hostes & advene, sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei.* Oculi Domini super omnes quidem mortales, sed quod psaltes regius dixit, *Oculus Domini super justos.* In familiaribus & amicis singulariter tendunt hi oculi amoris & benevolentia pleni. *Vultus autem Domini super facientes mala: Vultus terribilis & minarum plenus.*

§. III.

Sed quaeras, quibus modis, quo aditu hæc cum Deo familiaritas possit contrahi? Ajo, triplici: Orationis assiduitate, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatione. Primum oratio. Ea autem Orationis assiduitas hic requiritur, ut de die quàm sapissimè oremus, imò nunquam à Deo amoveamus oculos, qui sub ipsis negotiis identidem meliore aliquo affectu sunt erigendi. Quâ in re plurimum juverit, vel duas solùm vultus (Domine Jesu) continuis, piisque motibus ore aut corde volvere. Exemplum hujus nobilissimum Tobias, qui memor fuit Domini in toto corde suo. Hæc assidua Dei memoria, oratione quàm creberrimâ sed brevi, facile conservatur, ut foliibus prunas iterum, ac iterum, iterumque animamus ad vitam igneam, ita Deum sapius cogitando, frequentius invocando animum restauramus ad jugem Dei memoriam. Huc ea potissimum spectant Apostolorum & Christi monita.

K k k 4

Quoniam Luc. cap. 18. oportet v. 1.

1. Theff. 5. v. 6. 1ac. cap. 3. v. 16.

2. Alii Dei gnies, vel Cognies. b De hac surius, alii die 23. Iunii. c Domine Jesu. 2. Voluntatis concordia.

Aristot. parte 3. lib. 8. moral. Nicomach. cap. 1. 3. Rerum omnium communicatio.

Gen. cap. 18. v. 17.

Sap. cap. 7. v. 14. & c. 8. v. 18. 1. Cor. c. 6. v. 17.

Aug. lib. 8. Confess. c. 6. num. 6. post med.

oportet semper orare, & non desicere. Sine intermissione orate. Multum valet deprecatio iusti assidua. Hinc tot ac tanti de Dei familiaribus totas horas, totas dies, totas noctes pervigilarunt orando; totam alii vitam inter preces & colloquia cum Deo exegerunt. Fuerunt, qui septies interdiu orationem repeterent; alii de die centies; fuerunt, qui centies vel ipsa nocte precationem restaurarent; alii etiam in preces effusi Deum venerabantur. Maria Oegniacensis a die uno centies supplicare Numini, trecentis plagis corpus lacerare, pane atro famem vexare potius, quam extinguere solebat. b Orationis assiduitas vel geminis solum vocalis c continuata iucundissimam cum Deo familiaritatem constat.

Alterum, Voluntatis concordia. Idem velle ac nolle amicorum est proprium. Mirifice solatur & roborat hæc una atque unica cogitatio. Errare non possum, si semper velim semperque nolim, quod vult & non vult Deus. Et quamvis id nesciam, modò hoc intendam: Volo, quod vult Deus, quod Deus non vult, æque nolo. Hæc humanæ cum divinâ voluntate concordia, nullis erroribus est obnoxia, aut ipsos errores, si qui interveniant, reddit fructuosos. Christi Domini Mariæ, Virgo beatissima suam divinâ Voluntati ita subjunxerat, ut si pauperum alimoniam commodare operam voluisset filio in crucem agendo, suas ipsa manus, Deo ita volente, admovisset, & suum mater ipsa filium fixisset cruci. Adeo suam attemperaverat divinâ Voluntati. Eruditè dixit Aristoteles: Concordia simile quid esse videtur amicitia. Ubi ergo hæc, quam diximus, amicorum ac voluntatum concordia, illic & amicitia.

Tertium, Rerum omnium communicatio: hæc docet de agendis & omittendis cum Deo sermonem prius conferre, & cum Deo transigere omnia, suas illi necessitates omnes, non ut ignaro, sed ut amicorum fidelissimo detegere, & opem poscere. Ita vicissim Deus non raro cum suis familiaribus agens: Num celare, ait, potero Abraham, quæ gesturus sum? Perinde si dixisset: Ea mihi cum Abrahamo amicitia est, tantà inter nos consuetudine conjuncti sumus, ut non possim, quin illi aperiam consilium meum de Sodomâ & Gomorhâ delendis. Ita quilibet, qui Deo familiaris esse cupit, securus ipse statuat. Deum de re nullâ, nec de intimis quidem & arcanissimis cogitationibus, aut cogitationum umbris celare possum. Quid facturus, irò quid cogitaturus sum per omnem vitam, ab omni æternitate novit; sed ea sibi vult exponi, ut inter nos sit non sermonis tantum, sed rerum omnium familiarissima communicatio. De his Dei familiaribus Sapia: Participes facti sunt, ait, amicitia Dei. Et in amicitia illius delectatio bona. Qui autem, ait, Paulus, adheret Domino, unus spiritus est. Urigitur in divinam familiaritatem sese insinuet homo, triplex ei accessus patet. Orationis assiduitas, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatio. Amici Numini, si esse volumus, sumus. Ab Augustini calamo hoc scitum est: Amicus Dei, si voluero, ecce nunc fio.

CAPVT XIV.

Tobias uterque hostis peccati maximus.

Pf. 10. v. 5.

Tob. cap. 12. v. 10.

Qvàm verè canit psaltes regius: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Idem Angelus in ædibus Tobie pronuntiat: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Qui meditatur & secum agit, ut peccet; qui modos excogitat, quibus malignè cogitata mandet operi, hoc agit, pugionem acuit, quo animum suum perimat. Qui hominem verberat, vulnerat, occidit, id iudice magistratu vel ære luit, vel pelle; qui verò animum suum ita lædit, ut æternum curari non possit; qui eum ita occidit, ut inter mortuos reviviscere, nil ei profuturum sit ad vitam; qui animum gravissimè fau-

cium ad inferos præcipitat, & in flammis sepeliet, hostis est animæ suæ capitalissimus. Nullus hominum, sed nec diabolorum ullus ei animæ ita nocere potest, atque is ipse, cuius est anima.

Ideo Tobias pater id filio documentis dedit: Cave, ne Tob. cap. 1. aliquando peccato consentias. Non tantum nullum committas, sed nec committere in animum inducas. Qui faciunt peccatum, hostes sunt, carnifices, latrones sunt animæ suæ. Duo maximè spectat latro, ut spoliat, ut jugulet. Hoc quis facit, qui gravius delinquit; Animam suam & spoliat & jugulat. Quod isthoc capite differendum.

§. I.

Qvi peccat, animam suam spoliat. Anima divina gratia non expers velut Attalica veste induta, & gemmis ornata nitet. Hanc vestem, hæc ornamenta diripit, qui mortiferè delinquit, animam omni gratiâ divinâ exiit, omnia prioris temporis promerita perdit. Nam est anni prius quinquaginta solo pane, modico & fonte tolerasset vitam, inediâ quotidianâ emaciatus, etsi nudos lumbos ferreo strinxisset cingulo, etsi bis quotidie corpus flagris cecidisset, etsi omnes facultates suas in pauperum alimoniam erogasset, etsi diebus singulis, flexis genibus orando septem horas consumpsisset, adeoque ad omnem sese virtutem exercuisset, & promeritorum collegisset plurimum, jam id omne tot annis collectum, unico peccato perditum, omnis gratia Dei, amor omnis extinguitur. Dei profectus hostis est. O utinam ergo saperent, & intelligerent, quid mali sit gratiâ divinâ spoliari, Dei hostem esse. Quòd si homo divinâ gratiâ spoliatus annos sibi quinquaginta alios sumat, & eadem illa jejunia, rigorè, quæ ceteros vita repetat, nil grati obsequii exhibebit Deo, nihil celestis gaudii emerebitur, dum animæ suæ latro, dum Dei hostis est. Dein commissio peccato vel unico plerunque impetus & furor peccati non sistit, ad alia atque alia & graviora procedit; qui libenter ausus est libidinosis cogitationibus assentiri, sæpius audebit; ebrietas semel admissa sæpius admitte-

tur; furum primum gradus est ad alterum; adulterium semel patratum ad plura provocabit. Felis gustatâ semel aruinâ crebrius redibit. Ita Rex David adulterii scelere suscepto, mox in homicidii flagitium incidit. Hoc nimirum est peccata necere peccatis, & catenam texere: unum alteri viam pandit. Quem diabolus semel sui juris & mancipi fecit, ex uno in aliud crimen facillimè propellit. Hinc non miremur tam fœdas à bonis moribus, ab aviâ pietate ac prisca religione defectiones, tam crebra è religiosis familiis transfugia, tam execrabiles à Christo ad Satanam transitiones. Quisquis veneram frequentius lingendam semel gustaverit, ad eandem miserabilem hunc casum vel semel dedit, sæpius dabit audacia successu primo roboratur. Amicus Christi gratulatus psaltes: ibunt, inquit, de virtute in virtutem. Sic animæ suæ latrones & Dei hostes de vitio eunt in vitium: Neque id quisquam miretur: In letale crimen prolapsus sit infirmissimus, & pronissimus ad lapsum alterum; jam scilicet omni gratiâ Dei exutus. Hic summa ad peccandum proclivitas est. Et qui per se cecidit, per se nequit resurgere, nisi Deus singulari excitante, ut vocat, ac præveniente gratiâ dextram porrigat dejecto. Peccatum omni bono spoliat.

§. II.

Hic talis homo, quem diximus, Dei gratiâ spoliatus longè miserissimus est: nec enim rerum creatarum ulla, nec ullum animal esse potest tam derestabile: infra canem, porcum, selem, serpentem est. Nam animantes illæ unam naturæ mortem debent, huic geminata mors decreta est; prima brevis, immortalis altera; nec

Et in unum, si & lingua omnium in unam confaretur linguam, nec ille satis capere, nec ista satis exprimere posset odium, quo Deus prosequitur peccatum. Hinc nemo miretur peccati supplicium, mortem æternam. Nemo etiam seipsum fallat, & dicat: Quid istud adeo magni sit flagitii, num ideo anima laeta, Dei hostis ero? Humana sunt ista & parvula.

Unicum superbum Nolo Luciferum & ascleclat flammis addidit.

Ne spernampus modica. Luculentam nimum exempla in oculis sunt. Unicum Luciferi & ascleclarum superbum Nolo, cum homini Christo nollent se submittere, æternis eos flammis addidit. Pomum unicum, quia veritatem, protoplastos cum posteris omnibus in extremas calamitates precipitavit. Punit Deus omnem a se aversionem, quomodocunque demum ea, vel quantalacunque ex causa fiat, imò quod minus est illiciti, eò plus est delicti & gravior à Deo aversio: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ, seipsos spoliant, jugulant.

Hæc equidem scimus, ah scimus probissimè hæc nobis centies iterumque centies occurrunt, cuilibet letali noxæ decretam mortem æternam. Scimus, quod quotidiana nos docent funera, quam nostra omnis vita sit incerta, singulis horæ partibus ad interitum fatiscens, quam nullam morte tutum sit vel momentum. Hæc, inquam, scimus, at nihilominus inolitas consuetudines pravas non emendamus; tam audacter peccamus perinde si peccatum nullâ lege vetitum sit; tam impudenter & præfrectè delinquimus, perinde si Deus non audiat, non cernat delinquentes, nec animi penetralia scrutetur. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum.* Siracides unumquemque nostrum inclamat: *Miserere anima tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum. Contine, quantâ vi potes, à noxiis te abstrahe. Congrega, ad salubria te ipsum urge ac impelle, thesauriza tibi fundamentum bonum in futurum: apprehende vitam æternam.*

Psal. 49. v. 22. Eccl. c. 30. v. 24.

1 Tim. c. 6. v. 12.

CAPVT XV.

Tobias uterque admodum longævus.

DE annis, quos vixit Tobias Senior, diuina pagina ita pronuntiant. Postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Nimive. De juniore Tobia filio divinus codex asserit: Et completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio sepelierunt eum.

Tob. cap. 14. v. 1. & 2. Græca pagina ait vixit seillum annis 118. Ibid. v. 16.

Dixerat Tobias parens oculorum usu jam privatus: Non delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & sterum, exultationem infundis. Sit nomen tuum, Deus Israel, benedictum in secula. O mi amantissime Deus, post tempestatum furias, post ventos, grandines, pluvias, post fulgures & tonitrua, serenum aperis cælum. Ita Deus cum Jobo egit, ita cum amicis suis omnibus solet agere, non quod vivendi spatium in geminas partes dividat (hic error noster est) sed post tempestates & sterum brevissimæ hujus vitæ, tranquillitatem & gaudia vitæ melioris jubet succedere. Hoc in Tobia & paucis aliis velut in ideâ monstravit, quantum amicis omnibus præmii esset largiturus in patria, & in ipso voluptatum loco, qui aliquibus suorum tam multum solatii & gaudii dedisset in exilio. De Tobia parte dicitur: Reliquum vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoræ Dei perrexit in pace. Tobias sane uterque admodum fuit longævus. Quis est homo, qui non vult vitam, qui non diligit dies videre bonos? Anno Christiano 1628. Claudius Deodatus Basiliensis Pontificis medicus trigeminum volumen edidit Bruntruci, quo fusè ac eruditè docet, quâ demum ratione vita humana ad annos centum viginti quatuor sit producenda. Nobis non licet esse tam disertis. Contractius hic agendum. Geminas ego radices porrigam, quibus vivendi spatium

Tob. cap. 4. v. 4. Pf. 33. v. 13.

Dua radices, quibus in multis annos vitæ

A si non ad centesimum vigesimum quartum, in multos protogari possit.

§. I.

ILLæ, quas dixit, radices vitæ producendæ peritiles non ex India, nec ex Arabia, non à Sinarum regno, nec à Thule ultimâ, sed nec ex Hispaniâ, Cantapi, aut ex Calabria Italia inter peregrinas merces adferenda: In cuiusvis horro succrescit, imò antè fenestras in testâ fictili exurgit, uti rusticis sua medicina sebum minus provenit in stramineis tectis. Radici primæ nomen est *Sobrietas*, pietas alteri.

Prima radix utilissima extendendæ vitæ Sobrietas. Res longè certissima, neque hic congerendis testimoniis opus. Hoc oracula & paginæ divinæ satis abundè pluribus assertionibus dilucidè tradunt. Ad rem Siracides: *Propter crapulam, inquit, multi obierunt; qui autem abstinentes est, adjiciet vitam.* Si scias escæ aliquid demere, mensæ non necessaria subtrahere, scies, etiam annos addere vitæ; parca mensâ, longa vita. Quor hominum millia jejuniis, & vigiliis quotidianis ad octogesimum, ad nonagesimum, & centesimum, ad plures imò annos pervixerunt. Videte Paulum Thebæum inter Anachoretas primum, cui eadem palma & victum & vestitum dedit, latex è vicino rivulo sitim sedavit. Vir ille ad annum centesimum decimum tertium pervenit abstinendo. A Paulo longissimam licet seriem hominum eorum texere, qui unâ & unicâ vitæ sobrietate admirandam ævi longitudinem sunt affecti. Hos inter numerandi veniunt, politici, facti, docti, indocti, pauperes, opulenti, rustres, civici, summi, imi, principes, reges, imperatores, Præfules, Pontifices, qui sobrietate, radice hac scienter usi, inter longævos meruerunt censeri. Certissimum: vita sobria, vita diuturna.

Hoc omnium esuditorum placitis firmatur. Ante annos pauculos. Medicorum celeberrimus veniit ac eruditè suadens: Domine, inquit, si te ipsum curare velis abstinentiâ, crede mihi non opus erit foculata. Medicorum Phæbus, Hippocrates, quid ad vitam producendam magis requirit, quam exercitacionem & Abstinenciam? Ipsa Hippocratis verba ex ejus aphorismis quàm integerrimè adnumerabo. Ita igitur Hippocrates de hac re sentiens: *Non pura corpora, inquit, quæ antè plus morbum facit. Platonem in Timæo asserentem veneror: Diætâ conveniente initia morborum curare oportet. Eadem mens Celsi est: Multi & magni morbi abstinentiâ & quiete arcentur. Eadem & Chrylostomi sententia est: Quod necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis & venenum est.*

Quotidiana hoc docet experientia, quod quisvis seipso facillimè observavit, nisi plus æquo sibi credulus in indulgere soleat appetentiæ, plerumque avidius in noxia ruenti. Quamvis & hic ipse non ægrè deprehendat, quantæ sint sobrietatis vires ad obtinendum longævæ senectutis votum.

Nicolaus Serarius è scriptis notus ex fide narrat, quod ipse suis & oculis & auribus hausit memoratu dignum, quodque ad institutum mirè faciat. Ante annos quinque, ait, cum Vogesum montem, qui Alsatiam intermedius & Lotharingiam dividit, transirem, in Senonensi cænobio diversatus sum. Cænobii Abbas ex ejus montis pago longiusculè distito grandem natu rusticum, qui jam annis pluribus centesimum excefferat, accessit & ad mensam dominicam vocari iussit. Promptè adiit vocatus, non equo, non cistio, aut ve è tabulo usus; pedes venit incanus viator. Jamque mensâ vocabat lotas manus ad epulum. Inter hospites ceteros ad prandium asse-dit etiam ille ipse decrepitu senex, abbate ita jubente. Dum pranderetur, lautè ac hilariter, dum alia, atque alia ferula inferuntur mensæ, grandævus ille rusticus limis ea oculis intueri, escariam seriem illam mirari, secum nelcio

Handwritten marginal notes in the right margin, including references to other works and authors like Hippocrates, Platonem, and Senonensi.

nescio quid mustitare, ac musinari, visum est aliquid deesse sicciternio. Hic abbas: Mi Pater, ait, (id reverentia dedit senio) quid dicis? num aliquid deest? Effare, juvabimus. Cui fene: Istud enim verò est, inquit, quod mecum ipse loquor: si mensam tam offertam semper habuissem, tandiu profectò non vixissem. Ab omnibus arisam suavitè. Nec unus omnium fuit, qui dicta vellet resellere: Oraculum ex tripode censuerunt. Hic ipse longævus agricola jam abiturus, scipionem suum Serario monstrans: Adhuc hodie, inquit, hic meus equus ligneus domine sisset. Rectissime addit Serarius: Nulla hominum viribus pestis capitalior, nulla longiori vitæ infestior securis quàm intemperantia, quam, qui sectantur, fiunt imbecilles, pallidi, cadaverosi, tremuli, enerves, anrequam fenes.

§. II.

DE M. Porcio Catone temperantissimo sene Livius. Invidi, ait, cupiditatis animi erat, & rigidæ innocentia: contemptor gratia, divitiarum. In parsimonia, in patientia laboris, periculiq; ferri propè corporis, animiq; quem ne senectus quidem, quæ solvit omnia, fregit: qui sextum & octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se oraverit, scripseritque: nonagesimo anno Sergium Galbam ad populi adduxerit iudicium.

Aufonii pater escariis deliciis aut intemperanti potumini fractus de seipso potuit gloriari.

Nonaginta annos, baculo sine, corpore toto Exeg. cunctis integer officii.

Guilielmus Postellus Barensonius de quadam Æthiopum gente: Multi, ait, centum octoginta annos nati etiam operas ditioribus locant. Neque defunt in Germania nostra longævi, qui vitam ultra centesimum annum produxerunt unâ radice illâ sobrietate. Homo Dilinganus non ita pridem de avi sui senectute ad annum centesimum vigesimum, de proavi ad annum centesimum quadragesimum propagatâ sanctè restatus est. In Polonia Felix a Schrensko Palatinus & Plocensis Præfectus avo paterno epitaphium scripsit, quo publicè restatur cum annos centum quadraginta vixisse. Hebræus explorator Caleb ætatis suæ robur, & annos apud Josue ducem exponens: Quadragesima annorum eram, inquit, quando misit me Moses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiaviq; ei, quod verum videbatur. Hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens, ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum. Hic ingentem possum eorum catalogum conscribere, qui temperantiâ & sobrietate ad ætatem spectatissimam, senectutem summam pervenerunt. Ipsa, inquit Tullius, defectio virium adolescentia viris efficitur sæpius, quàm senectutis. Libidinosâ & intemperans adolescentia effatum corpus tradit senectuti. Arbitror te audire, Scipio, hospes tuus avitus Masinissa, quæ fecit hodie nonaginta annos natus: cum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non ascendere: nullo imbore, nullo frigore adduci, ut capite aperto sit: summam in eo esse corporis siccitatem: itaque exequi omnia regis officia & munera. Potest igitur exercitatio & temperantia etiam in senectute conservare aliquid pristini roboris. Rex Masinissa comes labandus & potator aded non erat, ut prandere tantum solitus, quod Frontinus asserit: nam meridie stans vel inambulans ante tabernaculum suum in castris jentaculum, & prandium, & merendam & cenam & pocemium simul sumpserit frugali sanè compendio grandi sobrietatis encomio. De Spurrinâ exercitacionis & temperantiæ observantissimo sene Plinius Junior: Apponitur, ait, cena non minus nitida, quàm frugi. Inde illi post septimum & septuagesimum annum, auriam, oculorumque vigor integer, inde agile & vividum corpus, solaque ex senectute prudentia. Galeno medicorum principi septuaginta vitæ annos

A Soidas, liberalius longè Cælius Rhodiginus centum quadraginta tribuit. Eò ætatis venit Galenus, quia crudi nihil gustavit, arboreis fructibus abstinuit, ad satietatem nec comedit unquam, nec bibit.

Quo minus tam illustria sobrietatis exempla nos æmulari conemur, duo sunt, quæ retrahant: Incredulitas & assuetudo. Nō credimus sobrietate vires firmari, vitam extendi. Ita corpus epulis & potionibus in nostram perniciem facimus, vires perdimus, vitam non extendimus. Aut certè si credamus sobrietate valetudinem & vitam conservari, assuetudine contrariâ à victu sobrio avocamus. Nimirum aliter assuevimus, quotidie bis ad præsepe plenum stare à puero assuefacti sumus; hæc imò in cunis didicimus, est stabilem mentem, & famem ut grande malum horrere. Ita malam assuetudinem in quotidianum morem perducimus: Inde sobrietatis leges aut contemnimus ac ridemus, aut certè victi assuetudine, in leges, quas non noscimus esse saluberrimas, assidue peccamus. Si audes, mi Christiane, cum sapientissimis sapere, si tibi valetudo prospera, si longæva vita cordi est, resiste consuetudini, & imperium sobrietatis tam jucundum senties, quàm fructuosum. Qui abstinent est, adjiciet vitam.

§. III.

Pietas, radix altera prolongandæ vitæ multò aptissima. Affirmatissimè dixit Salomon: Timor Domini aperiens dies, & anni impiorum breviabuntur. Leges divinæ jubent & pollicentur. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Virtutis præmium prolixior vita. Hanc ob causam tam sedulo Hæbreus sapiens hortatur: Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat. Longitudinem enim dierum & annos vitæ, & pacem apponent tibi. Divinæ pagine sub oculis constituant ingentem numerum eorum, qui ob pietatis defectum, quos posuissent, annos minimè attrigerunt. Obliti sunt legis divinæ, ideo longitudo dierum, & anni vitæ & pax eis non est appositæ. Inter eos Saul, Balthasar, Antiochus, Abialon; alio quidem sanguine reges, sed vario scelere infames ad canos non pervererunt. Ita Core, Dathan, Abiron, Achitophel, quadraginta duo pueri irrisores Elisei; quinquaginta, ite Numque alii quinquaginta milites cum suis ductibus ad Eliam missi; opulentus, sed fatuus & superbus Nabal quem percussit Dominus & mortuus est. Hos forsitan ad certum calculum revocare liceat, sed totam gentem humanam, quæ Noëni ævo, aquarum supplicio periit, quis numeret? Tot millena millia, tot miliones hominum, quos Noëticum mare sepeliit, una & sola impietas extinxit. Profligatâ pietate libidines suas secuti vitam egerunt tam lædam, ut in supplicium illis fuerit non vivere.

Sed omnino hoc infinito hominum numero, quibus vitam ante vitæ finem rapuit impietas, & intemperantia, nos ipsi quantos novimus, qui suaviter ad annos septuaginta, octoginta & plures vitam potuissent perducere, si sobriè voluissent vivere. Sed duas illi coluerunt: Iracundiam & Temulentiam, quæ solum vitæ non tam præciderunt, quàm abruperunt. Ubi crebro pitissatur, ubi livor & excandescencia dominatur, ibi nec sobrietas, nec pietas domi est. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Longitudinem dierum & vitæ annos apponit pietas.

Moses centum & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius mori sunt. Post hæc mortuus est Iosue filius Nun, servus Domini, centum & decem annorum. Ita rex David mortuus est in senectute bonâ, plenus dierum, annos natus septuaginta; ex his quadraginta annis imperavit. Ita Tobias pater completis annis centum duobus, desit vivere. Tobias filius completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio abiit ad plures. Quid istos totque alios fecit longævos? Geminæ radices illæ, Pietas

Incredulitate & assuetudine retrahimur à sobrietate.

Pietas est radix prolongandæ vitæ aptissima. Affirmatissimè dixit Salomon: Timor Domini aperiens dies, & anni impiorum breviabuntur. Leges divinæ jubent & pollicentur. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Virtutis præmium prolixior vita. Hanc ob causam tam sedulo Hæbreus sapiens hortatur: Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat. Longitudinem enim dierum & annos vitæ, & pacem apponent tibi. Divinæ pagine sub oculis constituant ingentem numerum eorum, qui ob pietatis defectum, quos posuissent, annos minimè attrigerunt. Obliti sunt legis divinæ, ideo longitudo dierum, & anni vitæ & pax eis non est appositæ. Inter eos Saul, Balthasar, Antiochus, Abialon; alio quidem sanguine reges, sed vario scelere infames ad canos non pervererunt. Ita Core, Dathan, Abiron, Achitophel, quadraginta duo pueri irrisores Elisei; quinquaginta, ite Numque alii quinquaginta milites cum suis ductibus ad Eliam missi; opulentus, sed fatuus & superbus Nabal quem percussit Dominus & mortuus est. Hos forsitan ad certum calculum revocare liceat, sed totam gentem humanam, quæ Noëni ævo, aquarum supplicio periit, quis numeret? Tot millena millia, tot miliones hominum, quos Noëticum mare sepeliit, una & sola impietas extinxit. Profligatâ pietate libidines suas secuti vitam egerunt tam lædam, ut in supplicium illis fuerit non vivere.

Iracundia & temulentia filium vitæ abrumpunt.

Pietas & Sobrietas. Quid exigit sobrietas, non ignoramus. Quid velit Pietas, inquirendum.

Prov. 1. 17-22. Eccl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Salomonis esoraculum: *Animus gaudens etatem floridam facit. Quod Siracides amplissime confirmans, Tristitiam, inquit, longe est velle à regnulos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. Zelus & iracundia minuunt dies. Vel è trivis notum, quod veteri meo canitur.*

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum, Curas tolle graves, irasq; crede profanum.

Angores & merores presentia vite mala non mitigant, sed gemina & duplicant, vites deiciunt, denique vitam extinguunt. *Incunditas cordis, ait Siracides, hæc est vita hominis, & thesaurus sine deflectione sanctitatis.* Velim, ais, esse lætus, modo possim. *Poteris, si volueris. Animus re verà gaudens & hilaris firmâ lætâque in Deum fiduciâ sese attollit, divino nutu & arbitrio in omnibus acquiescit.* Hæc animi tranquillitas, hæc vera est lætitia. Paradigma hujus nobilissimum Tobias. Erat is senex & eger: senectus enim ipsa est morbus erat cæcus, erat egens & pauper faltatibus ereptis, in aulâ regem habebat hostem, importunam domi & acerbam conjugem, irrisores cognatos; & tamen non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitas evenit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue. Ita divinæ voluntati ac providentiæ omnia commisit, se à Deo non penitus deferendum scivit, ita Deo placuisse tranquillè tulit, ita reliquum vite suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Domini in pace perrexit. Ita prolixus, ita sanè, non contristabit justum, quidquid ei acciderit. Hæc Pietas vera, hæc incerta est lætitia, hæc vita longa. Nam licet quandoque impii diu vivant, non tamen pergunt cum bono profectu timoris Dei in pace; quamvis pii citius moriantur, obdormiunt tamen in bonâ senectute. Melior vita, bona quàm lōga. Satis diu vixit, qui bene vixit. Vita quæ sceleribus impeditur, non vivitur, sed perditur. Præclare dixit Ambrosius: *Inspiciens in bello nutritur & in discordiis justus in senectute bonâ vivit, quia bene senescit: Injustorum autem nemo quamvis cornicibus vivacibus diuturniore vitâ vixerit. Ille ergo bene senescit, qui bene senescit.* Hæc vitæ diuturnitas in omnium est potestate. Ita cuiuslibet volenti senescere permissum. Miserat Hieronymus ad Paulum Concordiensem centum annorum vegetissimum senem epistolam: in eâ senis optimi sanctos mores, corpus validum, ætatem insolite prolixam longævam eleganter commendans: *Eccæ, ait, jam centenus ætatis circulus volvitur: & tu semper præcepta Domini custodiens, futura beatitudinem vitæ per presentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum, & succi plenum: cani cum rubore discrepant, vires cum ætate differunt. Non memoria tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectû dissolvit. Non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obrundit. Non contractam rugis faciem arata frons exasperat, non denique tremula manus per curvos, cæcæ tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virrorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viventes præmoriuntur in carne; justitia, quod tu adolescentiam in alienâ ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus: tamen illis hoc diabolus mimistrat, ut peccati tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Vide te, obsecro, quàm peritè hic juvenis centum annorum geminis radicibus illis Sobrietate, & Pietate sit usus ad vitam ultra seculum propagandam.*

Ibid. v. 23.

Est vera tranquillitas in omnibus divino arbitrio acquiescere.

Hujus exemplum in Tobia: Tob. cap. 2. v. 13. & 14.

Prov. 1. 12. v. 21.

Ambros. tom. 1. lib. 2. de Abraham cap. 9. mihi pag. 331. Hæc in somno a. habens editiones alie. Hieron. tom. 1. ep. 12. ad Paulum Concordiensem mihi p. 55. In Paulo Concordiense.

Prov. 1. 12. v. 21.

Hæc ergo lætitia prolixus vera, hæc Pietas est verè longæva, ita suam divinæ voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consilioque geritur. Inde nullæ super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Tobias uterque in mercenarium suum munificentissimus.

Præsumptum ad finem decurramus, liceat hic aliquid curiosioris quaestunculæ movere de Tobia cane, de nepotibus, de salario, quod comiti caelesti ab utroque Tobia est positum. Quid opus, dixerit quis, tam minuta in codices sacros mittere? cum è diverso longè majoris ponderis videantur ommissa. Paucis ad ista respondendum.

§. I.

Cum Tobias à paternâ domo non procul abesset: *Tunc, ait historicus sacer, præcurrit canis, qui simul fuerat in viâ, & quasi nuntius adveniens, blandimento suo curat de gaudebat. Nec illud videtur grandis momenti. Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio montis unde spectare poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus vidit à longè, & illico agnovit venientem filium suum, currēque nuntiavit viro suo dicens: Ecce venit filius tuus. Et consurgens cæcus pater ejus, cepit offendens pedibus currere, & datâ manu puero occurrit obviam filio suo. Nec istud tantum ponderis videri posset, cum alibi ommissa, quæ scire cuperemus, myseria.*

Miratur Simon Cassianus de Dei filio humanam mortalitatem induente, hoc unum ab Evangelii præconibus dictum: *Verbum caro factum est.* De Christo nato hoc solum: *Et peperit filium suum primogenitum.* De Christo in cruce acto: *Crucifixum eum.* Nos sciemus rei gestæ quarimus, & nosse avemus, an in jacente, an verò in erectâ & stante cruce, num tribus aut quatuor clavibus sit fixus, myrrhatum vinum acerbus an dulcis potus fuerit, quod acriter eruditi litigant. Quis vulnere in Christo numerus, quot millia spectatorum morientium adfuerint. Plurima sunt ejuscemodi, quæ memoratu digna, & pæne necessaria præminutis aliis videantur fuisse recensenda.

Ajo summarim. 1. Sunt quamplurima voluminis divini tam sublimia, ut ea verbis nequeant satis attingi. Hinc Spiritus divinus sæpe factum, non facti modum enuntiat. 2. Ut enim considerationis promeritum remaneret integrum, magis illa talia cogitari voluit, quam scripi dicit. 3. Ut major daretur locus Fidei. Sic Eucharistiæ arcanum oratione angustâ clausum, ut fides tantò esset valentior, quantò extrinsecus ad eam impulsus esset debilior. Fides enim, quod Gregorius dixit, non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Quod illa, quæ videntur minutiora, spectat, complerant divinis paginis mandata talia. Quàm illud præscæ legis, non minutum duntaxat, sed pane sordidulum videatur: *Hæbis locum extra castra, ad quem egredieris ad requisita natura, gerens paxillum in balteo, cumque sederis, frades per circuitum, & egesta humo operies, quo relevatus es. Sed & causam adjungit: Dominus enim tuus ambulat in medio castrorum.* Quàm accuratè scribit Marthæus iter Domini Jesu è Bethphage in urbem Hierosolymæ, ubi rami per viam sparsi, substrata venientis pedibus vestes, canis plebei, asina & asellus vestetaria jumenta, imò & ephippium, Apostolorum vestimenta diligenti calamo contignantur. Quàm conquestivè Joannes cæci oculos subactâ māsulâ è luto, & salivâ peritos recenset? Idem jam redidivum Christum in litore stantem, & discipulorum naviculam ducentis cubitis ab eo distitam, trecentos quinquaginta tres pisces capros annotat cum curâ. Rem miram! Fuit, qui Babylonica fornacis flammæ velut ad ulnam metiretur, & earum altitudinem quadraginta novem cubitos pronuntiaret: Fuit igitur, qui cymbæ à ripâ distantiam, fuit qui piscium capturam numeraret,

meraret, & non fuit, qui Christi flagellati & in crucem
 acti plagas & vulnera ad aliquem numerum revocaret?
 Ita Paulus Timotheo Asia primati rem vilissimam
 commendans: Penulam, inquit, quam reliquit Throade apud
 Carpum, tecum asser, & libros, traducis membranas. De regni
 acti Christi disciplinam maxime agit, & cura
 est penne: Ita praeurrentem ac blandientem canem
 historia Tobiae memorat. Quod observans Ambrosius:
 Talis, inquit, canis viator, & comes Angeli est, quem Raphael
 in libro prophetico non otiose sibi & Tobiae filio adjungendum
 esse putavit. Quando perrexit, ut Asmodeum fugaret, firmaret
 copulam conjugalem. Memor enim affectus gratia pellitur
 demonium, stabilitur conjugium. Muta itaque bestia specie
 sanctus Raphael Angelus, Tobiae juvenis, quem tuendum rece-
 perat, ad relationem gratiae erudiebat affectum. Quis enim non
 erubescat gratiam bene de se merentibus non referre, cum vi-
 deat etiam bestias refugere crimen ingrati? Et illa impartita
 alimonia servas memoriam, tu non servas salutis acceptas: Quid
 nos dignum referimus nostro creatori, cuius cibo vescimur? Ni-
 mirum, quod Jobus monet, interroga jumenta, & doce-
 bunt te, volatilia caeli & indicabunt tibi.

§. II.

Deinde mentionem canis injicit sacra histo-
 riari commendanda; haec enim verè sic gesta,
 prout narrata sunt, ne quis adeo admiranda visum aut
 figmentum crederet. Ita suas insuper figuras, signifi-
 catus, allegorias habent, quas Doctores sacri explicant,
 uti hunc ipsum Tobiae canem venerabilis Beda sibi sum-
 pfit ad humanos mores transferendum, & nos supra de
 illo plura.

Omnis igitur scriptura, Paulo teste, utilis est ad docen-
 dum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiuendum in justi-
 tia. Idcirco Chrysofomus auditoris suos ad summam
 reverentiam divinis paginis habendam excitans: Ego
 autem, inquit, omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quae in scri-
 pturis sacris contenta sunt, transcuratis. Nihil enim hic scriptum
 est, quod non multas sensuum habeat divitias. Quandoquidem
 divino spiritu afflatus propheta locuti sunt, ideo ut à spiritu scri-
 ptura ingentem in se continet thesaurum. Neque enim vel syllaba,
 vel apiculus est in sacris litteris, in cuius profundo non sit
 granulum thesaurus. Atque hoc idem repetens: Neque enim
 syllaba, ait, nec, apicem in divina scriptura praeterire oportet.

Ergo & domestici canis mentionem injicit divinus
 codex, ut vel hinc etiam Dei providentia & liberalitas
 tantò altius infigatur peccatori. Deus in suis famulis re-
 munerandis est liberalissimus. Antea in Tobiae domo
 morat & lectus habitabat. Nunc omnia gaudis refer-
 ta: nec canis ipse expertus est laetitia. Quam facili mo-
 mento Deus omnia mutat! In lectu & excidio familiae
 subinde nec canibus parsum, ita communi familiae laeti-
 tia nec ipsum canem divina liberalitas vult excludi.
 Idcirco etiam Deus haec in speciem modica conscribi
 voluit, ut ad omnia vel minutissima quaeque vigilantissi-
 mam Dei providentiam extendi probissimè capere-
 mus. De ea Christus pro concione disserens non Eliam
 à dapiferis corvis nutritum, non Israelis populum, * in
 solitudine quadraginta pascuum in exemplum statuit,
 sed ad apiculas flosculos, animalcula vilissima nos mit-
 tit. Quae omnia Deus perinde curat ut maxima. De hoc
 ad populum perorans Christus: Nomen, inquit, duo passe-
 res esse & vaneunt, & unus ex illis non cadet in terram sine pa-
 tre vestro. Passerculus etiam ita providet Deus, ut eorum
 nullus sine certà Dei destinatione involvatur reti. Cap-
 tis hoc, Christiane? Ergo si quis obliquo te oculo strin-
 gat, verbulo maligno feriat, petulant manu tangat,
 exerrante pede trudar, obvio de via non cedat, si ancilla
 focaria olus adurat, aut plus aequo carnes saliat, aut pil-
 tem male condiat, si famulus offam effundat, aut infere-
 vinum infundat, si uxor ogganat, si filius non obediat,
 si amicus deserat, si labor non respondeat, si spes desti-

Tom. II.

tuat, si feliciter ceptum sinistra cadat; cujusmodi
 mille solent obtingere quotidie, quae omnia singulaque
 non minus divina Voluntari ac Providentia, quam
 summa rerum momenta sunt tribuenda; ab illa liqui-
 dem origine fluunt. In minimis etiam agnoscendus
 Deus, qui illa omnia ab omni aeternitate praevidit, &
 voluit ut essent, vel delicti poena, vel promerendi praer-
 mii materia.

Ergo in rebus etiam minutissimis ad Dei Providen-
 tiam & voluntatem horum omnium originem, & au-
 ctorem Deum identidem respiciendum, cum non tan-
 tum non passerculus ex aere, sed nec capillus è capite,
 sed nec foliolum ex arbore desinat, quin Deus ita fieri
 & praeviderit, & voluerit. Vox Christi est: Amen dico
 vobis, donec transeat calum & terra, iota unum aut unus apex
 non praeteribit à lege. Facilius est calum & terram praeterire,
 quam de lege unum apicem cadere. Lex aeterna voluntas &
 Providentia divina, nec apice uno falli possunt nec falle-
 re: omnia hoc circulo clausa. Nec ullam punctulum hinc
 exerrat. Armatura in omnes acerbos casus est optima,
 assidue istud animo volutare: Deus ita praevidit, ita vo-
 luit, vel ut malè meritum castiget, vel ut bene meritum
 remuneret.

§. III.

Quod Tobiae posteros & seros nepotes attinet, ita
 pagina divina loquitur: Omnem hereditatem domus Tob.
 cap. 14. Regulus ipse percepit, viditque, quintam generationem.
 Prodigium paene inauditum. Sed calculum ponamus. Tobias
 Annus v. junior anno aetatis suae vigesimo quarto conjugem du-
 xit; annis nonaginta novem universè vixit; mortem
 obiit anno post Orbem conditum ter millesimo qua-
 dringentesimo decimo, post templum Hierosolymis
 structum trecentis octoginta octo. Ante diem natalem
 Christi sexcentis quadraginta tribus annis. Additur,
 quod summo admittendum: Viditque, quintam generati-
 onem. Ita Tobias junior fuit pater, fuit avus, proavus,
 abavus, atavus. Ita idem habuit filios, habuit nepotes,
 pronepotes, abnepotes, & atnepotes, idque hoc ordi-
 ne. Tobias natu minor habuit septem filios, horum pri-
 mogenitus Eleazar genuit nepotem Nadabum, Nada-
 bus progenuit Salemothum pronepotem; Salemothus
 progenuit Jadium abnepotem, Jadius progenuit Na-
 thanaëlem atnepotem: hunc ipsum & priores alios om-
 nes vidit, dum vixit Tobias: ita generationem quintam
 vivendo attingit. Res profus oblutescenda, cui nec
 sacra, nec profana, nec Graeca, nec Romana, nec barba-
 ra historia geminam probatis tabulis proferre possit.
 Potuisse id fieri, cum aetatis primae homines octingen-
 tos, nonngentos annos excederent, nihil est dubii, factum
 esse non pronuntiat divinus scriptor. De Josepho Mo-
 ses Geneleos auctor: Et vidit Ephraim filios, inquit, usque
 ad tertiam generationem, nimirum proavus pronepotes.
 At verò abnepotes & atnepotes non vidit, abavus &
 atavus non fuit. Admirandum hoc paene inauditum,
 Tobias hoc servatum. Nec enim otiose id affirmant pa-
 ginae sacrae de pauperum laudatissimo benefactore.
 Non fallax Salomonis oraculum est. Anima que benedi-
 cit, impinguabitur. Quidquid de virtutibus aliis eruditissi-
 ma differant volumina, encomium singulare obtinet
 elemosyna: Hic nobilissimus Christiana charitatis
 actus, singulariter placet Deo praeter ceteris virtutibus. In
 elemosyna largitorem Deus non liberalis tantum &
 effusus, sed liberalissimus, effusissimus est. Peccatus divi-
 num thesauris omnibus immensè abundantissimum
 elemosynis vult expugnari. Elemosyna in caelo ratio-
 nissima apud Deum potest omnia. Quisquis id credere
 potest, id etiam sentire ac experiri potest. Non fallunt,
 nec inaniter promittunt Christi voces. Verum amen, date
 elemosynam. & ecce omnia munda sunt vobis. Fiducia magna,
 inquit Tobias, est coram summo Deo elemosyna omnibus
 facientibus eam. Quae est elemosyna ab omni peccato omnia

LII

omnia

Providen-
 tia Dei in
 minutissi-
 mis rebus
 est inspi-
 cienda.
 Matth. c. 5.
 vers. 18.
 Luc. cap. 16.
 vers. 17.

Sol. 2. To-
 bias vidit
 quintam
 generati-
 onem.

Gen. cap. 30.
 vers. 22.

Prov. cap. 11.
 vers. 25.

Ita S. Tho.
 2. 2. qu. 32.
 art. 1. con-
 clus.

Deus in e-
 lemosyna
 largitorem
 est libera-
 lissimus.

Luc. cap. 11.
 vers. 41.
 Tob. cap. 4.
 v. 11. & 12.

omnia munda sunt vobis) & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Anima qua benedicit, impinguabitur. Et en illustrissimum specimen piæ liberalitatis in utroque Tobia.

§. IV.

Tobias minor natu sex hebdomades domo abfuit, quod tempus peregre consumpsit & in itinere. Hinc suo, quem conduxerat, mercenario Raphaëli Angelo, non nisi quinque nostrates florenos & novem victoriatos debuisset locatæ operæ.

Hoc autem, in antecessum non ignoremus. Quod Romanis denarius, hoc Græcis drachma, Italis Julius, Hispanis est Realis, octo trientes, vel crucigeros, aut duos victoriatos pretiæ æquans. Hinc denarius diurnus tam militum, quam operarum & mercenariorum mercès diurna. Non nescio denarium quandoque novem, imò etiam duodecim crucigeris æstimatum. Pretium tamen denarii consuetum octo crucigeri. Quocirca mercenarii opera sex hebdomadibus impenta florenos quinque, victoriatos novem exigebat. Hanc Angelo mercedem debuit Tobias. Hic jam liberalitatem parentis & filii mirissimam probe consideremus. Uterque Tobias mercenarium suum vocantes rogare cœperunt,

* Militare in diem stipendium.

Utriusque Tobie in mercenarium liberalitas.

Tob. c. 2. v. 5.

Tob. cap. 4. vers. 21. Talentum auri, seu majus habet 6750. philippeos. Talentum argenti, seu minus habet philippeos 600. Tob. cap. 8. vers. 24.

Idem c. 11. vers. 18.

Summa argenti mercenarium ab utroque Tobia oblata.

ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ estrulerunt, acceptam habere. Tres attulit partes filius, easque sanè opulentas. Pars prima decem talenta, quæ Gabelus sibi commodata reddidit expuncto nomine; sunt hæc sex millia philippeum. Hoc debitum parens filio exigendum committens: Indico etiam tibi fili mi, ait, dedisse me, decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo. Hoc igitur nomen Gabelus expedit. Ita Tobias sex millia philippeorum, seu octo millia florenorum retulit, primam allatorum partem. Pars altera, dos Sara, quam ei parens dedit, Raguel, vir inter Medos primarius, cui servi & ancillæ, familia copiosa, multumque pecoris fuit. Hic in suis facultatibus minimum decem millia florenorum numeravit. Atqui Raguel, quod sacra pagina affirmat, de omnibus, quæ possidebat, dimidiam partem dedit Tobia, & fecit hanc scripturam, ut dimidia pars, quæ supererat, post obitum eorum Tobia domino deveniret. Ergo dotis nomine dedit Tobia Raguel, quinque millia florenorum, atque hoc pars altera. Pars tertia allatorum erat supellex, vasa, multum pecoris, servi & ancillæ. Nam, quod facit historicus tradit: Post septem dies ingressa est Sara, uxor filii ejus, & omnis familia, & pecora sana, & cameli, & pecunia multa uxoris, sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo.

Sumamus igitur ex allatis triplicibus his bonis partem dimidiam hac ratione, ex octo florenorum millibus, millia quatuor; è quinque millibus, duo millia & quingentos florenos subtrahamus. Ergo dimidia pars allatorum erunt sex millia florenorum, & quingenti. Hanc argenti summam obtulerunt mercenario pater atque filius, & rogare cœperunt, ut dignaretur accipere. Honesta sanè merces pro sex hebdomadibus in itinere consumptis sex florenorum millia rependere, supellectilem & pecora non computamus. Et tamen nesciverunt esse Angelum, quem sic remuneratum voluerunt.

§. V.

Idete, obsecro, videte liberalitatem summam utriusque Tobie, quam largâ & explicatâ manu, quam prolixo & munifico animo, quam benignâ & liberali voluntate in suum sese mercenarium effuderint! Tulerunt eum in partem, dimidium omnium, quæ allata fuerant, honorum offerendo. Tenax alius, præparcus, & sordidus Nabal florenulos quinque deprompisset, adjecisset forsân mercedulam, seu stipem honorariam non grandem; & hanc liberalitatem suam aut cælo appingendam, aut æternis annalibus dignam censuisset. Hi duo

A viri misericordiæ dimidiam summam, tam moneta, quam ceterorum beneficâ mente offerunt, idque non verbis solum honorificis, sed ingenue, atque serio; nam & precibus agunt, ut bene merentis verecundiam expugnent.

Hinc mira cæli effusio in hanc familiam; hinc abundantia & felicitas divina, quæ in his tribus potissimum eluxit. 1. Non filios tantum & nepotes, sed & nepotum filios pronepotes, sed & horum filios abnepotes; denique, quod pæne fidem superet, abnepotum filios atnepotes, cum gaudio vidit. 2. Non paternam tantum & maternam hereditatem adiit, sed & soceri, & socris, quibus oculos clausit, ex affe heres fuit. Scriptoris sacri verba sunt: Invenit, eos incolumes in senectute bonâ, & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum, & omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit. Opulentia singularis, & divini favoris spectabile argumentum. 3. Super omnia verò Terribilissimum illud, quod additur. Omnis cognatio ejus, & illius

B omnis generatio ejus, in bonâ vitâ, & in sanctâ conversatione permansit, ut accepti essent tam Deo quam hominibus, & civitatibus habitantibus in terrâ. Elogium multò illustrius. Nempe anima, qua benedicit, impinguabitur. Benedicere, Salomoni est, elemosynam dare. Hinc Origeni, anima benedictio est, quæ in egenos benefica est. Hoc sensu dixit Paulus: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Divinis paginis idem est, Benedictio & Elemosyna. Hinc & Salomon seipsum explicans iisdem monitis, phrasi diversâ: Alii dividunt propria, inquit, & divores fiunt: Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt; Anima, quæ largitur dat, pinguet; & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur; & qui satiat pauperes, ipse quoque satiabitur. Ubi elemosynæ, ibi caelestium donorum copiosæ pluvia.

Hanc ob causam Tobias filio præcipiens: Quomodo poteris, inquit, ita esto misericors. Si abundes, da plenâ, da utraq; manu, abundanter tribue: si difficultate domestica labores, & exiguum tibi fuerit, ne dicas: Largiri non est meum: res angusta domi vetat. Da quantum potes, & etiam exiguum libenter impertiri stude. Quis dispendii habet elemosyna. Quidquid erogas in egenos lucrum est, thesaurus est expensis nullis minuendus. Quoniam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Millies iterumque millies expendendum illud: Quidquid meum, id mihi fecistis. Manducavit Deus panem in celo, ait Chryzologus, quem pauper accepit in terra. Da ergo panem, da potum, da pecuniam, da vestimentum, si Deum vis habere debitorem, non judicem.

Misericordem hominem nescit divinus ignis exurere. Si metuere non vis gehennam, animosè in egenos exerce crumenam. Summus elemosynarum largitor Deus est, cum amulatorem videt, sibi similem, suam effigiem videt. Petrus Chryzologus, quem dixi, elemosynas largiterandas suadet & convincit brevi hac ratione: Clamat Deus; misericordiam volo homo: da Deo, quod vult, si vult tibi dari à Deo, quod vis. Fratres, prandium nostrum sit pauperis cena, ut Christi mensa fiat nostrum prandium. Homo, dando pauperi, das tibi, quia, quod pauperi non dederis, hoc alii relinquere cogèris. Hoc solum tibi retinebis, quod pauperi dederis.

CAPUT XVII.

Tobias Senior providentiæ ac justitiæ divinae scientissimus.

Bi Angelus vale supremum dixit, & humanis oculis se subduxit, Tobias cum omni familiâ suâ in terram sese abiecit, & affusus humo continuis tribus horis divinæ bonitatis gratias egit. Ita precando tribus horis consumpsit. Historicus sacer testatur: Tunc prostratus per horas tres in faciem, benedixerunt Deum. Divinis laudibus finitis, Aperiens Tobias senior os suum, benedixit Domino, & dixit, Magnus es, Domine, in æternum, & in omnia sæcula.

facula regnum tuum: quoniam tu flagellas & salvas; deducis ad inferos, & reducis: & non est, qui effugiat manum tuam.

Oratio hæc quidem succincta, sed sensus optimi referentissima. Nempe Tobias etiam annis aliquot cæcus, animi tamen oculus in divina Providentia ac Justitia solem assidue defixerat. Hinc ista succi plena dictio, & vivax æternitatis memoria, *In omnia sacula regnum tuum.* Singulariter illa veniunt expendenda: Quoniam tu flagellas, & salvas; tu deducis ad inferos, & reducis. Utrumque hoc dictionis membrum explicari dignissimum: Quæ ratione Deus non flagellet tantum & salvet, sed etiam deducat ad inferos, & reducat.

§. I.

Aperiens Tobias senior os suum benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, quoniam tu flagellas & salvas. Quid hic, ais, nisi optime Senex, quid loqueris? Deum agnoscere debemus ac venerari Salvatorem, & tu tororem ac flagellatorem illum asseris; quæ deliramenta sunt ista, quæ hæc dicis? sed persequere sententiam, quoniam tu flagellas. Id quidem verissimum, ait, excrementis hirundinum in oculis defluentibus oculorum usum fuisse mihi ereptum, sed tu, o Deus hirundines misisti, tu avicularum istarum sordes in oculos derivasti, tu voluisti, ut lumina oculorum amitterem, sicut etiam tu voluisti, ut oculi mei in primum resisterentur aspectum, tuo natu & arbitrio mihi cæco relaxaret dies: te volente hæctenus inops fueram, eodem te volente jam opes recepi: tu flagellas & salvas. Nihil fit fortuito, & teste Jobo, *Nihil in terra sine causa fit.* Fortuna inane spectrum, larva picta, puerorum est terrorem: nulla sunt illius in nos vires. Sermones sunt vanissimi: Hinc fortuna favet, huic advertebatur, huic deprimunt, huic attollit. Hæc idololatrarum sunt somnia. Deus est, qui facit hæc omnia, aut precipiendo ut fiat, aut certe permitiendo. Deus flagellat, Deus salvat. Augustini avo fridus serpebat error Manichæorum, qui duplex aiebant esse principium, bonorum unum, malorum alterum. Delirium & insania. Unum atque unicum est principium, Deus. Auctor omnium; bonum & malum ab ipso sunt. Sed quæ tandem ratione auctorem mali constituemus Deum?

Utinam capiamus, quod nunquam inculcari sat potest, geminum esse malum; illud *Culpa*, istud *Pæna* malum appellari. Malum *Culpa* peccatum est, & quidquid legibus divinis vetitum. Malum *Pæna*, fames, frigus, dolores, morbi, tempestates, grandines, eluviones, bella, & seditiones, incendia, pestilentia, annonæ caritas, injuria, vexationes, tyrannides, & quidquid horum numeraveris. Mala sunt ista, & grandia, sed mala *Pæna*, quæ Deus & vult & infligit. Peccata vero seu mala *Culpa*, quæ plerunque *Pæna* malis miscentur, ea permittit Deus, sed volens permittit, cum impedire possit. Illa vero alia omnia *Pæna*, quæ maxime sentimus & dolemus sunt *Pæna* mala, quæ Deus in nos immittit; Deus, horum omnium Auctor, hæc inferi; Deus flagellat. Quod Tertullianus dilucide asseverans: *Ad omnia*, inquit, *tibi occurrit Deus, idem percurrens, sed & sanans; mortificans, sed & vivificans; humilians, sed & sublimans; condens mala, sed & pacem faciens.* Res liquida, divinæ paginæ testimoniis confirmatissima.

Hebræus vates Hieremias urbis Hierosolymorum deprædationem, famem, vastationem, excidium, commemorans: *Fecit Dominus*, inquit, *qua cogitavit, complevit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non peperit, & latificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.* Et dicta firmans: *Præcipitavit Dominus*, inquit, *nec peperit, omnia speciosa Jacob: Destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram, polluit regnum & principes ejus.* An non hæc satis clara? sed pergens & ingens clariora: *Quis*, inquit, *est iste, qui dixit, ut*

Aferet, Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur Ex ore Altissimi bona, nec mala? Egrediuntur verissime & egressura sunt tam mala, quam bona ex Altissimi ore. Quod & Isaias apertissime confirmans: *Ego Dominus*, inquit, *& non est alter, formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens hæc omnia.* Neque aliter Amos: *Si est, inquit, malum in civitate, quod Amos cap. 3. Dominus non fecerit?* Sed omnium multo clarissime Sira- cides pronuntiat: *Bona & mala, Vita & mors, paupertas & honestas * à Deo sunt.* Quid egemus ultra testibus? Hoc sanè in adversis omnibus summo est solatio: habere persuasissimum, Nil evenire, cujus Auctor non sit Deus, omniæque quantumvis gravia mala ab eo nobis temperari ad nostram salutem, modo nostram fatentur culpam, ipsius opem imploremus, agnoscamus clementiam.

BIn rebus igitur humanis nihil homini contingit præter Dei voluntatem, præceptum, ordinationem, seu jubentem, sive permittentem. *Quid murmuravit homo vivens*, ait Hieremias, *vir pro peccatis suis?* Nos infantes stulti, modo malam fortunam, modo hanc aut illam provinciam, modo hunc aut illum tyrannum, hunc aut illum hominem perverum, hujus aut illius imperitiam, socordiam, malevolentiam acculamur, cum pæna mala sentimus. O fatui! Deus flagellat. Ille Dominus est faciens hæc omnia. Homines, hominum peccata, humana imperitia, socordia, malevolentia, nequitia, instrumentum & flagellum seu lorum sunt, quo Deus, quo divina manus nos cædit: *Quid, homo ineredite, ne dicam, stultice, contra lorum, quo verberaris, litigas? quid baculo indignaris, quid in flagellum exandecis?* Illum, qui te flagellat, & flagellantis manum attinge, huc respice. Deus te flagellat, ad Deum oculos flecte, horum auctorem malorum Deum agnosce. Si istud, mi Christiane, aliam mente capias, nec boni, nec mali, quidquam evenire tibi posse, cujus auctor non sit Deus, longe alium in rebus turbidis te geres, adversa omnia non difficulter vinctes, à Deo flagellante, ad Deum salvantem confugas, in bonum tibi verentur omnia. Sed addit Tobias.

§. II.

Tu deducis ad inferos, & reducis. Infernus, si notionem nominis spectemus, est diversus. Nam 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: *Tortuosus est, inquit, & dives, & pulvis est in inferno.* Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: *In inferno nulla est redemptio.* 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: *Humiliata es, inquit, usque ad inferos.* Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærummarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: *Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me.* * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvere suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: *Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me.* Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

Infernus diversa significat: 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: Tortuosus est, inquit, & dives, & pulvis est in inferno. Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: In inferno nulla est redemptio. 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: Humiliata es, inquit, usque ad inferos. Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærummarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me. * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvere suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me. Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

In hoc inferno est spei locus.

1. Reg. 2. 7. 6. & 7.

Ab hoc inferno liberatus populus Israel:

Exod. c. 14. v. 11. & 12.

Ibid. v. 29. & 30.

Urbs Bethulia.

Judith c. 7. vers. 11.

Hebraeus rex David.

Psal. 117. v. 10. & pluribus seq.

Pf. 17. v. 7.

Christi discipuli.

Joan. cap. 6. vers. 16. & 19.

Ibid. v. 20.

Math. c. 8. vers. 23.

Ibid. v. 26.

Inter duo nobis mediis transeundum est:

spei locus, est ex illo peropportuna redemptio. Deus deducit illuc & reducit. Hinc revocare gradum, & superas evadere ad auras concessum. Nemo ad hos inferos precipitatus desperet: ductorem eò Deum habuisse fatis est; qui duxerit, reducet. Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit: Dominus pauperem facit, & dicitur humiliat & sublevar. Hunc Iustum Deum cum suis Iustis sapissime, bono suorum. In Ægypto populum suum flagellari, & modis durissimis permisit opprimi, eduxit demum ex hoc inferno. Sed in ipso egressu iterum infernus aliquis Israëllem ussit. Fugienti opponebatur à fronte plagus, utrinque montes claudebant, à tergo insequabatur hostis Pharaon. Jam capti videbantur Hebraei, nemo non peccatissimos censuisset. Vociferabantur illi: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine &c. Multò melius erat servire eis, quam mori in solitudine. Subitò Deus aperuit mare, Filii autem Israël, quod Exodus testatur, perrexerunt per medium siccatum. & aqua eis erant, quasi pro miro à dextris & à sinistris, liberavit, Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum. Deducti sunt ad inferos, & reducti.

Bethuliam urbem obsidione arctissima cinxerat Holofernes, & ad extremam aquæ penuriam redegerat. Nam, quod facit historicus tradit, defecerunt cisterna, & collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem, unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populus aqua quotidie. Et Deus per Juditham viduam in arctissimis rebus opportunissime obsidionem solvit. Deduxit ad inferos, & reduxit.

Quoties Hebraeus Rex David jam in ipsis mortis faucibus hærebat, delectus à suis, cinctus ab hostibus, nec ullam effugi simulam, qua claberetur, habere visus, actum de illo dixissent omnes. Ille tamen animo commaculato, & ad Deum erecto, Omnes gentes, exclaimat, circumdederunt me: Circumdantes circumdederunt me: Circumspicerunt, & sicut spes, & exarserunt sicut ignis in spinis: Impulsus, eversus sum, ut caderem. Ad inferos deducit, clamor clamor, sed denuo reductus, Dominus suscepit me, ait, fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. In tribulatione meâ invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi. Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam. Deductus ad inferos, & reductus est.

Ipsos etiam suos discipulos Christus ad inferos duxit non semel, sed & reduxit. Mare navigabat discipuli absente Christo. Nox & tenebræ horrorem navigantibus incutiebat, ventus vehemens augebat metum, intumescere mare, ita ut compluribus navis à liqore distabat, & quod omnium maxime terrebatur, Christus aberat. Salute igitur jam prope desperatâ Christus aquis inambulans: Ego sum, inquit, nolite timere. Deducti sunt ad inferos, & reducti. Eadem discipulorum navicula iis procellis quatiebatur, ut fluctibus operata jamjam mergenda videretur, præsentem quidem Christo, sed dormiente, Hinc illi perentium clamores, Perimus: jam vna est navicula undis expugnata, jam de salute actum, jam medio se mari natate putaverunt, brevi fluctuum impetu hauriendos. Continuo Christus imperavit vnti & mari, & facta est tranquillitas magna. Deduxit eos Christus ad inferos, & reduxit.

§. III.

Vocunque pæne vertamus oculos in hoc Orbe, conjuncta hæc duo, Flagellum & Sceptrum, appenso Tintinnabulo, cernemus. Flagellat Deus & salvat, Deducit ad inferos & reducit: hoc flagrum adumbrat & sceptrum. Inter hæc duo nobis est mediis transeundum. Inter Timorem & Spem, Tormentum & Solatium, Supplicium & Præmium, Luctum & Gaudium, Justitiam & Misericordiam. Hic medijs ibimus tuissimi.

A. 1. Transeundum, inquam, inter timorem & spem. Jobus sua omnia habens suspecta, & timoris plena: Verebar, inquit, omnia opera mea. Spe tamen erectus: Reposta est, inquit, hæc spes mea in sinu meo. 2. Transeundum est inter tormentum & solatium: Castigari & flagellari non pœnæ tantum, sed & solatii est: quia etiam filii haud aliter tractantur. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Illud Augustini assidue volendum animo: Si exceptus es passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. 3. Transeundum inter supplicium & præmium. Si labor fatiget, si dolor cruciet, ne frangaris animo, nam plurimum illa emolumenti ferunt, si ferantur toleranter. Placeat, obsecro, flagellum, quia proximum ei est sceptrum. 4. Transeundum inter Luctum & Gaudium. Hæc mixtura luctus & gaudii omnem vitam obtinet: in luctu sceptrum respice. Scriptus es heres regni, quid est, quod perhorrescas? age viriliter. In gaudio flagellum intueri, & animum subfulstantem continere, nondum evasisti ferulam. 5. Transeundum inter Justitiam & misericordiam. O quanto beatus, nunc jam dum vivimus divinam sentire Justitiam, ut in meliore vita obtinere liceat Misericordiam! Isaia pollicitationibus suavissimis: Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te: In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordiâ sempiternâ miserum sum tui: dixit redemptor Dominus. Flagellum brevi definit ferire; flagello subituetur sceptrum nunquam eripiendum. Sed ne flagellum & sceptrum, quod monstravimus, exidant memoriâ, Tintinnabulum appendimus, quod identidem flagelli & sceptri aspiciendi commonefaciat. Romani veteres in triumphali curru servum collocare consueverunt, qui coronam lauream supra triumphantis verticem teneret. Ipsi vero curru flagellum & nolam ajunt appensam, quæ duo tacite monebant; Meminerit triumphator humanæ imbecillitatis & inconstantie, ne sibi nimis plausum se infloresceret, aut superbiat; posse illum eò miseriarum fortunæ ludibriis devolvi, ut inter viros tintinnaculos censeatur & ducatur ad supplicium. Augustæ Vendilicorum in turre civica ingens campana est, quam Incendiarum, Martiam, Sanguinariam vocant. Hanc viri sex validi pulsan, quotiescunque teus è carcere civico ad capitis supplicium educitur. At verò hæc eadem campana solennissimo civitatis die, Augusti mensis Principio cum urbis proceres, Duumviri, Septemviri, senatores ceteri recens electi è curiâ descendunt, pulsatur, eo etiam, ut ajunt, significatu: Meminerint optimates, si contra jus fasque egerint, justitiam non parluram, hanc ipsam campanam sicut aliis reis, furibus, homicidis, latronibus, ita & ipsi senatoribus pulsandam. Laudabilis ritus, civilis admonitio.

D. Nos Christiani Flagellum & Sceptrum meditabundis oculis identidem contueamur: si memoria destituerit, tintinnabulum moneat. Assidue cogitemus illa: Si filii, & heredes. Si filii, certe & flagellandi. Si compatimur, ut & glorificemur. Si in labore hominum sumus, si cum hominibus & Christo flagellamur, cum Christo etiam coronabimur. Si commortui sumus, & convivemus, si sustinemus, & conregnabimus. Flagellum & Sceptrum nunquam non in oculis sunt. Quoniam tu, ô Deus, flagellas & salvas: Tu deducis ad inferos, & reducis. Transeundum igitur est inter Flagellum & Sceptrum. Descendendum est ad inferos, sed inde denuo emergendum. Hæc iter ad superos, ubi nulli amplius metuendi sunt inferi.

CAPVT

CAPUT XVIII.

Tobias Senior relapsæ in pejus Ninives interitum vaticinatus.

Tobias Senior cum annum centesimum secundum attingeret vivendo, demum illam Jobi cantilenam canere coactus: solum mihi superest sepulchrum. Mors ultima linea rerum. Ultimus, sed & optimus morborum medicus Mors. Cum ergo jam fatalis horula Tobiam vocaret ad plures, ille filium, & filii filios, septem nepotes ad lectulum accersens ita eos cohortari orsus: Prophe erit interitus Ninive, inquit; non enim excidit verbum Domini. Urbs Ninive flagitiis miserè deformata & exorsa celo, ad voces Jonæ cepit respicere, ac grandi conatu Pœnitentiæ luctum exorsa die uno videbatur cælum expugnatura. Annuit benignissimus Deus, & scelerum patratorem gratiam fecit. Sed non duravit hæc Ninives sanctimonia, brevè iterum victorum dulcedini Ninive succubuit; in antiquum & in pejus relapsa sunt omnia. O Ninive, quam bene cœpisti, & quam non bene finisti! Scelerum tuorum multitudo ministravit arma Nemesis divinæ. Non potuit tandem non vindicare Deus in continuatam impietatem tuam. Peribis ò Ninive, peribis, quia voluisti perire. Perditio tua ex te, auxilium tuum in Deo fuerat tantummodo. Hoc Ninives exitum Tobias prævidens vaticinatur: Prophe erit interitus Ninive. Idem iis occinendum, qui assidue in priores noxas relapsi, in eandem insolentiam, in eandem omnino libidines, in eandem tumulentiam, in eandem scelerum turpitudines revoluntur. De his hoc capite ultimo sermo erit. Hic tria nobis explicanda. 1. Eos qui toties in eadem peccata relabuntur, periculosissimi semper & gravissimi relabi. 2. Hos ipsos difficillimè avelli, & ad sanctiores mores retrahi. 3. Deum in illos ipsos severius animadvertere ac gravius punire.

§. I.

Relapsus I. Elapsus lapsu gravior. Hoc Bernardus eximie demonstrans: Si, ait, dixerit mihi IESVS; Dimituntur tibi peccata tua. Nisi ego peccare desero, quid proderit? Exui tunicam meam, si reinduero eam, quantum profeci? Si rursus pedes meos, quos laveram, inquinavero, nunquid aliquid lavisse valebit? Sordens omni genere vitiorum jacui diu in luto feci: sed erit sine dubio recedenti, quam jacenti deterius. Ita profusus est. Nam quisquis pœnitentiâ peractâ non cessat iterum, iterumque pœnitentiâ facere, ita labitur in pristina, ut semper gravius relabatur, profundius mergatur, damnosius involvatur, arctius constringatur, dum denique velut ingratus & refractarius à Deo penitus deseratur. Quâ de re ita sentiunt Theologi, His talibus in pristina semper scelera recedentibus efficacissimum auxilium gratiæ Deus subministrat. Si repudient illi, & resistant, non redit amplius tam copiosa gratia, sed suis infelices cupiditatibus permittuntur. Pulsat quidem Deus iteratis monitis, sed una est ultima vocatio, quâ tejectâ, deseruntur cunctatores illi hominum miserissimi. Ita itur & interitur. Quapropter, vociferantur contentissimè diverti: Hodie, si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Hodie audite, hodie; nescitis enim an eam cras sitis audituri.

Hos ipsos homines assidue ad antiqua vitia redeuntes velut digito monstrans Petrus: Hi sunt, inquit, fontes sine aquâ, nebule turbidissimæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Fontes sunt, inquit, sed aquâ carent. Quemadmodum calens furnus, aut clibanus sine panibus, grandis piscina sine piscibus, ampla cella sine zytho aut vino, crumena pulchra sine argento vel auro, spatiosus ager sine frumento, magnum penu sine omni escamento nil juvat; ita illi homines in eadem crimina

Tom. II.

A toties relabentes bñi notitiam habent, sed actione carent; dicunt & non faciunt; multa statuunt, nihil exquantur; volunt & non volunt: exomologesin obeunt, sed peccata nulla corrigunt; ob noxas suas ingemiscunt, sed mox easdem repetunt; desiderium eorum videri posset bonum, nisi esset tan frigidum; hortulum suum venenatis herbis purgant, sed radices non extirpant; hinc brevi eadem iterum veneni messis succrescit; meliora sibi sæpius proponunt, sed nihil sequitur emendationis. Si enim, ait Petrus, resurgentes coinquinationes Mundi in cognitione Domini nostri & Salvatoris IESV Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis, non agnoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, & sus lotus in polu abrotini. Petrus ipsemet expertus, multo graviores esse lapsu relapsum. Nam altera Petri negatio gravior erat primâ, tertia gravior secundâ. Marce teste, iterum negavit cum juramento. Denique anathematizare ausus, & detestari, quia nescio, inquit, hominem istum, quem dicitis. Relapsus lapsu gravior. Beatus Eligius Noviomensis Antilles rem oculis subjiciens; Crux, inquit, semel fractum difficili curâ restituitur, crux idem alterâ, tertiâque vicè contusum difficillimè curatur. Quod Cyrillus etiam confirmans: Anima, inquit, febricitatio secundum da est admodum periculosa. Peccatum auferre, & peccati affectum non tollere, vanus & sterilis labor. Cicuta hori centies convulsa, radice stante, centies recrescit, & fertior. Letalis noxa, cicuta est pestilentissima, hanc millies convelle, recrescet millies, nisi eam stirpius, & radicitus evellas. Peccati radix, cupiditas & libido peccandi est; nihil agis, nisi radices, hanc sustuleris.

Chrysostronus in eandem hanc curam intentus: Noli peccare, inquit, post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam. Cogita, ô homo! graviores esse culpam, post concessam veniam. Cicatricem jam obductam refricare, malum vix sanabile. Si Hebræus rex David adulterium aut homicidium secundo tertiove ausu repetere voluisset, longè aliud à Nathan vate iudicium accepisset. Quod diximus, Christi Domini dicta & facta reddunt confirmatissimum. Homini morbo qui annis triginta octo in Salomonis pensili ambulacro decubuerat, jam perfanato dixit Christus: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Adulteræ mulieri crimine jam condonato: Vade, inquit, & jam idem cap. 8. amplius noli peccare. Relapsus lapsu gravior.

§. II.

II. Relapsi corriguntur ægrius. Ambrosius disertissimè: Facilius, inquit, inveni, qui innocentiam servaverint, quam qui congruè egerint pœnitentiâ. Ambrosio non est vera pœnitentiâ, quæ non est valde serja, & quæ non totum mutat hominem, & ab usque radicibus vitia extirpat. Nam addit: Annuntiandum seculo est, somno ipsi minis indulgendum, quam natura postulet, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus rationibus, vivendum ita, ut vitali hinc moriamur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. Sed eheu, quam rarum est, ita totum mutari & ab imis radicibus extirpare vitia. Sed à se dicta explicans Ambrosius: Quendam, ait, adolescentem ferunt post amores meretricios peregre profectum, & amore abolito regressum, veteri occurrere dilecta, quæ ubi non interpellata putaverit se non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; Responderit ille, Sed ego non sum ego. Etenim qui mortuus, & sepulti Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc mundo decernere. Ne tetigeritis, inquit, omnia, quæ sunt ad corruptelam. Nimirum hoc est mutari totum, hoc agere pœnitentiâ, hoc ad frugem corrigi. Hoc autem rarum, pœne dixerim, rarissimum est. Hanc ob causam spiritalis medicus in istud omni cogitatione, curâque incurbar.

decreta pœna. Primum maledicentia flagitium maledico Semei condonatum: at verò cum rediret, & præscriptos exeundi fines negligeret, capite luit. Jure illi in os objectum. *Tu nosti omne malum, cuius tibi conscius est cor tuum. Reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.* Hoc omnibus in eadem identidem noxas relabentibus occinendum: Malitia tua in caput tuum recidit.

Hoc ipsum & Ninives civitatis interitus abundè doceat. Vociferabatur Jonas: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur. Et crediderunt viri Niniuite in Deum, & predicaverunt jejunium, & vestiti sunt sacco à majore, usque ad minorem. Quis negarit hanc esse seriam pœnitentiam? Ira profectò evaserunt pœnam. Sed ô incredibile ingenii humani nequitiam! Pœnitentia illa tam seria minime fuit diuturna. Brevi pristinus flagitiorum status rediit, mali mores denuo subreperunt, pessima vetus consuetudo universam postliminio civitatem occupavit, antiquum hoc suum obtinuerunt, edere, bibere, ludere. Passus secum agi Deus ad humanissimam conditionem descendit. At ubi vitiosæ vitæ nullus finis, utraq; demum manu cædit, & à se prostrigat. Quod vates Hebræus in re præsentis elocutus: *Et Ninive, inquit, quasi piscina aquarum aqua ejus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata; & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & desectio in cunctis rebus, & facies omnium eorum sicut nigredo olivæ.* Ita Deus cum quovis homine agit, sicut cum hac urbe. Monet, minatur, terret, rogat, urget, variam opem subministrat. Parere monitus recusat. Propè est interitus Ni-*

A nives (propè hominis illius.) *Non enim excidit verbum Domini.* In Jurisconsultorum scholis scitum est annotatum dignum: Duæ vices faciunt consuetudinem & delicta iterata plus puniuntur. Hoc juris ad suum etiam tribunal Deus observat: Delictum iteratum gravius punit.

Cum igitur immundus spiritus è veteri tabernâ fuerit exactus, ne, huic, relinquantur vacans & segniter quieta domus; nemo unquam otietur ex toto, otium diabolo commodissimum est hospitium. Sed nec scopis tantum mundata sit domus. Pœnitentiâ hinc opus est admodum seriâ, acri de noxis dolore, proposito firmissimo, ut non peccatum solum, sed & affectus, & radix peccati evellatur: ex integro respiscendum. Denique ornare tantummodo domum, manis, sed, gratus dæmoni labor est. Itaque illecebræ & occasiones delinquendi omnes sedulo fugiendæ, ne posteriora fiat peiora prioribus, ne post pœnitentiam denuo committantur pœnitendæ; ne pristina superbia, ne vetus libido & gula, ne prior invidia & ira, ne cetera omnia in antiquum, & vitiosum chaos revolvantur. *Interitus Ninive, propè est, Verbum Domini non excidit.* Perquam serius, & æqui renacissimus est, rex qui læditur. Pœnitentiam exigere non perfunctoriam, non inconstantem, aut desultoriam, sed stabilem, & usquequaque firmam. Inanes lacrymæ falsa est pœnitentia, si finis commisi mali, gradus est futuri.

Otium est diabolo hospitium commodissimum.

De noxis commissis dole, à committendus cave.

F I N I S.

